

Når relevans trugar kvalitet

Har *relevans* vorte det avgjerande kriteriet ved tildeling av forskingsmidlar? Rektor Lars Moe ved Veterinærhøgskolen meiner kravet om samfunns- og marknadsrelevant forskning går på kvaliteten laus.

– I dag er kvaliteten på forskingsprosjekta berre eit tilleggskriterium, medan det burde vere det grunnleggjande kriteriet, seier Lars Moe.

Nr. 3/2005 – 37. årgang
Tidsskrift for Norsk forskerforbund
Forskerforum blir redigert etter Redaktørplakaten.
Redaksjonen avsluttet 23. februar 2005.

REDAKSJON

REDAKTØR: Kjetil A. Brottveit (vikar)
REDAKTØR: Ingar Myking (permisjon)
BLADBUNAD: Ragnhild Gram

REDAKSJONSRÅD

Martin Eide, professor UiB
Helge Salvesen, bibliotekdirektør UiTø
Reidun Høydal, Møreforskning/Høgskulen i Volda

ADRESSE

Forskerforum, Tollbugt. 35, 0157 Oslo
Telefon: 21 02 34 00
Telefaks: 21 02 34 01
E-post redaksjon: k.brottveit@forskerforbundet.no

Trykk/ekspedisjon: Øyvind Glomvik AS
ISSN 0800-1715
Opplag 17 000

ANNONSER

ANNONSE: Arne Aardalsbakke
Telefon: 64 87 67 90
Telefaks: 64 87 67 91
E-post: forskerforum@c2i.net

Format	
1/1 side	16900
1/2 side	11900
1/3 side	8500
1/4 side	6500

Stilling / kunngjøringer: kr 27,- pr spaltemm.
Alle priser er oppgitt ekskl. mva.

UTGIVELSESPLAN

nr. 3/2005	28. februar
nr. 4/2005	31. mars
nr. 5/2005	2. mai
nr. 6/2005	1. juni

Neste nummer: 31. mars. Deadline: 14. mars. Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innsendte innlegg.
Sender du inn stoff, legg ved diskett eller bruk e-post/attachment.

Internett: <http://www.forskerforbundet.no>

Omslagsillustrasjon: Heidi Ring/DIPP

aktuelt

5 NY FORSKNINGSMELDING

Regjeringen legger fram ny forskningsmelding før påske. Infor-
merte kilder melder om en strukturdøfting uten forpliktende
økonomiske løft.

6 RELEVANS ELLER KVALITET?

Skal relevans eller forskningskvalitet telle mest ved tildeling av
midler? Rektor ved Veterinærhøgskolen hevder kravet til sam-
funns- og markedsrelevans går på bekostning av kvaliteten på
forskningsprosjektene.

8 OMSTRIDT MATALLIANSE

Bergesen-utvalgets innstilling om en ny organisering av "blå-
grønn" forskning møter motbør. "Den blå-grønne matallianse"
kan føre til et "sentralistisk monstermonarki", mener fiskerihis-
toriker Odd Handegård.

10 UNIVERSITETS- OG HØGSKOLELOV

Valgfri styringsmodell og gratis utdanning: Innstillingen om ny
universitets- og høgskolelov blir ønsket velkommen i sektoren.

12 LIKESTILLINGSGREP

NTNU: Nyansatte kvinner på mannsdominerte områder kan få
startpakker. NTNU har tidoblet midlene til likestillingstiltak.

magasin

17 HVOR VANDRER VILLREINEN?

Reinsdyr med GPS-sendere rundt halsen røper hele flokken, og
kartleggingen er til hjelp i forvaltningen av Hardangervidda.
Møt reinsdyrforsker Olav Strand.

24 KRONIKK: "I redsla for å framstå som pottitland er UFD i
ferd med å innføre Norge som eit potato country," skriver Jan
Olav Fretland. Han mener vi trenger et velutviklet norsk fag-
språk for å bli gode internasjonalt.

forbundssider

33 FORBUNDET INFORMERER

33 INNSPILL: Styremedlem Kåre-Olav Stensløyken

34 INNSPILL: Forbundsleder Kolbjørn Hagen

faste spalter

30 LESERBREV: Universitets- og høgskoleloven, Kristeva-
debatten, Høgskolen i Østfold og Sivilombudsmannen.

Redaktør Kjetil A. Brottveit

Om eit farleg moteord

NORGES VETERINÆRHØGSKOLE kom svært dårleg ut av tildelingsrunden frå Norges Forskningsråd før jol. Av 110 søknader, vart éin innvilga. Veterinærhøgskolen er svært sårbar for ei slik dårleg utteljing då rundt 40 prosent av heile budsjettet er finansiert med eksterne forskingsmidlar. Forskerforum har intervjuet rektor Lars Moe ved Veterinærhøgskolen. Han går til åtak på ein forskingspolitikk som tenderer til å leggje meir vekt på relevans enn kvalitet: "Relevans er eit viktig kriterium for tildeling av forskingsmidlar, men det bør ikkje gå på kostnad av forskingskvalitet. I dag er kvaliteten på prosjekta berre eit tilleggskriterium, medan det burde vere det grunnleggjande kriteriet."

Sjølvsagt har Moe omtanke for si sjuke mor, men åtvaringane er høgst, å lat meg få bruke ordet *relevant*, for resten av sektoren.

MOE PEIKAR PÅ FLEIRE faktorar og finansieringskjelder som dreg i same retning. Departementa øyremerker løyvingane til Forskningsrådet. Næringsaktørane, med sine krav og interesser, har stor innverknad på nokre av tildelingane. Forskningsrådet må navigere i eit slikt landskap av krav og merkelappar. Kva tykkjer Forskningsrådet om ei slik rolle?

Kristin Danielsen er avdelingsdirektør i divisjonen for innovasjon i Forskningsrådet. Ho innrømmer at det kan stillast berre minimumskrav til *kvaliteten* i forskingsprosjekta når søknader vert handsama, nettopp fordi relevans vert utslagsgjevande. Ho legg vekt på Moe viser til ei fellesutlysing som fyrst og fremst var finansiert av næringa, men skulle det automatisk tilseie at kvalitet ikkje burde eller kunne ha vore prioritert? Det er ikkje mindre enn oppsiktsvekkende å få stadfest ein slik praksis frå ein høg representant for Forskningsrådet.

«RELEVANS» HAR VORTE eit honnørord og eit maktord innanfor forskingssektoren. Som det heiter i teksten som fylgde med odelstingsproposisjon nr. 79 frå Utdannings- og forskingsdepartementet: "Universiteter og høyskoler står overfor store utfordringar i årene som kommer. Utfordringene er knyttet til *kvalitet* i utdanning og forskning, til *relevans* i forhold til samfunns- og næringsliv (...)". Relevans er eit ord som fortener mistanke og dekonstruksjon. Professor Thomas Hylland Eriksen gjorde eit godt forsøk i ein kronikk i Dagbladet: "Er de departementsansatte relevante nok? Driver de nok med kvalitetskontroll og evaluering? Sannelig om jeg vet." Utover å fastslå dette – kva kan relevansstenkinga føre til?

MOE KRITISERER relevansorienteringa for å vere kortsynt, og bruker eit svært instruktivt døme: Storfesjukdomen BVD såg for 15 år sidan ut til å verte ufarleg og uviktig, likevel vart det gjort eit doktorgradsstudium på sjukdomen. Då det sei-

nare viste seg at sjukdomen vart både dødeleg og utbreidd, kunne det òg ha fått store økonomiske konsekvensar for næringa. Med studiet som var gjort, stod dei aktuelle instansane betre rusta til å gå laus på problemet. Ein kan innvende at eit slikt døme òg er prega av relevansstenking – kva om sjukdomen aldri hadde vorte viktig? Dømet får verdi fyrst når ein tek inn over seg at nokre sjukdomar og forskingsprosjekt aldri kjem til å verte relevante eller økonomisk viktige. Det store spørsmålet ein etter kvart ender opp med, er kor ein skal plassere seg på ein akse mellom kortsiktig relevans, som nokon har forlanga, og grunnleggjande forskning som er heilt utan synleg nytteverdi i augneblinken. Eit utslag av for sterk relevansstenking kan vere forskning som er sikrare, kjedelegare og tek mindre risiko.

SAMFUNNET KREV, og bør krevje, relevant forskning òg, men kven skal definere relevansen? Forskningsrådet, regjeringa eller Stortinget? NFR-direktør Arvid Hallén gjorde i intervju med Forskerforum eit poeng av at Finansdepartementet er sterkt i Noreg. Han meiner dette har ført til at dei offentlege finansane er svært gode, men at det òg har resultert i at forskingsbudsjetta relativt sett ligg svært lågt. Forskningsrådet har før teke til orde for at Utdannings- og forskingsdepartementet burde ha ei sterkare koordinerende rolle, og at ein burde lage budsjett som gjekk over fleire år. Ein mogeleg fare med ei slik rollefordeling er at dei enkelte fagdepartementa mistar eigedomsretten til prosjekta, og at dei totale løyvingane til forskinga kan verte reduserte under eit sterkt Finansdepartement.

Uansett kom den same Hallén nyleg med ei oppmuntrande ytring i Bladet Forskning "Vi har en svært viktig rolle i arbeidet med å få fram hvilke områder det er viktig for Norge å satse særlig sterkt på. Men samtidig må vi passe på at tilstrekkelig mye av forskningsmidlene kanaliseres gjennom ordninger for fri prosjektstøtte. Vi må sikre midler til de beste forskningsidéene – også på områder som ikke er nasjonale satsingsområder." Lat oss håpe at ein slik tankegang ikkje er heilt tilsidesett i den komande forskingsmeldinga.

TIL SLUTT: Korleis skal forskingsinstitusjonane møte krava om relevans? "Ein strategi er å prøve å forstå signala frå finansieringskjeldene, og planlegge forskning som desse meiner er relevant," seier Moe til Forskerforum. Det kan nok vere ein effektiv strategi, men tilnærminga kan medføre eit par perverteringar. For å halde meg til dyreriket: Vil vi ha forskarar og forskingsmiljø som er tilpassingsdyktige som kamelonar, snille som lam og lydhøyre som hundar? Når ein nærmar seg eigenskapane til desse dyra, kan ein fort oppleve å gå på akkord med seg sjølv eller institusjonen ein representerer. Relevans må aldri erstatte kvalitet.

NOTISER

Nytt styre i Stavanger

Forskerforbundets avdeling ved Universitetet i Stavanger har valgt nye representanter for fakultetene. Det forrige styret la før jul ned sine verv i protest mot utilbørlig inngripen i det fagpolitiske arbeidet fra universitetsledelsens side, ifølge avgått leder Roar Hjulstad.

Ny leder er førsteamanuensis Thor Ole Gulsrud ved Det teknisk-naturvitenskapelige fakultet. Nestleder er Svein Håland fra Det humanistiske fakultet. Han satt også i det forrige styret.

– Det har vært en konflikt med vanskelige forhold, men det er kritisk for medlemsmassen at vi flagger en fortsatt kritisk rolle, sier Gulsrud til Forskerforum. Han tror at blanke ark uten problemer med "basale ting som kjemi," kan bidra til å få fagforeningsarbeidet på rett spor.

– Allerede i mai er det ordinært nyvalg, og da satses vi på å kunne fortsette, sier Gulsrud,

Ny leder Thor Ole Gulsrud tror blanke ark er avgjørende for å få fagforeningsarbeidet ved Universitetet i Stavanger på "rett spor"

som understreker at han tror det er mulig å få til dialog med universitetsledelsen og dermed kunne utføre et konstruktivt arbeide.

- Vil tilsetje rektor

NTNU-styret vedtok 8. februar at rektor skal tilsettest, og at ein ekstern representant skal verte ny styreleiar, skriv Universitetsavisa. Det noverande styret skal kome med framlegg, men departementet oppnemner på fritt grunnlag både leiar og eksterne representantar. Ei rådgjevande gruppe oppnemnd av styret skal vere med på å rekruttere ny rektor, og eit eksternt rekrutteringsfirma skal òg engasjerast. Etter planen skal det nye NTNU-styret tilsetje rektor på åremål i august. Sjølv om det alt er fatta fleire prinsippvedtak i saka, er det enno usikkert kven som til slutt kan avgjere om ordninga kan innførast eller ikkje – det noverande eller det komande styret, skriv Universitetsavisa.

Topplassering for HF i Oslo

HF-fakultetet ved Universitetet i Oslo vart nyleg rangert som det 16. beste humanistiske fakultetet i verda. Rankinga er utført av eit fagfelletval sett ned av The Times Higher Educational Supplement. HF ved UiO hamna på fyrsteplass i Norden og på femteplass i Europa på lista over humanistiske fakultet. Øvst på lista er Harvard University, Oxford University og Berkeley-universitetet i California. – Dette er svært hyggeleg for humaniora-faga ved UiO. No gjeld det berre å slå London School of Economics og Sorbonne-universite-

Det har ikkje vore lett å få nokon til å forske på sidemålsforsøket i Oslo, slik det var føreset. Til slutt var det berre Universitetet i Göteborg som leverte inn anbod, men no har fagmiljøet der òg trekt tilbodet, skriv nettutgåva av bladet Utdanning. Professor Rolf Lander i Göteborg seier at han har kome med kraftige innvendingar mot evalueringsprosjektet av sidemålsforsøket overfor utdanningsetaten i Oslo. – Vi og utdanningsetaten i Oslo har ikkje same forståing av prosjektet, seier Lander til Utdanning. Han håpar at usemja skal løyse seg i løpet av nokre dagar, men vil ikkje seie meir, då oppdragsgjevaren ved utdanningsdirektør Astrid Søggen, har pålagt han å ikkje uttale seg til media.

Problemet på norsk er at vi blander sammen det moderne med det som er på moten. Derfor burde vi heller kanskje begynne å snakke om *det moterne*.

Sosiolog Dag Østerberg til Morgenbladet

Svensk forskningsløft

Den svenske regjeringen har forpliktet seg til å gi 2,3 milliarder helt friske svenske kroner til grunnforskning gjennom regjeringens *forskningsproposition*, som var ventet i månedsskiftet februar/mars. Midlene vil bli prioritert meget hardt, opplyser Sveriges minister for utdanning og kultur, Leif Pagrotsky. Pagrotsky gikk allerede i høst ute med vesentlige deler av innholdet i *forskningspropositionen*.

NTNU: Mer utredning om samling

NTNU-styret vedtok i februar at utredning av NTNU-samling skal fortsette, skriver Universitetsavisa. Neste styrebehandling er berammet til mars 2006.

Styrerepresentant Rigmor Austgulen ba om å få flyttesaken opp til uravstemning i universitetssystemet før den ble styrebehandlet, men forslaget falt mot Austgulens stemme. Med henvisning til ekspansjonsmuligheter, feil fokus og usikker økonomi i prosjektet, har tusen ansatte ved NTNU bedt om at styret stopper videre utredning av Dragvoll-flytting. Samtidig har Studenttinget i Trondheim sagt klart ja til samlokalisering av NTNU.

UiB: Flertall mot ansatte styre

Bare 29 prosent av de vitenskapelig ansatte ved HF-fakultetet ønsker ansatte framfor valgte instituttstyrere. Det viser en spørreundersøkelse foretatt av Rokkansenteret og NIFU STEP, skriver På Høyden. Universitetsstyret har vedtatt at alle institutter ved UiB skal ha ansatte styre fra 2007.

Undersøkelsen viser også at det ved alle institutt, med unntak av ett, er flertall mot instituttsammenslåinger, som nå diskuteres heftig ved HF-fakultetet i Bergen.

Må søkje eiga stilling

Apropos debatten om valde eller tilsette rektorar: Danmark fekk ei ny universitetslov i 2003 som slo fast at universitetsstyra skal tilsetje rektor. No søkjer rektor for Aarhus Universitet, Niels Christian Sidenius, si eiga stilling, skriv Århus Stiftstidende. Rektoren vart vald etter den gamle lova, men må no altså søkje på ny.

– Jeg har fået et godt indtryk af, hvad jobbet indebærer, og det har ikke afskrækket mig, seier Sidenius til Århus Stiftstidende. Stillingutlysinga er svært detaljert med mange spesifikke krav til kandidatane: Vedkomande skal være "engageret og dynamisk med visioner og lyst til at udfordre det bestående, til at sætte en ny dagsorden og til løbende at udvikle universitetet". Rektor skal òg vere ein "udadvendt og mediestærk debattør" og "en anerkendt forsker inden for et af universitetets fagområder".

Forskningsmeldingen

Engstelse i sektoren

Universitetene i Oslo og Bergen fraråder regjeringen å gjøre vekstmålet til et luftslott for neste meldingsperiode. Forskersamfunnet i Midt- og Nord-Norge venter at en bred konsensuspolitikk vil overse distriktene og instituttsektoren. Forskningsrådet blir tillatt å prioritere hardere.

Et par uker før offentliggjøring er stoffet i forskningsmeldingen til Bondevik II-regjeringen stadig en godt bevart hemmelighet for universitets- og høyskolesektoren og de ulike forskningsinstituttene.

- Kabinetet vil avgjøre viktige spørsmål (opptrappingsplan og kanalisering av midler, journ. anm.) helt på tampen av meldingsarbeidet, får Forskerforum opplyst i Utdannings- og forskningsdepartementet. I tillegg har regjeringen behov for selv å redigere presentasjonen av innholdet, opplyser presseansvarlig Karin Steenstrup i UFD.

- Vi har positive forventninger til forskningsmeldingen, men hvis jeg selv satte meg som mål å løpe maraton på 2.07, ville resultatet etterpå virke demotiverende, svarer rektor Arild Underdal ved Universitetet i Oslo på spørsmål om universitetets forventninger til stortingsmeldingen. Underdal oppfordrer regjeringen til ikke å kaste blå i øynene på universitets- og høyskolesektoren med urealistiske vekstmål, men i stedet tilby en differensiert finansiering av anvendt forskning og grunnforskning ved universitetene.

- Bedre rammebetingelser

Rektor Kirsti Koch Christensen ved Universitetet i Bergen ser det som problematisk for regjeringen å presentere en ny opptappingsplan før den forrige planen er gjennomført.

- Vi må ganske enkelt ha noe om styrking av rammebetingelser for universitet- og høyskolesektoren, slik at vi unngår at undervisningen stjeler for mye tid fra forskningen, sier Koch Christensen.

Rektor Jarle Aarbakke ved Universitetet i Tromsø forventer at regjeringen vil løse det såkalte second opinion-problemet som oppstår når midlene skal fordeles. Dette bør skje ved en sterkere direkte finansiering av forskning ved de utførende institusjonene, foreslår Aarbakke.

- Dermed kan Forskningsrådet være en reell second opinion. Forslaget løser også et annet viktig problem; hvordan skaffe midler til egenfinansiering av prosjekter med tung støtte fra Forskningsrådet, eksempelvis SFF-sentre, sier Aarbakke.

Konkurranse

Den strategiske styringsevnen til Norges Forskningsråd kommer til å bli styrket gjennom forskningsmeldingen, både ved tematiske satsinger, ny SFF-utlysning og mer midler til kortere konkurransebaserte prosjekter, ifølge kilder i departementet. Institusjonene får i praksis et tydeligere preg av driftsansvar for forskningsmiljøene, mens forsterket prioritering hos Forskningsrådet avgjør hvem som gis adgang til å utmerke seg.

Administrerende direktør Arvid Hallén i Forskningsrådet håper at stortingsmeldingen vil styrke den konkurransebaserte finansieringen av forskning, men påpeker at institusjonene må ha tilstrekkelig med forskningsmidler gjennom grunnbudsjettene til å sikre bredden.

- Jeg tror regjeringen vil fortsette en politikk med vekt på kvalitet og internasjonalsisering, hvor Forskningsrådet har en sentral rolle som strategisk aktør med satsinger knyttet opp til nasjonale prioriteringer og med ordninger med frittstående prosjekter rettet mot kvalitet, sier Hallén.

Mangler løft

Flere informerte kilder oppgir at forskningsmeldingen blir en strukturdrøfting uten forpliktende signaler om økonomiske løft. Den inneholder heller ingen viktige grep for å desentralisere forvaltningen av norsk forskningsøkonomi. Forskningsinstituttene risikerer dermed å ikke få svar på hvordan de skal konkurrere med offentlig finansierte institutter i utlandet.

- Alle evalueringer viser at man må gripe fatt i basisbevilgningene, sier styreleder Wiktor Sørensen i Forskningsinstituttene Fellesforum. Sørensen håper og tror at politikerne ikke vil benytte forskningsmeldingen til å redusere bevilgningene.

Bekymringen deler han med rektor Eivind Hiis Hauge ved NTNU.

- Forskningsmeldingen bør vise en utvikling i rolleforståelsen for UH-sektoren

Forventet i forskningsmeldingen:

- Centre of Excellence-logikken fortsetter, med ny SFF-utlysning i løpet av 2005.
- Mangelfull avklaring av instituttpolitiken, på grunn av god evaluering.
- Forskningsrådet øker sitt strategiske handlerom etter meldingen.
- Sektorprinsippet fortsetter, med Landbruks-, Nærings- og Fiskeridepartementet som strategiske aktører.
- Ny opptappingsplan blir en del av konsensusmodellen, men konkrete mål er ikke avgjort ennå.
- Tematisk satsing på IKT, biologi og materialteknologi. Formuleringene kan bli "livskvalitet" og "generiske teknologier."

og instituttsektoren. Det er leit at Oslo, som har en kompleks instituttsektor, skal utsette oppryddingen av sektoren ellers i Norge, sier Hiis Hauge.

Jarle Aarbakke advarer regjeringen mot å følge forslagene til Bergesen-utvalget om den såkalte Blå-grønne matalliansen, som består av randsoneinstitutter og eksterne forskningsinstitutter i den marine sektoren og landbrukssektoren (les mer om matalliansen på side 8-9).

- Vi må få en mye tettere kontakt mellom grunnforskningen og de anvendte forskningsinstituttene, fastslår Aarbakke. UiTø-rektoren mener at forskningsklyngene innen marin forskning i Tromsø og Bergen i realiteten er nasjonale tyngdepunkt som styrker aksene Tromsø-Bergen.

Av Andreas Høy Knudsen

Den strategiske styringsevnen til Norges Forskningsråd kommer til å bli styrket, sier kilder i Utdannings- og forskningsdepartementet. (Foto: Forskningsrådet)

Forskningsfinansiering

Relevans eller kvalitet?

Kva hjelper det om forskinga er god, når ho vert vurdert som for lite relevant? Forskningsrådet er for styrt av kortsiktige krav til marknads- og samfunnsrelevans, meiner rektor ved Veterinærhøgskolen.

- *Relevans* er eit viktig kriterium for tildeling av forskingsmidlar, men det bør ikkje gå på kostnad av forskingskvalitet. I dag er kvaliteten på prosjekta berre eit tilleggs-kriterium, medan det burde vere det grunnleggjande kriteriet, seier rektor Lars Moe ved Norges veterinærhøgskole (NVH). Han snakkar ut frå tildelingane frå Forskningsrådet før jol.

- Av 110 søknader, fekk vi innvilga éin, og den var saman med ein annan institusjon, seier Moe. NVH er svært sårbare for slike svingingar då rundt 40 prosent av heile budsjettet er eksternt finansiert.

Verdisettet for Veterinærhøgskolen går ut på å skape betre helse og livskvalitet for dyr og menneskje, seier Lars Moe. Her er helsa illustrert med CT-scanning for hund.

Endra Forskningsråd

- Det er naturleg at samfunnet vil vere med på å avgjere kva forskingspengane skal brukast til, men eg er skeptisk til at kortsynte relevanskriterium skal få så stor innverknad som i desse tildelingane, seier Moe. Han meiner omorganiseringa av Forskningsrådet, med divisjonar for vitenskap, store satsingar og innovasjon, har slått uheldig ut for NVH, og at tildelingane har vorte meir marknads- og samfunnsretta.

- Vi har stort sett søkt pengar frå innovasjonsdivisjonen, men prosjekta våre vert ikkje oppfatta som relevante, seier Moe som meiner det finst fleire grunnar til det:

- Næringsaktørane har stor innverknad på kva som er relevant no, nokre av satsingsfeltene har ein annan "merkelapp" hjå Forskningsrådet, og departementa legg ofte sterke føringar. Det finst klare fordelar med aktive departement som har interesse for og eigarforhold til forskning, men no har Landbruks- og matdepartementet kuttet løyvingane til Forskningsrådet med 20-30 millionar. Desse midla vart delvis erstatta med midlar som kom via jordbruksavtalen og fondet for føring til produksjonsdyr. Næringsaktørane hadde avgjerande innverknad på bruken av desse fonds- og avgiftsmidla. Dette førte etter mitt syn til at relevansvurderinga vart kortsiktig, og at grunnleggjande forskning tapte.

Øyremerking

I tillegg til at næringsaktørane spelar ei stadig større rolle, meiner Moe at øyremerkte midlar frå dei ulike departementa til Forskningsrådet dreg i same retning - ein kortsiktig forskingspolitikk.

- Øyremerkingane fungerer som ei relevansavgrensing, og vert kortsiktige fordi politikktutforminga frå departementa ofte har korte perspektiv. Det er problematisk fordi veterinærmedisinsk forskning og anna biologisk forskning ofte treng år for å bygge opp kompetanse og kvalitativt gode miljø. Eg

saknar at regjeringa spelar ei klårare rolle, og at forskingskvalitet, ikkje kortsiktig relevans, styrer bruken av forskingsmidlar, seier Moe som hevdar at det er vanskeleg for ein liten institusjon å definere dei relevante kriteria.

- *Korleis kan du vere så sikker på at relevanskriteriet slår uheldig ut for dykk?*

- Vi må ta inn over oss om forskingskvaliteten vår skulle vere for dårleg, men vi fekk til dels gode "karakterar" av Forskningsrådet på søknadene våre. Det var "relevanskarakterane" som vart svake. Sjølv om vi har ei sterk internasjonal forankring i forskinga vår og er med i fleire *Networks of Excellence*, påverkar dette ikkje nødvendigvis norske relevansvurderingar.

- *Meiner du at dårleg, men "relevant", forskning får tilslaget på midla i staden?*

- Nokre av prosjekta som har fått støtte er svært gode, medan andre er av meir dubiøs kvalitet med låg nyhende verdi og liten originalitet.

Ei sjukdomshistorie

- *Kva er faren med å bruke "kortsynte relevanskriterium"?*

- Eitt døme: for 15 år sidan vart storfesjukdomen BVD, eller Bovin virusdiaré, oppdaga. Få trudde at sjukdomen ville verte farleg eller utbreidd. Men sjukdomen vart både utbreidd og alvorleg. Kalvar kunne døe av han, og dette hadde òg store økonomiske konsekvensar for næringa. Sjukdomen vart skildra i ein doktorgrad hjå oss for 15 år sidan, og vi tok tak i problemet saman med Veterinærinstituttet, Landbruksdepartementet og husdyrnæringa. No sparar næringa 50 millionar i året på at sjukdomen nærast er utrydda, seier Moe og samanliknar med situasjonen i dag:

- Vi har søkt om pengar til forskning på ein annan sjukdom som vondarta katarrfeber, men næringsaktørane vurderer dette som for lite relevant. Hadde næringsaktørane bestemt for 15 år sidan, ville dei knapt ha finansiert den grunnleggjande virusforskinga på BVD.

- *Er ikkje dømet på BVD òg eit døme på relevantanstenking? Kva om BVD ikkje hadde vorte ein viktig sjukdom?*

- Relevanskriteriet er relevant, men ein må kunne arbeide med eit lengre perspektiv. All

Kina vil ha fleire utanlandske studentar I år 2007 bør det vere 120.000 utanlandske studentar ved universitet og høgskular i Kina, meiner det kinesiske utdanningsdepartementet. I dag er talet rundt 78.000, og vel 6.000 av desse har stipend frå den kinesiske staten. Over 45 prosent av desse studentane kjem frå Sør-Korea, og rundt 15 prosent er japanske. Samtidig held Kina fram med å sende eigne studentar til andre land, og mange får statlege stipend. Stipenda er retta inn mot studium som vert vurderte viktige for moderniseringa i Kina.

Tysk ranking av utdanningsministrar "Vi evaluerast til døde," seier ein representant for Deutscher Hochschulverband (DHV), den leiande faglege organisasjonen for universitetslærarar i Tyskland. Krava om evalueringar kjem oftast frå politisk hald. Derfor har DHV no starta ein ranking av utdanningsministrane i dei 16 tyske delstatane. På heimesida til forbundet kan ein gå og inn og gje uttrykk for kva ein meiner om ministrane. Ein nyttar ein sekstrinns skala frå "ungenügend" til "sehr gut". Det er òg mogeleg å tilføye personlege kommentarar om ministrane.

Fleire fuskere blir avslørt

I fjor ble det avslørt tre ganger så mange eksamensfuskere ved landets største utdanningsinstitusjoner, som i 2002, skriver Aftenposten. Økt bruk av internett og frie eksamensformer får skylden. - Kvalitetsreformen medførte mange flere hjemmekksamener, og det er her vi merker økningen. Det dreier seg stort sett om kopiering fra internett, både av enkelte avsnitt og nesten hele oppgaver, sier studiedirektør ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) i Trondheim, Hilde Skeie til Aftenposten.

– Tildelingane frå Forskningsrådet er prega av dagsaktuell næringspolitikk og "populære saker". Vi ynskjer å konkurrere på kvalitet, seier rektor Lars Moe.

forskning er risikofylt, og det ligg i forskingens natur at vi ikkje veit svaret. Det er naturleg at fellesskapet tek denne risikoen ved grunnleggjande forskning.

Risikovilje

Moe hevdar at ei ein-sidede relevansenking fører til norsk, kortsiktig forskning med manglande globalt perspektiv.

– For å ta eit døme: I 2009 vert kastrering av grisar forbode i Noreg, og no forskar ein på korleis ein kan unngå "rånesmak" på kjøtet. Forskinga er spreidd på 6-8 prosjekt med korte tidsfristar. Denne kortsiktige tilnærminga som involverer mange fagområde, til dømes ernæring og genetik, er ikkje grunnleggjande nok. Det skal mykje til at vi klarer å finne ut meir om problematikken i Noreg enn

andre land med mykje kjøtproduksjon – som Danmark, Kina og USA. Eg saknar meir langsiktige tilnærmingar med høgare risiko, seier Moe. Han meiner at tildelingspolitikken i dag går ut over grunnleggjande medisinsk og biomedisinsk forskning "som ikkje er næringsrelatert dei fyrste to åra".

– Liksom ein bør kjenne si historie, eller studere skriftspråket, trengs det grunnforskning på våre område. Vi forskar òg som grunnlag for undervisinga, og for å kunne ta i bruk forskning og teknologi frå resten av verda. Det har ein eigen verdi å forstå korleis ein genetisk kode fungerer, heilt uavhengig av om ein kan tene på det. Dette meiner eg – som skattebetalar òg, seier Moe.

Av Kjetil A. Brottveit (tekst og foto)

– Ikkje vår feil!

– Ein må tenkje mangfald og vere veldig strategisk på kor ein rettar søknaden sin i Forskningsrådet, hjå aktørane i næringa, innanfor grunnforskningsdelen av Forskningsrådet (Vitenskap) eller hjå EU, oppmodar avdelingsdirektør Kristin Danielsen i Forskningsrådet. Ho har ansvaret for landbruks- og marinforskning i divisjonen for innovasjon. Danielsen innrømmer at det kan stillast berre minimumskrav til kvaliteten i forskingsprosjekta når søknader vert handsama, nettopp fordi relevans vert utslagsgjevande.

– Veterinærhøgskolen kom veldig dårleg ut i ei fellesutlysning tidlegare i år, fordi

utlysinga fyrst og fremst var finansiert av næring og dermed fekk relevans eit hovudfokus, seier Danielsen.

– Ein har kanskje ikkje heilt teke inn over seg at divisjon for innovasjon har eit særskilt ansvar, medan vitenskapsdivisjonen bygger opp den langsiktige grunnleggjande forskinga, seier Danielsen. Ho oppmodar NVH om å rette seg inn mot Vitenskapsdivisjonen, grunnløyvingar frå departementet og midlar frå EU til grunnforskninga si.

– Og så må dei tenke anvendt forskning saman med aktørar i næringa, påpeikar Danielsen.

Av Andreas Høy Knudsen

Klarsignal for studieavgifter

Tyskland: For tre år sidan innførte den raud-grøne sambandsregjeringa i Bonn ein paragraf i den tyske høgskulelova som forbaud studieavgifter i grunnutdanninga ved universitet og høgskular. Regjeringane i dei konservativt styrde delstatane klaga til forfatningsdomstolen i Karlsruhe, og domstolen har no gjeve dei medhald. Avgjerda fører sannsynlegvis til at fleire delstatar innfører høgskuleavgifter. I visse tilfelle kan studentar sleppe å betale for studiar i delstaten dei kjem frå, medan tilreisande studentar frå andre delar av landet må betale avgift. Forfatningsdomstolen meiner at eventuelle avgifter må vere sosialt akseptable, slik at dei ikkje vert eit hinder for studentar frå mindre bemedla samfunnsgrupper. Avgjerda er ynskt velkomen av den tyske rektorkonferansen HRK. Ordføraren i HRK meiner at eit internasjonalt konkurransehinder no har vorte fjerna. HRK seier samtidig at eventuelle avgifter må kome høgskulesystemet til gode og ikkje brukast som eit middel i finansministrane si budsjettanering. Studentane varslar ei rekkje demonstrasjonar mot innføring av avgifter utover våren.

Oxford skjer ned på grunnutdanning

Reduserte talet på studieplassar i grunnutdanning for britiske studentar, og auke talet på plassar for utanlandske studentar som betalar avgifter: Dette er eit hovudframlegg i ein utgreiingsrapport som Oxford universitet har lagt fram. I rapporten vert det diskutert korleis Oxford skal kunne klare konkurransen frå dei førande amerikanske universiteta. I dag har Oxford ein mykje større del av studentar på lågare nivå enn Ivy League-konkurrentane i USA. Universitetet slit òg med underskot. Ein ynskjer å gå opp frå 7-8 prosent utanlandske studentar til 12-15 prosent, delvis med ei større innretting mot studiar på masternivå. Samtidig prøver Oxford å finne andre måtar å styrke økonomien på, blant anna gjennom "fundraising" og alumnivirkesemnd etter amerikansk modell. Den nye rektoren John Hood seier til britisk presse at ein prøver å få regjeringa til å godta høgare avgifter enn 3.000 pund som er maksnivået i dag.

Ny utdanningsminister i USA

Margaret Spellings er den nye utdanningsministeren i president Bush' andre administrasjon. Ho har tidlegare vore rådgjevar i innanriksspørsmål i Det kvite hus, og har følt med presidenten frå tida han hadde som guvernør i Texas. Skulespørsmål er venta å verte det fremste arbeidsfeltet hennar. På høgskuleområdet trur ein at ho kjem til å gjennomføre Bush sitt løfte om auka studiebidrag til ungdom frå familiar med låg inntekt, og auka stønad til toårige "community colleges". Alt dei fyrste dagane i det nye embetet fekk ho medieoppslag då ho gjekk til åtak på eit barneprogram i den delvis føderalt finansierte tv-kanalen PBS der eit lesbisk par vart intervjuet. Spellings vert ynskt velkomen frå konservativt hald i USA.

Forskingspolitik

Slaktar blå-grøn matallianse

– Innstillinga om «Den blå-grønne matallianse» er eit makkverk, og burde aldri vore sendt ut på høyring. Me står i fare for å få eit sentralistisk monsterbyråkrati, seier tidlegare direktør ved Norges Fiskerihøgskole i Tromsø, Odd Handegård.

– Dette kan svekke alle dei gode forskingsinstitusjonane som er bygde opp sidan 1970-talet, og som påverkar hundrevis av arbeidsplassar, seier Handegård.

Handegård gjekk av ved årsskiftet 2002/2003, og sidan den tid har han mellom anna arbeidd med historia til den norske fiskeriforskninga. Handegård meiner at ideen og innstillinga i Den blå-grønne matallianse er eit narrespel, som handlar om heilt andre ting enn å "lage eit slagkraftig, robust nasjonalt forskingssystem som står seg i internasjonal konkurranse og som har ei tett kopling til universiteta", som det heitte då innstillinga vart lagt fram for dei som tinga henne, nemleg landbruksminister Lars Sponheim og fiskeriminister Svein Ludvigsen.

– Det er snarare tvert i mot. Denne prosessen handlar om noko heilt anna enn alle dei fagre orda i innstillinga om samarbeid og auka forskning og synergjar. Dette er eigentleg ein enorm dragkamp om ressursar og pengar. Det handlar ikkje primært om forskning, seier Handegård.

Han har engasjert seg i debatten gjennom fleire kronikkar og debattinnlegg i aviser over heile landet, og er alt anna enn nådig overfor tingingsverket til Ludvigsen og Sponheim. Handegård fryktar at det "robuste forskingssystemet" som innstillinga legg opp til, heller vil verte eit tungrodd sentralistisk system.

Naudsynt uhøfleg

– Eg kallar ein spade for ein spade, noko fleire burde ha gjort, men eg skjønar at folk i ansvarlege posisjonar må vere noko meir høflege enn meg. Eg kan likevel ikkje sjå noko grunn til å stå på sidelinja når noko slikt er i ferd med å skje. Vi står i fare for å få eit monsterbyråkrati, som både er sentralistisk og trugande overfor gode forskingsinstitusjonar som er opparbeidde sidan 1970-talet, og som gjer ein god jobb. Eg har ikkje noko tru på at ein stor konsernmø-

dell vil legge betre til rette for forskning enn den organiseringa vi har i dag, seier Handegård.

Eitt av måla i innstillinga går ut på å samle fleire institusjonar innan landbruks- og fiskeriforskning, til ein nasjonal fellesarena for primærnæringsforskning. Vinsten skal vere synergjar i form av betre oversikt, smidigare kanalisering av midlar og meir forskning for pengane.

«Løse antagelser»

Dette trur ikkje Handegård på. I eit hefte der Handegård har samla eigne artiklar og debattinnlegg frå aviser og andre publikasjonar, finn vi artikkelen «Blå-grønn forskningsallianse».

Her er ikkje forfatternen spesielt høfleg: «...Det er synd å måtte si det, men det er ikke ofte man ser så mye tomt prat bak så flotte formuleringer. Begrepet synergi, for eksempel: Til tross for at uttrykket brukes 15-20 ganger i innstillingen, finnes ikke et eneste eksempel som dokumenterer eller sannsynliggjør fordeler knyttet til reorganiseringsforslagene, bare løse antagelser og en del gitte forutsetninger som heller ikke begrunnes. Det er sjelden å lese et dokument som så til de grader er kjemisk fritt for rasjonelle resonnementer, dvs. for klargjøring av premissene for de konklusjoner som trekkes. Det er merkelig at Bergesen har tatt sjansen på å sette navnet sitt under et slikt makkverk.»

– Du brukar ganske harde ord når du omtalar denne innstillinga?

– Eg har lese henne fleire gonger, og eg står for alt eg har skrive. Eg kan med handa

Fiskeriforskning AS i Tromsø meiner at marin forskning i Noreg er best tent med ei vidare styrking av eksisterande forskingsmiljø, og at drivkrafta bør samlast i kystaksen Bergen-Tromsø. (Illustrasjonsfoto: Frank Gregersen, Fiskeriforskning)

Flere doktorstudenter på HiL

Høgskolen i Lillehammer er ikke godkjent som doktorgradsinstitusjon, men har snart 16 doktorgradsstipendiater på lønnslista, skriver Gudbrandsdølen Dagingen (GD). Disse er derfor formelt tilknyttet andre institusjoner, men på sikt regner høgskolen med at doktorgraden kan avlegges på Lillehammer. – Stipendiatene vitaliserer forskningsmiljøet vårt, og utgjør et rekrutteringspotensial, sier førstekonsulent Lars Bærøe ved HiL til GD. Alle stipendiatene får faglig veiledning lokalt.

Halden som universitetsby?

– Universitetsstatus for Høgskolen i Østfold (HiØ) er et mål vi må jobbe mot, sier Halden-ordfører Per Kristian Dahl til Halden Arbeiderblad. Han er positiv til forslaget om at Høgskolen i Østfold, med hovedsete i Halden, skal bli universitet. – Det er artig at politikere fra den ene yttersiden til den andre her står sammen. Skal Østfold vinne fram i Norge, må vi stå sammen. Vi må ikke kjempe region mot region. Jeg regner med at resten av fylket vil følge opp i denne saken, sier Dahl ifølge Halden Arbeiderblad.

Misnøye med sykepleierutdanning

Høgskolen i Oslo kommer dårlig ut av en NO-KUT-undersøkelse om sykepleierutdanningene, melder HiO-nytt. Studien tar for seg både studietilbudet og opplevelsen av praksis ute. 2500 ferdigutdannede sykepleiere har vurdert studietilbudet, og 57 prosent er totalt sett fornøyd. Bare 22 prosent av tidligere HiO-studenter svarer det samme. 65 prosent av hele utvalget er fornøyd med praksisdelen, mens 49 prosent av HiO-respondentene er det. Sykepleierstudentene i Oslo er imidlertid fornøyd med forskningens plass i undervisningen.

– 30 års arbeid for å bygge opp fiskeriforskning og høgare fiskeriutdanning i Tromsø står i fare for å verte rasert, seier tidlegare direktør ved NFH, Odd Handegård.

på hjartet ikkje sjå eit einaste konkret døme på kvar eller korleis dei vil hente ut desse omtala synergiane. I verste fall kan forslaga i innstillinga rasere forskingsmiljøet i Tromsø; i beste fall vert verksemda i Tromsø ei form for husmannsverksemd under sørnorske konsern på Austlandet og i Trøndelag, som skal byggje opp ei fiskerifagleg forskingsverksemd nesten frå grunnen av.

Ikkje distriktspolitikk

– Høyringsutsegn frå ei rekke sørnorske institusjonar gjev uttrykk for at ein for ein kvar pris må unngå at det går "distriktspolitikk" i saka. Men distriktspolitikk, som i det siste har byrja å verte eit skjellsord i enkelte sørnorske forskingsmiljø, er noko som berre har med Nord-Noreg og gjere. Når offentlege midlar vert brukte sørpå, er det ein del av norsk nasjonsbygging, seier Handegård.

– *Kva vonar du vert utfallet i denne saka?*

– Det er å vone at Tromsø og Bergen greier å halde fram det gode samarbeidet som er kome i gang dei siste 10 åra, og dessutan at dei viktigaste politiske partia ser følgjene av dei forslaga som er lagde fram, seier tidlegare direktør ved NFH, Odd Handegård.

Ikkje høyringsinstans

Forskerforbundet reagerer på at dei ikkje var på lista over høyringsinstansar. Forskerforbundet har 475 medlemmar ved forskingsinstitusjonar knytte til fiskeri og landbruk, og som vert involverte i ein eventuell blågrøn alliansebygging. Då innstillinga til Bergesenutvalet gjekk ut til høyring, reagerte forbundet på at organisasjonen ikkje var på høyringslista. Generalsekretær Kari Kjenndalen i Forskerforbundet meiner at det har skjedd positive saker i kjølvatnet av reaksjonen til forbundet.

– Vi var forbausa over at vi ikkje var på lista over høyringsinstansar. Difor reagerte vi på eit prinsipielt grunnlag. Forskerforbundet skal sjå til at prosessar som dette går for seg på ein korrekt måte, der involverte partar får høve til å uttale seg og delta. Vi såg det difor som underleg at ikkje forbundet vart trekt inn tidlegare. Det gav vi uttrykk for i ein kommentar til innstillinga. Etter den tid har det skjedd

Fakta

Glimt frå høyringsrunden

Havforskningsinstituttet, Bergen:

«Havforskningsinstituttet er positiv til etablering av en felles faglig arena og mener at dette kan skje uavhengig av hvilken restrukturering som velges (...) Etablering av ett felles infrastrukturselskap er feil vei å gå. Havforskningsinstituttet mener at gjennomgangen av «blå» og «grønn» sektor har vært ubalansert, og at utvalgets forslag i hovedsak er en omstrukturering av blå forskning.»

Handels- og servicenæringens

Hovedorganisasjon:

«Endelig har vi en klar bekymring for at i neste instans så flyttes fokus over til distriktspolitikk.»

Fiskeriforskning AS, Tromsø:

«Det er Fiskeriforsknings hovedsyn at den fremtidige næringsrettede satsing innen fiskeri- og havbruk best kan ivaretas gjennom å bygge videre på de marine forskningsmiljøene i kystaksen Tromsø-Bergen.»

NHO:

«Vi slutter oss til styringsgruppens anbefalinger.»

UiB:

«Vi stiller oss tvilende til om etablering av en omfattende overbygning vil kunne få et meningsfylt innhold. En slik møteplass uten reelle beslutningsfullmakter vil lett kunne få et rituell preg.»

NTNU:

«NTNU slutter seg i all hovedsak til Styringsgruppens bakgrunnsanalyse og intensjoner, og er enig i forslaget om å opprette et nasjonalt forskningskonsern med regionale avdelinger.»

Universiteta vil spele større rolle

Frankrike:Liksom i andre europeiske land bør universiteta spele ei sentral rolle for forskinga. Det skriv den franske akademiske rektorkonferansen (CPU) i eit debattinnlegg i samband med arbeidet med ein forskingsproposisjon som skal gjennomgå heile det franske forskningssystemet. Rektorane skriv i innlegget at forskningssystemet i dag, med dei mange spesialiserte organa og institutta, lir av ein altfor sterk sentralstyring samtidig som den politiske oppdelinga i fleire departement, har ført til ei fragmentering. Systemet vart til på 1950-talet då ein mistrudd universiteta si evne til å fornye seg. CPU meiner at universiteta og høgskulane har vist seg fleksible, blant anna gjennom den radikale eksamensreforma som har vorte innført på grunn av Bolognaprosessen. Med 53.000 forskarutdanna lærarar og 60.000 doktorstudentar er universiteta i stand til å ta eit stort og dominerande ansvar for den franske forskinga, meiner CPU. Auka løyvingar og større sjølvstende enn i dag er føresetnader for å kunne ta dette ansvaret, skriv CPU.

Framleis sosial rekruttering

England:Det er seks gonger meir sannsynleg at ungdomar frå rike område byrjar å studere ved universitet samanlikna med ungdomar frå fattige område. Det viser ei stor undersøking som Higher Education Council for England (HEFCE) har gjennomført. Det har ikkje vore større endringar i den sosiale skeivrekutteringa dei siste seks åra trass ulike forsøk på å stimulere til auka rekruttering blant anna frå innvandarområde i storbyane. Undersøkinga viser blant anna søkjarfrekvensen frå ulike valkrinsar. I ein del av Sheffield er det til dømes berre åtte prosent av 18-åringane som går vidare til høgare utdanning, medan det i ein annan del av byen er heile 62 prosent. Undersøkinga vart publisert samtidig med at Cambridge University har ytra tanken om å vekte karakterar ved opptak slik at elevlar frå skular i lågstatusområde får ein liten fordel.

Sammenslåing i Nord-Trøndelag?

Fylkestingsrepresentant og varaordfører i Steinkjer, Anne Irene Myhr (Sp) mener det snarest må gjøres vesentlige grep innen forskningsorganiseringen i Trøndelag. – Høgskolen i Nord-Trøndelag (HiNT) og Nordtrøndelagsforskning må snarest slå seg sammen, sier Myhr til Trønder-Avisa. – Nordtrøndelagsforskning har to ben og stå på, miljø og innovasjon, mens HiNT satser på å være en grønn høgskole med entreprenørskap, innovasjon og bedriftsutvikling som spesialområder. Til sammen kan dette bli et senter for forskningsbasert innovasjon, sier Myhr. Hun er selv medlem av et regjeringsoppnevnt industriutvalg. Målet for utvalget er komme med råd om hvordan vi kan få en konkurransesterk næringsutvikling og best mulig verdiskapning i Norge. – Forskning er en av de viktigste kildene til innovasjon og langsiktig vekst. Avkastningen av forskning er også høy, sier Myhr.

ting som gjev grunn til å tru at vi er med på lista ved neste runde, seier Kari Kjenndalen til Forskerforum.

Skeptiske til nytt nivå

– *Men dette var ikkje einaste innvendinga forbundet hadde til innstillinga?*

– Vi har også sagt at vi ikkje kan sjå at alle forslaga er like godt dokumenterte. Vi vurderer grunnlaget for å opprette eit nytt administrativt nivå i tillegg til dei eksisterande for noko svakt. Det er ei omfattande reform, og då meiner vi det er viktig at vinsten kjem tydeleg fram. Vi har også hatt vanskar med å sjå at reforma skal gje dei synergieffektane ein legg opp til. Vi har ikkje tatt stilling til lokaliseringsspørsmål eller arbeidsdeling, då vi har medlemmar ved alle institusjonane som er involverte. Utover det ventar me til saka ligg klar til politisk handsaming, seier Kjenndalen.

Universitets- og høgscolelov

Glede over ny lov

Ei gjennomgåande lette over løysinga på spørsmålet om styringsform. Studentar og tilsette glade for ei styrking av gratisprinsippet. Til og med representantar frå Ryssdal-fleirtalet er stort sett nøgde med resultatet.

- Vi håpar no at det ikkje kjem fleire store reformer dei næraste åra, seier Ola Stave, generalsekretær i Universitets- og høgscoleløydet. Ytringa er talande for stemninga i sektoren etter at Kyrkje-, utdannings- og forskingskomiteen la fram innstilling til ny Universitets- og høgscolelov 11. februar.

Statsråd Kristin Clemet konkluderer slik i eit innlegg lengre bak i bladet: "Det viktigste nå er at vi med bred enighet kan avslutte en

omfattende reformprosess i norsk høyere utdanning, og at vi har fått full oppslutning om det viktigste: En ny og tidsmessig felles lov for private og statlige universiteter og høgscoleløydet." Ho signaliserer dermed at sektoren kanskje får ein liten reformpause?

- Ro i sektoren

Når dette kjem på trykk, har lova etter planen vorte handsama i Odelstinget, og ho vert

endeleg avgjort i Lagtinget i mars. Forskerforum var til stades då saksordførar Vidar Bjørnstad (Ap) la fram nokre hovudtrekk dagen etter at handsaminga i KUF-komiteen var ferdig. Arenaen var dekanuskolen til Universitets- og høgscoleløydet.

- Dersom eg skal heve blikket frå det mest tekniske, vil eg leggje vekt på at Stortinget har understreka at dei ser på universiteta og høgscoleløydet som viktige samfunnsinstitusjonar. Heile komiteen har kome med gode merknader om fridomen for institusjonane, og at dei skal vere demokratisk styrde, sa Bjørnstad. Han kom med ein ikkje reinskriven versjon av innstillinga under armen, og kom med ei framstilling av den årelange uroa rundt tilknytings- og styreformar i sektoren:

- Ryssdal-utvalet gav ein del "spennande" og radikale framlegg. No har ein samrøystes komité gått mot regjeringas framlegg på nokre punkt. Eg trur det er bra for sektoren at det vert ro, og at vi ikkje får ein ny prosess rundt organisasjonsformer alt om to år.

Han la ikkje skjul på at han føretrekkjer dagens modell med vald rektor som styreleiar. ►►

Sagt om lovinstillinga:

- For universitetsverda er det svært positivt å oppleve at vi vert høyrde av stortingspolitikarane, seier Gerd Bjørhovde, prorektor ved Universitetet i Tromsø til Forskerforum.

- Eg er mest glad for at vi har fått gehør for å halde på sjølvstyret og valde leiarar, men det er òg særskilt viktig at gratisprinsippet vert slått endå sterkare fast. Eg gler meg saman med studentane over den sigeren, seier Bjørhovde. Ho påpeikar at det i debatten rundt lova har vorte innvendt at akademikarar er for trege til å ta endringar inn over seg.

- Med gjennomføringa av kvalitetsreforma meiner eg at vi ganske ettertrykkeleg har vist at vi klarer å omstille oss, seier Bjørhovde.

- Lova vart svært tilfredsstillande sett i forhold til dei viktigaste punkta våre, gratisprinsippet og styringsmodellar, seier Njål Bele, leiar i Studentenes Landsforbund, til Forskerforum.

- Det var viktig for oss å få vekk formuleringa om at ein som "hovudregel" ikkje kan ta betalt for utdanning. Dermed hindrar ein at det vert ein utveg å ta pengar for utdanning til dømes når budsjettet er pressa, seier Bele.

- Universitets- og høgscoleløydet er fornøgd med at Stortinget har lytta til råd frå sektoren, seier generalsekretær Ola Stave til Forskerforum.

- Vedtaket i representantskapsmøtet vårt i november har ført til tverrpolitisk semje om at ein obligatorisk modell ikkje kan vere optimal for dei 38 institusjonane våre. Dei er ulike i storleik, røynslar, tradisjonar og oppgåver. Grunngevinga som fleirtalet har brukt er nesten identisk med innspillet vårt til komiteen, seier Stave.

Ein månad etter demonstrasjonen for "Fritt akademia" er dei fleste kampsakene vunne.

- Som saksordfører for lova er eg svært fornøgd med resultatet, sa Vidar Bjørnstad (Ap).

► - For meg er dette favorittmodellen fordi han best sikrar autonomien til institusjonane og den faglege fridomen. Denne saka har vore den viktigaste i lova for meg. Men om nokre institusjonar vel den andre, ver så god!

- Akademisk fridom

Før handsaminga i KUF-komiteén var mange uroa over denne formuleringa om *gratisprinsippet*: "Det kan som hovedregel ikke tas egenbetaling for grader eller yrkesutdanninger fastsatt med hjemmel i universitets- og høyskoleloven § 45."

- Mange sa til meg at vi måtte få vekk ordet "hovudregel", og det har vi klart. Eg trur ikkje framlegget frå regjeringa var meint å vere i strid med praksisen i dag, jamfør teksten som fylgde med proposisjonen, men vi ville setje bom for å kunne innføre avgifter på ordinære utdanninger, sa Bjørnstad.

Det er framleis mange gråsoner når det gjeld kva utdanningar ein kan ta seg betalt for - som nettbaserte og desentraliserte utdanningar. SV og Sp fekk ikkje fleirtalet med på at ein berre kan krevje betaling for kurs spesielt tilpassa næringslivet.

Status quo som eigenverdi

Fleirtalet i Ryssdal-utvalet gjekk inn for at rektor skulle tilsetast av ei styre med eksternt fleirtal. To representantar for dette fleirtalet er likevel brukbart nøgde med innstillinga frå komiteen.

- Eg har forståing for dei som meiner at det går raskt i svingane med omstillingar, men eg held fast ved at modellen med tilsett rektor er betre. Det er ei ulempe at kravet om kvalifisert fleirtal kan gjere det vanskeleg å gå over til ny modell, men status quo har ein eigen verdi, og av omsyn til stabiliteten kan det vere fornuftig å gå såpass varsamt fram, seier Nils-Henrik M von der Fehr, økonomiprofessor ved Universitetet i Oslo. Han er glad for at ein har kome fram til to klare styringsalternativ:

- Ein einskapleg leiande rektor kan ikkje vere vald, men må få fullmaktene sine frå styret, seier von der Fehr og legg til:

Fakta

Nokre punkt frå lovinnstillinga:

■ Styra ved institusjonane kan velje om dei vil ha vald rektor som òg er styreleiar, eller tilsett rektor og styreleiar som departementet utpeikar blant dei eksterne representantane i styret. Det må vere kvalifisert fleirtal i styret for å gå over til den sistnemnde modellen, dvs. minst sju av 11 styremedlemmer.

■ Institusjonane kan krevje betaling av studentane berre i spesielle tilfelle, som nettbaserte kurs for etter- og vidareutdanning. Spørsmålet om kor grensene skal gå, er sendt i retur til departementet for utgreiing. SV og Sp fekk ikkje fleirtalet med på at ein berre kan krevje betaling for kurs spesielt tilpassa næringslivet.

■ Tilsette ved universitet og høyskular kan framleis vere mellombels tilsett i inntil 12 år. I ei felles pressemelding frå Akademikerne og Forskerforbundet ved leiarane Christl Kvam og Kolbjørn Hagen, heiter det: "Totalt uakseptabelt. En klar diskriminering av disse ansatte."

- Vi bør ikkje stoppe mulegheitene for ei større spreieing av utdanning på denne måten, meinte Bjørnstad. Han kom òg inn på det han kalte "akademisk fridom" i tydinga fordeling mellom forskning og undervising.

- Vi har vurdert for og mot om jamn fordeling mellom forskning og undervising burde nedfellast i lova. Komiteen har sendt saka om lovfesting av individuell akademisk fridom tilbake til departementet for utgreiing, sa Bjørnstad.

Av Kjetil A. Brottveit (tekst og foto)

- Eg trur argumentet om at val gjev intern legitimitet er overdrive, og ein kan spørje seg om kor godt rektorval fungerer med så låg valdeltaking som er vanleg i dag. Dessutan trur eg ein undervurderer kor viktig det er med legitimitet eksternt, noko ein lettare får med mandat frå styret.

Jan Grund, prorektor ved BI og leiar i Nettverk for private høyskolar, var ein del av det same fleirtalet. Han held fast ved synspunkta på styringsformer, men er mest oppteken av at lova er ei vinning for private høyskular:

- Det viktigaste for meg er at vi får ei meir tidsmessig lov som gjer private høyskolar meir likeverdige med statlege høyskolar. Fram til no har systemet for å opprette studiar vore svært tungrodd for dei private høyskolane. No kan vi søkje NOKUT om akkreditering på same måte som dei offentlege, seier Grund.

Universitet i Møre og Romsdal?

Molde har kommet lengst blant høyskolene i fylket med tanke på å bli universitet, mener stortingspolitiker Petter Løvik (H), ifølge Romsdals Budstikke. Sommeren 2006 er det ventet at de første studentene avlegger doktorgradseksamen i logistikk/transportøkonomi. Det åpner for at Høgskolen i Molde kan søke om status som vitenskapelig høyskole, på linje med Handelshøgskolen i Bergen og Idrrettshøgskolen i Oslo. Løvik uttaler seg etter å ha møtt direktørene for de tre høyskolene i Møre og Romsdal: Høgskolen i Molde, Høgskulen i Volda og Høgskolen i Ålesund. Løvik møter motstand fra rektor Gunnar Stave ved Høgskulen i Volda som mener at denne høyskolen representerer det klart tyngste høyskolemiljøet i Møre og Romsdal. - For i det heile å kome med i diskusjonen om å kunne bli universitet, må institusjonen kunne tilby minst fire doktorgradsstudium og fem mastergradsstudium. Det at Molde åleine skal kunne greie dette er urealistisk. Heller ikkje Høgskolen i Ålesund eller Høgskulen i Volda har sjanse til å oppnå noko slik. Skal vi nokon gong kunne få eit universitet i fylket vårt, må dei tre høyskulane slåast saman, sier Stave til Romsdals Budstikke.

NTNU på 85. plass

NTNU kommer på 85. plass i en rangering av verdens beste teknologiske universiteter, skriver Universitetsavisa. Det er dårligst i Norden. Rankingen omfatter universiteter som har spesialisert seg på ingeniørfag og IT. Øverst på lista troner University of California, Berkeley. Beste nordiske institusjon er den tekniske høyskolen i Helsingfors på en 49. plass. Også de fremste teknologiske universitetene i Sverige og Danmark kommer foran NTNU på lista:

Best i verden:

1. University of California, Berkeley, USA
2. Massachusetts Institute of Technology, USA
3. Stanford University, USA
4. Indian Institutes of Technology, India
5. Imperial College, England
6. California Institute of technology, USA
7. Tokyo University, Japan
8. Cambridge University, England
9. National University of Singapore, Singapore
10. Beijing University, Kina

Best i Norden:

49. Den tekniske høyskolen i Helsingfors, Finland
51. Chalmers tekniska högskola, Sverige
60. Danmarks tekniske universitet, Danmark
71. Kunglige tekniska högskolan, Sverige
85. NTNU, Norge

USA: Database om akkreditering

Utdanningsdepartementet i USA har nyleg opna ein nettstad der ein kan finne institusjonar innan høgare utdanning som har vorte godkjende etter dei nye føderale reglane for akkreditering. Målsetnaden er at studentar og offentlegheita skal kunne unngå "diploma mills", verksemdar som sel akademiske grader.

Likestilling

Starthjelp til å beholde kvinner

Amanuensis Astrid Dyrseth har fått 200.000 kroner i startpakke. NTNU har tidoblet midlene til likestillingstiltak, og vil hindre at nytilsatte kvinner på mannsdominerte områder slutter.

Det står dårlig til med likestillingen i akademia, til tross for at tallet på kvinnelige studenter øker. Jo høyere opp i stillingshierarkiet, jo større er mannsdominansen.

NTNU har tidoblet sin bevilgning til likestilling, blant annet med 1,6 millioner til startpakker for nytilsatte kvinner på mannsdominerte områder. Målet er at de ikke skal slutte. Astrid Dyrseth er amanuensis ved Institutt for elektronikk og telekommunikasjon, og er en av to kvinner i faste vitenskapelige stillinger. Hun ble ansatt i desember 2003, og forsker på optisk avbildning av ultralyd.

- For meg betyr denne pakken en mulighet til å kjøpe viktig utstyr jeg trenger til forskningen, sier Dyrseth.

- Hva betyr denne pakken for din vei mot professorat?

- Det styrker mine muligheter i forhold til

forskningen, og dermed også muligheten for å kunne publisere noe med høy kvalitet, sier hun.

- Pakken gir en viss frihet, og det gir mulighet til å komme raskt i gang. Det tror jeg er et viktig moment. Å komme raskt i gang, slik at det ikke tar for lang tid før man kan vise til forskning og resultater er viktig for selvfølelsen, poengterer hun.

Vern om forskningstid

Da Astrid Dyrseth ble ansatt ved NTNU, var hun den eneste kvinnen i fast stilling ved instituttet. Etter at instituttet ble slått sammen med et annet, er de to.

- For 10-15 år siden ville jeg mene at det var blodig urettferdig at kvinner fikk slike fortrinn som denne pakken. Nå ser jeg at det er få kvinner i vitenskapelige stillinger, og jeg stiller spørsmål om hvorfor det er slik. Likestil-

lingstiltak er en måte å synliggjøre kvinner i miljøet på, og det tror jeg er virkningsfullt, sier hun.

Men hun advarer mot en situasjon der kvinnelige forskere bare blir administratorer.

- Universitetet har et mål om 40 prosent kvinner i alle råd og utvalg. På et så mannsdominert område som realfag, vil det bety at de få kvinnene som er der, ikke får tid til annet enn å fly rundt i komiteer, og dermed ikke få tid til å forske. Det styrker ikke kvinnenes muligheter til videre karriereutvikling. Det er også viktig at kvinnelige studenter får gode rollefigurer, som kan vise til et godt stykke arbeid, og ikke bare administrasjon, sier Astrid Dyrseth.

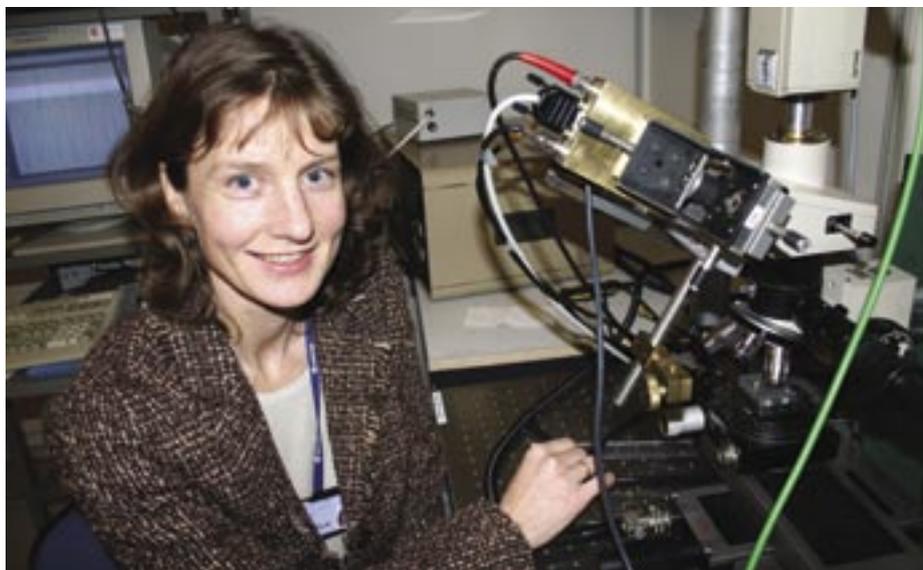
Frykten for rødstrømper

- Universitetene er tungroddede systemer med tradisjoner det ikke er så lett å snu. Vi må tenke langsiktig for å få resultater. Men skal vi få effekt ut av den likestillingsplanen vi har, må det også følge penger med til tiltakene, sier likestillingsrådgiver Svandis Benediktsdottir ved NTNU. I 2003 var budsjettet til likestillingstiltak 300 000. I 2004 var potten tidoblet, med 3,3 millioner. I år bruker NTNU 3,6 millioner for å øke likestillingen. Mentorordninger, rekrutteringstiltak, kvalifiseringsstipend og startpakker er blant tiltakene. 40 er med på mentorordningen. På Institutt for marin teknikk har de satt i gang rekrutteringsprosjektet Jentebølgen.

- Det er ei stor utfordring å beholde kvinnene. Det er bakgrunnen for startpakker for kvinner i mannsdominerte miljø. Vi ønsker å unngå at de slutter, sier hun.

Svandis Benediktsdottir mener fokuset på likestilling har økt, og at det er mer engasjement i fagmiljøene rundt dette.

- Samtidig merker jeg ei litt negativ holdning blant studentene. Mange mener at vi har likestilling, og at det ikke er nødvendig å arbeide med tiltak. En del jenter er også redde for å bli stemplet som rødstrømpe. Vent til dere kommer ut i yrkeslivet, sier jeg da.

Astrid Dyrseth arbeider innenfor et mannsdominert fagfelt ved NTNU. En startpakke fra universitetet skal sørge for at hun ikke slutter.

Av Birgit Røe Mathisen (tekst og foto)

Mo kan få toppforskning

Høgskolen i Bodø satser stort på sin avdeling i Mo i Rana. Nå planlegges etableringen av et forskningsmiljø på nasjonalt toppnivå, skriver Rana Blad. Rektor ved Høgskolen i Bodø, Frode Mellemvik, har nylig besøkt Mo i Rana for å drøfte videreutviklingen av det nyoppstartede studiet i økonomi og ledelse ved høgskolens avdeling i Rana. - Vi ønsker å etablere et bredt forsknings- og utdanningsmiljø innen industriell økonomi i Rana. Målet er å skape en spisskompetanse innen industriell forskning i Mo i Rana, sier Mellemvik.

Doktorrekord i Tromsø

2004 var et jubelår for Universitetet i Tromsø når det gjelder antall doktorgrader, skriver Tromsøflaket. Hele 70 personer disputerte, og det er åtte flere enn den forrige rekorden fra 2001. Flest nye doktorer fikk Medisinsk fakultet. Ifølge notatet "Universitetet i Tromsø mot 2005", som rektor Jarle Aarbakke står i spissen for, var målet at antall doktorgrader skulle øke med 20 prosent innen utgangen av 2005. Nå er målet nådd ett år før fristen. Aarbakke sier seg tilfreds med kvinneandelen på 45 prosent.

Stor interesse for UMB

Universitetet for miljø- og biovitenskap melder om stor interesse fra studiesøkende ungdom etter overgangen til universitet. 25.000 studieguider er revet bort, og besøket på studiesidene på internett har gått opp fra 25.000 besøk i januar 2004 til 48.000 besøk i januar 2005, en økning på over 90 prosent. - Vi dokumenterer nå en markant interesseøkning for vårt varierte studietilbud. Det avgjørende spørsmålet nå blir hvor mange som faktisk søker seg til universitetet ved fristen 15. april, sier studierektor Siri Margrethe Løksa.

Likestilling

Har mål, mangler tiltak

– Mange av institusjonene har klare mål om likestilling, men de mangler konkrete tiltak for hvordan de skal nå målet, sier professor Kari Melby ved NTNU.

Hun leder komiteen for integrering av likestilling i universitets- og høyskolesektoren.

Komiteen ble satt ned av UFD i 2004, oppgaven er å anbefale tiltak for å bedre likestillingen i akademien.

Komiteen har henvendt seg til alle institusjonene, og bedt dem redegjøre for sitt arbeid med likestilling. Analysen av dette vil være klar i løpet av våren. Men allerede ser komiteen en klar tendens.

– Institusjonene har handlingsplanene på plass, men mange har ikke konkretisert målene. De mangler også tidshorisonter for når målene skal nås. Med denne analysen ønsker vi å gi UFD et grunnlag som de kan bruke i sin styringsdialog med institusjonene, sier Kari Melby.

Komiteen skal også se nærmere på Forskningsrådet.

– Forskningsrådet har et mangelfullt statistisk grunnlag. Vi vet lite hvordan de ulike virkemidlene faller ut med tanke på kjønnsfordeling, sier hun.

Komiteen har også bedt NOKUT om å vurdere hvordan likestilling kan være et kriterium for akkreditering og godkjenning av studier og institusjoner.

– Dokumentasjon av systemer for å nå uttalte mål om likestilling bør tas inn som et kriterium ved evaluering av kvalitetssikrings-systemet. Alle arbeidsgivere er jo pålagt å arbeide for likestilling. Således betyr ikke dette noe nytt krav til rapportering, sier Melby.

Hun vil også ha fokus på de gode eksemplene.

– Det har vært en tradisjon i forskningen å rette fokus mot marginalisering. For eksempel har man vært opptatt av hva det er som hin-

Kari Melby vil at likestilling skal være et kriterium for godkjenning av institusjoner.

drer kvinner i rekrutteringen. Nå ønsker vi å se på de miljøene som lykkes, og se hva det er som ligger til grunn for det.

Kari Melby mener også det er grunn til å se kritisk på effekten av kvalitetsreformen.

– Den har gitt mindre tid til forskning. Og kvinner bruker fra før mindre tid til forskning enn menn. Det er grunn til å spørre om reformen har bidratt til stillstand i likestillingsarbeidet, mener hun.

Kari Melby har tro på konkrete, klare mål, og at likestillingsarbeidet må være godt forankret i organisasjonen. Hun har også tro på gode virkemidler av den typen NTNU nå har satt i gang.

– Vi vet i hvert fall at det ikke løser seg av seg sjøl. Jeg tror ikke på argumentasjonen om at den skjeve kjønnsbalansen vil endres på sikt, fordi vi nå har flere kvinner på hovedfag og masternivå. Hvis universitetene skal være relevante og attraktive for begge kjønn, og spille en samfunnsrolle, så må kjønnsbalansen bli bedre, slår hun fast.

Av Birgit Røe Mathisen (tekst og foto)

Kvinner underviser mer

Kvinner i akademien bruker mer tid på undervisning enn menn, og menn publiserer mer.

Det kommer fram i NIFU-rapporten *Kvinner og menn – like muligheter?*, som kom rett før nyåret. Målet med den var å undersøke hvorfor en lavere andel kvinner enn menn avanserer, og hvorfor det tar lengre tid for kvinner å rykke opp. I 2003 var nær halvparten av stipendiater og postdoktorer kvinner. En tredjedel av førsteamanuensene var kvinner, mens bare 17 prosent av professorene var kvinner. Forskjellene er størst innenfor medisinske og naturvitenskap, og minst innenfor humaniora og samfunnsvitenskap.

Rapporten slår fast at kvinner bruker mer tid på å undervise enn menn, de får mindre eksterne forskningsmidler og publiserer mindre. Flere kvinner enn menn oppgir at de har flere verv. Kvinnene bruker også mer tid på

bedømmelsesarbeid.

– Forskere som får mye eksterne forskningsmidler får også større muligheter til forskning og publisering. Kvalifisering til høyere stillinger skjer gjennom publisering. Samtidig kan mye publisering gi bedre muligheter for å oppnå eksterne forskningsmidler, og dermed skapes gode og dårlige sirkler, skriver forfatterne av rapporten.

De trekker også fram kvinners avbrudd i karrieren i forbindelse med svangerskap og fødsel som ei forklaring på lavere antallet publiseringer.

De peker også på at kvinner vurderer fagmiljøet generelt mer negativt enn menn, noe som kan forklare hvorfor en større andel kvinner enn menn forlater akademien underveis i yrkeskarrieren.

Av Birgit Røe Mathisen

Kritiserer utdanningspolitikken

Frankrike: Ein bør ikkje prøve å trekkje fleire utanlandske studentar til franske universitet før tilhøva er betre. Dette er den harde sluttsatsen i ein konfidensiell rapport frå det franske utdanningsdepartementet mot avisa *Le Monde* har fått tak i. Rapporten er skriven av Josy Reiffers, tidlegare rektor for Université Bordeaux II, og han er beint fram i vurderingane av Frankrikes rolle i den internasjonale utdanningsmarknaden. Offisielt tek franske universitet og høyskular mot 240.000 utanlandsstudentar, noko som er ni prosent av alle utanlandsstudentar i verda. 50.000 av utanlandsstudentane i Frankrike er barn av innvandrarakar og har gått på vidaregåande skule i Frankrike. Halvparten av utanlandsstudentane kjem frå dei gamle kolonistatar til Frankrike i Afrika, og Reiffers skriv at desse stundom er rekrutterte for at universiteta skal kunne vise at dei har mange studieplasar. Eksamenresultata for utanlandsstudentar ligg langt under gjennomsnittet.

Omstridt kvinnestipend

15 menn klaget på Høyskolen i Buskeruds forslag om å gi kvinner på ingeniørutdanningen 25.000 kroner i stipend, men skolen står på sitt ifølge NRK Buskerud. Høyskolen i Buskerud har hatt en svært lav kvinneandel ved ingeniørutdanningen, og for å bøte på dette ville høyskolen gi stipend til kvinnelige studenter. Forslaget har møtt kraftig motbør og Likestillingsombudet har bedt skolen om svar etter at 15 menn har klaget på forslaget. Norges ingeniørorganisasjon og studentparlamentet ved Høyskolen i Buskerud er også kritiske til stipendordningen, men rektor Kristin Ørmen Johnsen forsvaret tiltaket: – Vi mener at dette ligger innenfor rammen vår når det gjelder å rekruttere spesielle grupper. Vi har en enorm nedgang av jenter som søker ingeniørutdanning. Vi gir nå et svar til ombudet og så får vi se hvordan saken blir vurdert, sier hun.

SINTEF og Byggforsk går sammen?

Sonderinger mellom SINTEF og Byggforsk kan resultere i sammenslåing mellom de to forskningsinstitusjonene, skriver Trønder-Avisa. Det er særlig innenfor de bygg- og anleggsrelaterte områdene gevinsten ansees som størst. Byggforsk og SINTEF er private stiftelser. Begge styrene har besluttet å gå inn i konkrete samtaler for å se på muligheten for å slå sammen stiftelsenes aktiviteter relatert til bygg, bolig og anlegg i én slagkraftig enhet. Norges forskningsråd ser positivt på en eventuell sammenslåing. Andre samarbeidende organisasjoner, som Byggenæringens Landsforening (BNL) og NTNU, er også positive. Dersom sammenslåingen gjennomføres, er det mange åpenbare fordeler for begge institutter, blant annet mulighetene for økt internasjonalisering og styrket posisjonering i forhold til EUs forskningsprogrammer, heter det i en pressemelding fra SINTEF

Lønspolitikk

Sterk motstand mot meir til lokal fordeling

Lokallaga sluttar opp om Forskerforbundets lønspolitikk. Fleire åtvarar mot ein større del til lokale forhandlingar.

- Vi kan ikkje skusle vekk pengar over tid fordi Akademikerne legg meir vekt på det prinsipielle enn det å lykkast, seier lokallagsleiar Harald Erik Andås.

Ein ringerunde til ulike lokallag tyder på sterkt engasjement rundt saka. Det er stor oppslutnad om å halde fast ved ein tredelt modell (sjå ramme).

- Dersom fundamentalistane skulle få kontroll i Akademikerne, bør vi sterkt vurdere å finne andre samarbeidspartnarar. Akademikerne treng støtte frå minst ein hovudorganisasjon til for å lykkast med ei lokal line, seier Andås som er leiar i Forskerforbundet ved Forsvarets forskningsinstitutt.

- Vi kan ikkje tape som i fjor i mange år på rad. Hadde det ikkje vore for dei sentrale prosenttillegga, hadde vi ikkje fått nokon ting, seier Andås som vil halde fast ved "fleksibiliteten som ligg i den tredelte modellen".

- Det viser seg historisk at dersom ein forhandlar på for lågt nivå, altså lokalt, vil ein aldri få meir enn pro rata. Dersom ein skal styrke forskarane eller dei statstilsette som heilskap, må ein gjere det gjennom sentrale oppgjer, seier Andås. Han er ikkje prinsipiell motstandar av lokale forhandlingar, men innvender òg at han fryktar at dei kan føre til gnissingar.

- No samarbeider vi greitt med dei andre forbunda i Akademikerne, til dømes Tekna. Meir vekt på lokale forhandlingar kan føre til mistriksvald på institusjonane.

Andås presiserer at problemstillinga ikkje er lufta i lokallaget, men at han kjem med sitt personlege syn. Han trur dei rundt 150 medlemene ved FFI har delte meiningar om emnet.

- Brannsløkking

- Eg støttar politikken til Forskerforbundet med sentrale oppgjer og sentrale justeringar med lokal supplerings. Dermed er eg sjølvsgatt skeptisk til lina til Akademikerne. Eg trur ikkje den er tilpassa universitets- og høgskolesektoren, seier Jan Erik Wang, leiar i Forskerforbundet ved Høgskolen Stord/Haugesund.

- Er det til å leve med å vere sterkt usamde i lønspolitikken?

- Dersom vi framleis ikkje får gjennomslag, bør det få konsekvensar. Problemet er kor vi då skal vende oss, eller om vi skal stå aleine. Vi bør i så fall bruke god tid på kva hovudorganisasjon vi eventuelt bør slutte oss til, seier Wang som ikkje trur Forskerforbundet er tent med usemja i dag over lang tid.

- Som tillitsvald har eg ofte opplevd å måtte drive brannsløkking etter utspel frå Akademikerne. Då viser eg til at vi fyrst og fremst er medlemmer av Forskerforbundet. I fyrste omgang må vi arbeide for å få større gjennomslag, men det vert problematisk å måtte føre ein politikk som ikkje har nok grobott i medlemsmassen, seier Wang.

- Vil ha tredeling

Høgskolen i Telemark er òg ein institusjon med mykje skepsis til lokal lønsdanning.

- Lokallaget vårt har gjennom mange år markert seg som sterk motstandar av lokale forhandlingar, seier leiar Ragnhild Elster i Forskerforbundet ved HiT. Lokallaget har gjort ei spørjeundersøking blant dei ca 200 medlemene. Berre 24 svarte, men av desse var 17 totalt mot lokal lønsfastsetting, fortel Elster.

- Men den lokale lønspolitikken har nok kome for å verte, og då går vi inn for den tredelte modellen.

- Sjølv om mange er heilt mot lokale forhandlingar?

- Ja, styret har ikkje fått motstand på dette. Medlemene tykkjer det er ei betre løysing enn at alt vert forhandla lokalt. Dei er òg nøgde med resultatata i dei sentrale justeringsforhandlingane.

- Korleis er det som lokallagsleiar å leve med desse spenningane?

- Eg må jo det. Denne debatten har vi hatt kvart år, og lønspolitikken held aktiviteten

Lokale tillitsvalde støttar lønspolitikken til Forskerforbundet. (Illustrasjonsfoto frå demonstrasjon for "Fritt Akademia" i Oslo 26. januar. Foto: Kjetil A. Brottveit)

Fleire utanlandsstudentar til USA?

Er tendensen til dalande internasjonal interesse for høgare utdanning i USA i ferd med å snu? Ein representant for regjeringa hevda nyleg dette. Statistikk frå fyrste halvår i 2004 viser ein oppgang i talet på innvilga søknader om studentvisum. Det er fyrste gongen sidan 11. september 2001 at tala peikar oppover. Samtidig rapporterer universitet og college rundt om i USA at talet på utanlandsstudentar framleis går nedover. I mange tilfelle ligg nedgangen på rundt 10 prosent. Tala er med andre ord motstridande.

Bill Gates kritisk til visumreglar

USA si rolle som "IQ-magnet" er i fare på grunn av dei strenge visumreglane. Det sa Microsoft-gründeren Bill Gates under World Economic Forum i Davos i Sveits. Gates hevda at innvandringspolitikken etter 11. september 2001 har ført til at talet på asiatar som søker seg til forskingsavdelinga i Microsoft har gått ned med 35 prosent. Han såg dette som ein fare for framtida til heile programvareindustrien i USA, og karakteriserte den generelle nedgangen i talet på utanlandske studentar som ein katastrofe.

UiO: Fem millioner til bedre læring

Nesten fem millioner kroner skal i år deles ut til miljøer ved UiO som ønsker å utvikle fleksible læringsformer, melder Uniforum. - Vi er glade for at vi for tredje år på rad har penger til å støtte planleggingen og utviklingen av fleksible studietilbud ved Universitetet i Oslo. Vi oppfordrar alle miljøer til å søke om å få sin del av disse pengene, sier førsteamanuensis Edvin Bach-Gansmo, teamleder for Fleksibel læring ved UiO til Uniforum.

oppe i lokallaget. Men eg må fylgje godt med, for vi har vakne medlemmer som held diskusjonen gåande.

- Bør Forskerforbundet vurdere medlemskapen i Akademikerne dersom ein ikkje får sterkare gjensvar i lønspolitikken?

- Vi har diskutert det i lokallaget, men ikkje "offentleg". Eg trur vi ventar med denne debatten til etter landsrådet, seier Elster. Landsrådet i Forskerforbundet vert halde 31. mars - 1. april.

Splitting hjå Riksantikvaren

- Vi er på line med Forskerforbundet sentralt i dette spørsmålet, seier tillitsvald Ingegerd Holand hjå Riksantikvaren. Forskerforbundet har 35 medlemmer på arbeidsplassen, og er nest største fagforeining etter NTL.

- Vi ynskjer å halde på systemet i dag, og vil helst ikkje ha alt til lokale forhandlingar. Berre gjennom sentrale oppgjer kan vi sikre lønsutvikling for alle. Lokale forhandlingar fører lett til dragkampar om midla der folk kan falle utanfor, òg over lang tid. Medlemsmassen hjå oss er samansett med til dømes arkeologar, etnologar og kunsthistorikarar i administrative stillingar, i arkiv, bibliotek og informasjon. Vi har diskutert lønspolitikken mykje her i og med at desse skiljelinene er synlege på vår eigen arbeidsplass, seier Holand.

- Inntil sist haust samarbeidde vi med dei andre i Akademikerne - arkitektar og ingeniørar - om lønspolitikken. Samarbeidet sprakk på grunn av ideologiske skilnader. AFAG og Tekna ville forhandle alt lokalt. Skiljelinene går mellom meir einsarta, ofte høgt løna yrkesgrupper, som lækjarar og arkitektar, og meir heterogene foreiningar, som Forskerforbundet.

- Bør Forskerforbundet vere med i Akademikerne?

- Politikken ligg fast

- Det er opp til utvala å leggje opp politikken for lønsoppgjeret i vår, seier Christl Kvam, leiar i Akademikerne. Utvala er blant andre Akademikerne Stat og Akademikerne Privat.

- Leiaren i Forskerforbundet og leiaren i Akademikerne Stat har heilt ulike syn på bruk av lokale forhandlingar. Kva meiner du om dette?

- Eg oppfattar at både er opptekne av å skaffe medlemmene meir løn, og at dei har ein laupande diskusjon i utvala om korleis ein kan oppnå dette.

- Er det ein leveleg situasjon at ein stor medlemsorganisasjon er heilt usamd med Akademikerne i lønspolitikken?

- Denne problemstillinga er oppkonstruert. For å lykkast er vi avhengige av å finne felles løysingar som alle kan støtte seg til. Forskerforbundet er jo ikkje prinsipielle motstandarar av lokale forhandlingar, men trur det kan slå negativt ut på arbeidsplassar der dei er store, seier Kvam.

- Knut Aarbakke vil aller helst endre systemet slik

Fakta

Forskerforbundet vs. Akademikerne

Det vekte ei viss oppsikt då Knut Aarbakke, leiar i Akademikerne Stat, formulerte seg slik i Forskerforum nr. 1/05: "Vi bør ha minst halvparten til lokal fordeling under dagens lønsregime. Men eg vil aller helst endre systemet slik at alt fordelast lokalt, med unntak av dei som har ansiennitetsopprykk."

Ei slik eventuell endring er i strid med politikken i Forskerforbundet. Leiar Kolbjørn Hagen oppsummerte i Forskerforum nr. 2/05: "Vi ynskjer eit system som er relativt likt systemet vi har i dag med ei tredeling av potten: Sentrale forhandlingar med prosentvise tillegg, sentrale justeringsoppgjer og lokale oppgjer."

- Her på arbeidsplassen kan vi skifte lokallag dersom vi vert altfor usamde med hovudorganisasjonen, seier Holand og nemner NTL som eit alternativ dersom dei lokale medlemmene i Forskerforbundet skulle verte "heimlause".

- Men for Forskerforbundet som heilskap er dette vanskeleg å handtere. Eg veit ikkje kva samanslutnad som skulle vere alternativet, og vi håpar fyrst og fremst at Forskerforbundet får større innverknad hjå Akademikerne, seier Holand som tykkjer det er prisverdig at forbundet sentralt opnar for denne diskusjonen.

- Vi får høyre frå andre foreiningar i Akademikerne at vi ikkje fylgjer politikken deira. Då seier vi at vi fylgjer Forskerforbundet, seier Holand.

Av Kjetil A. Brottveit

at alt vert forhandla lokalt. Deler du dette synet?

- Inntil noko anna er bestemt i rådsmøtet til Akademikerne, står både Aarbakke og eg på den lønspolitiske plattformen som låg til grunn for etableringa av Akademikerne og som har lege fast sidan då.

- Denne problemstillinga er oppkonstruert, seier Christl Kvam, leiar i Akademikerne. (Foto: Akademikerne)

Harvard-reaktor vekker kjønnsdebatt

Larry Summers, rektor ved Harvard University, har møtt ein storm av kritikk etter å ha uttalt at kvinner har genetisk dårlegare føresetnader enn menn for å studere matematikk og naturvitskap. Summers framførde syna sine som gjestetalar ved ein konferanse om kvinner og minoritetsgrupper innan naturvitskap og teknikk. Han nedtonte sosiale forklåringar på mannsdominansen på dei nemnde fagområda. Fleire tilhøyrarar forlot salen då Summers sa dette. Etter å ha møtt kritikk seinare, såg Summers seg tvunga til å kome med ei orsaking, som vart publisert på Harvard's intranett: "I deeply regret the impact of my comments and apologize for not having weighed them more carefully". Kommentatorar har likevel peikt på at talet på "tenured positions" som har gått til kvinner har gått ned medan Summers har vore rektor ved Harvard. Han byrja i 2001 etter å blant anna å ha vore finansminister under Bill Clinton.

Førebur europeisk forskingsråd

Dei konkrete førebuingane for å skipe eit europeisk forskingsråd er i gang. "Identification Committee" hadde nyleg sitt fyrste møte under leiing av Lord Patten, tidlegare utanrikskommisær i EU, og no kanslar for Oxfords universitet. Oppgåva til komiteen er å kome med framlegg om korleis eit styre for forskingsrådet skal bli samansett. Forskingskommissjonæren Janez Potocnik seier at det nye rådet skal vere forskarstyrt og innretta mot grunnforskning. Dei andre medlemene i komiteen er professor Erwin Neher, nobelprisvinnar frå Göttingen, doktor Catherine Bréchnignac, sjef for Institut d'Optique, Université Paris Sud, professor Jüri Engelbrecht, viseordførar for Estlands vitskapsakademi og professor Guido Martinotti, Università degli Studi di Milano-Bicocca.

Nye senter for utdanningskvalitet

Higher Education Funding Council for England (HEFCE) har sett av 300 millionar pund for å skape nye senter for utvikling av kvaliteten på grunnutdanninga. 74 av 259 søknader er utvalde, og midla har i stor grad gått til universitet og høgskular med forverra økonomi på grunn av konsentrasjonen av forskingsressursane til færre universitet. Plymouth har til dømes fått fire senter, medan berre eitt har gått til Oxford. Dei utdelte beløpa ligg på mellom 200.000 og 500.000 pund, og finansieringa kjem til å verte fordelt over dei neste fem åra. Pengane kan brukast både til stillingar og infrastruktur. Ein del av dei nye sentra er innretta på spesifikke fagområde, medan andre har ein meir generell karakter.

Belønningssystem for formidling

- Kunstnerisk utvikling må ikke utelates

Kunstfag kan bli nedprioritert i hele UH-sektoren dersom regjeringen holder kunstnerisk utviklingsarbeid utenom indikatorene for finansiering, advarer formidlingsutvalget i Universitet- og høgskolerådet.

- Vi har fått veldig tydelige tilbakemeldinger fra sektoren om at departementet må gripe tak for å få det kunstneriske utviklingsarbeidet med i belønningssystemene, sier Torunn Klemp, rektor ved Høgskolen i Sør-Trøndelag. Hun leder det såkalte formidlingsutvalget i Universitets- og høgskolerådet (UHR), som arbeider med å finne et sett indikatorer på forskningsformidling. Indikatorene skal etter planen utløse finansiering etter poengrangering av institusjoner og forskningsmiljøer. Formidling av faglig kompetanse til allmennhet og brukergrupper står sentralt i oppdraget fra Utdannings- og forskningsdepartementet (UFD). I mandatet har UFD

Formidlingsutvalgets leder Torunn Klemp oppfordrer Utdannings- og forskningsdepartementet til å snarest lage indikatorer til finansiell belønning av kunstnerisk utviklingsarbeid. (Foto: Bernt Gran)

imidlertid utelatt universitetsmuseene og det kunstneriske utviklingsarbeidet. Kunstthøgskolene og Arkitekthøgskolen er holdt helt utenfor, noe Torunn Klemp finner uholdbart i forhold til deres utbredelse.

- Vi har vært meget tydelige overfor departementet, men vi holder oss selvsagt lojalt til vårt mandat, sier Klemp.

- Mulig å kategorisere

Professor Thorolf Krüger ved Høgskolen i Bergen har tidligere utredet det kunstfaglige utviklingsbegrepet overfor UHRs formidlingsutvalg. Krüger sier til Forskerforum at det er et feilskjær å utdefinere store deler av de statlige lærerutdanningene i et nytt finansieringssystem for formidling.

- Man er nødt til å tenke konsekvent og helhetlig i forhold til de statlige høgskolenes oppdrag om å vende seg ut mot samfunnet, ellers risikerer man en marginalisering, kommenterer Krüger. Han mener det er meget alvorlig dersom det omfattende arbeidet med indikatorer for formidling inneholder føringer om å utlemme en stor del av systemet.

- Kategorisering i seg selv er problematisk, men det er absolutt mulig å lage indikatorer for de kunstneriske fagene, påpeker Krüger, som understreker at han tror på departementets gode vilje.

Nedvurdering

Dekan Håkon Stødle ved Avdeling for kunstfag ved Høgskolen i Tromsø sier til Forskerforum at departementet har utvist en betydelig grad av ubesluttsomhet når det gjelder å utvikle et system for å gi uttelling for kunstnerisk utviklingsarbeid.

- I fjor hadde vi 193 registrerte bidrag av blant annet konserter og skriftlige vitenskapelige arbeider. Høgskolen fikk uttelling for seks av dem, forteller Stødle. Dekanen oppfordrer UFD til å bevilge penger til å foreta en skikkelig utredning av kunstfaglig arbeid.

- De synes det er vanskelig å gjøre denne

jobben, men konsekvensen for oss er at massevis av konserter og arbeider ikke gir økonomisk uttelling, sier Stødle.

Formidlingsutvalget gjør i sitt høringsnotat til UH-sektoren oppmerksom på at "... dersom kunstnerisk utviklingsarbeid holdes utenfor gjentatte ganger, vil det kunne oppfattes som en nedvurdering av slikt arbeid." Utvalget advarer mot konsekvensene av å holde store fagområder i lærerutdanningene utenfor uttellingssystemet. Høgskolene og universitetene kan begynne å nedprioritere utviklingen og formidlingen av en rekke viktige fag, understreker utvalget. Institusjonene risikerer dessuten en forskyvning seg i mellom, der en overvekt av målbare studier utløser økonomiske konkurransefordeler.

Ifølge Torunn Klemp må hele sektoren begynne å erkjenne at incentivsystemene utgjør et konkurransebasert nullsumspill.

- Vi er nødt til å begynne å definere begreper og tenke indikatorer på både publisering og formidling av kunstnerisk utviklingsarbeid, fastslår Klemp.

Begrepsforvirring

Departementet har pålagt formidlingsutvalget å lage indikatorer på forskningsformidling som passer sammen med en "innovasjon og nyskaping". Den allmennrettede forskningsformidlingen vil ganske sikkert bli tilpasset kategoriene for formidling som finnes i Frida- og ForskDok-databasene, opplyser formidlingsutvalget.

- Innovasjonsbegrepet i forhold til brukertilrettet formidling har man nok ikke tenkt så nøye gjennom fra departementets side, sier utvalgsleder Torunn Klemp. Begrepet innovasjon er i følge utvalget så forvirrende at det ikke lar seg gjøre å utlede indikatorer for formidling på bakgrunn av det.

- Vi får bare lete etter indikatorer og så foreslå disse, sier Klemp. Hun sammenligner innovasjonsbegrepet med idrettens begrep om doping.

- Ingen stiller lenger spørsmål om innholdet i dopingbegrepet, bemerker Klemp.

Av Andreas Høy Knudsen

Redaktørplakat ved UiO

Et enstemmig universitetsstyre ved Universitetet i Oslo har vedtatt å gi redaktørene i Apollon og Uniforum fullmakt til å redigere UiO-publikasjonene etter bestemmelsene i Redaktørplakaten. Det betyr at redaktørene fra da av ikke lenger skal rapportere til Informasjonsdirektøren og Universitetsdirektøren om innholdet i publikasjonene. - Det føles godt. Dette har jeg ønsket og jobbet for helt siden jeg begynte som redaktør for Uniforum i 1997, sier Martin Toft til Uniforum.

Publiseringsrekord ved NTNU

Til sammen bidro NTNU-forskerne med rundt 8.000 artikler og foredrag i fjor, skriver Universitetsavisa. Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse stod bak 1.940 publikasjoner, mens Det medisinske fakultet hadde 1.483. Fakultet for naturvitenskap og teknologi økte mest, med 1.137 publikasjoner. Publiseringsskivitet økte over hele NTNU i fjor, med unntak av ved Historisk-filosofisk fakultet og Fakultet for arkitektur og billedkunst Arild Sønvedt ved Universitetsbiblioteket tror dette skyldes at kategoriseringen innenfor kunstfagene ikke er god nok.

Pensjonspoeng for utdanning?

Norsk Studentunion foreslår å innføre pensjonspoeng for utdanning, skriver Studvest. - Flere studenter vil oppleve en vesentlig nedgang i pensjonen dersom besteårsregelen faller bort. De langtidsutdannede studerer lenge og får dermed færre yrkesaktive år, sier Jørn A. Henriksen, leder for Norsk Studentunion til Studvest. Om den nye pensjonsreformen til regjeringen trer i kraft, vil det gå utover studentenes pensjonsoppbygging. De som bruker flere år på høyere utdanning, men ikke tjener over gjennomsnittet, vil komme særlig dårlig ut.

Med peiling på villrein

Foto: Olav Strand

Ei villreinsimle beitar saman med flokken sin ved Litlos på Hardangervidda. Dei andre dyra verkar ikkje til å vere plaga av at ho har eit gult halsband med ei lita antenne på. Dei veit ikkje at ho røper dei alle saman.

VILLREINFORSKAR Olav Strand i NINA (Norsk institutt for naturforskning), utviklar metodar for bruk av radiosendarar på reinsdyr. Han driv eit vitenskapleg overvåkingsarbeid som er ein del av det tverrfaglege prosjektet *Landskap i endring 2000-2004*. Ei rekkje faglege disiplinar har samarbeidd i prosjektet som skal gjere oss klokare på åtferda til villreinen og korleis han taklar at vi stadig endrar og aukar bruken vår av fjellet.

Simla fekk sendaren festa kring halsen medan ho sov som ein stein i bedøvd rus. No er alt som før, bortsett frå denne lett plagsame gule greia kring halsen, skummel menneskelukt i nasen og eit ekstra gevir langs nakken. Det simla ikkje veit er at den gule greia er ein GPS-sendar som lagrar posisjonen til dyret kvar tredje time i tre år. Mottakaren i halsbandet er ei lita datamaskin som kommuniserer med ein satellitt.

LAGRINGSKAPASITETEN ER stor nok til å samle inn fleire tusen posisjonar. Når tida er inne vert dyret peila inn og Strand overtek sendaren. Så byrjar eit omfattande

systematiseringsarbeid der forskarane legg informasjonen inn i eit digitalt kart over Hardangervidda.

For kvar posisjon som dukkar opp i kartet, teiknar det seg eit stadig klarare ferdslemønster. Etter Litlosbeitet dreg simla nordover og lenge har ho no vore i vestfjella. Men ho er ikkje den einaste overvaka simla på Hardangervidda. Det går 26 andre simler med like sendarar. Saman er dei uvitande angjevarar for resten av reinen på vidda. Simlene følgjer nemleg dei store flokkane og dermed veit Strand ikkje berre det meste om ferdene til dei 27 GPS-simlene, men om heile den største ville reinstamma i Europa, og som Noreg har eit internasjonalt ansvar for å ta godt vare på.

- Merkinga av dyra har to siktemål. Den eine går på bestandestimering. Tidlegare metodar me har hatt for å anslå kor mange reinsdyr det eigentleg er på Hardangervidda, har basert seg på teljingar etter flyfoto. Problemet er at dette alltid vil vere minimumstal, då ein ikkje veit kor mange dyr ein ikkje har fått med seg. Over eit så stort område som Hardangervidda vil det alltid vere rimeleg at ein ikkje greier å telje alle dyra slik. Difor

nyttar me oss også av ein metode basert på fangst/gjenfangst, der me ser kor mange av dyra som vert funne på teljingar som har slike sendarar og ikkje. I dag er 40 villrein merkte med slike radiosendarar. Då reinen er eit flokkdyr, gjev det oss lettare høve til å finne fleire dyr saman med dei merkte dyra. 27 av dei 40 merkte dyra har i tillegg denne GPS-harddisken som lagrar posisjonar. Desse er sentrale for det andre siktemålet, som er langt meir omfattande, fortel Strand.

27 DYR HAR OVER ein femårsperiode gjeve Strand over 20.000 kartdatapunkt som han lastar ned på det digitale kartet. Dette kartet inneheld, i tillegg til grunndata som topografi og høgd over havet, også ei mengd andre typar informasjon som forskarane trur har noko å seie for ferdslemønsteret til villreinen.

- Kartet inneheld informasjon om beitetilhøva, og då særskilt vinterbeita, snømengd, hytteaktivitet, løypenett, skogsvegar, demningar, reguleringar og turiststiar. Me vil finne ut kva som får reinen til å velje slik han gjer. Kva av naturlege og menneskeskapte eigenskapar ved landskapet som er til gagn ►►

Forskar Olav Strand er knytt til NINA-avdelinga Vilt og samfunn i Trondheim. Kunnskapsområda hans er fjelløkologi, populasjonsøkologi, beiteøkologi, predasjon, bevaringsøkologi, pattedyr, rein og fjellrev.

► og ugagn for dyra. Variablane vert fargekoda og lagde oppå kvarandre som kartlag. Då sit me med eit kart der me kan sjå dei ulike variablane kvar for seg eller samla opp mot reinen sine rørsler. Deretter kan me gå vidare og modellere inn variablane og vekte dei etter å statistisk ha testa kva effektar dei har på reinen. Eit døme kan vere at store beiteområde står urørte av reinen. Kan det då vere andre kvalitetar ved desse områda som gjer at reinen held seg unna? Ein av oppdragsgjevarane våre er Vegdirektoratet som ynskjer å vite meir om kva effekt Riksveg 7 har på reinen. Det har lenge vore drøfta i kva grad vegen skjer reinen av frå vinterbeita i nord. Me håpar å kunne seie noko meir handfast om dette når analysane ligg føre, fortel Strand.

ARBEIDET TIL NINA skal leggest til grunn for vidare forvaltning av norsk villrein. Modellane til Strand vil få sterk merksemd, og forskaren understrekar at det digitale biletet me får har fleire veikskapar.

- Me har overvaka dyra i fem år, medan dei har vore i landet i 10.000 år. Det korte tidsspennet gjer at me bør ta visse atterhald når me snakkar om kva som trugar reinen. Dyra har brukt tusenvis av år på å tilpasse seg beitetilgang og klimaendringar og menneske. Dette er eit kort glimt av korleis dei har det på starten av 2000-talet. Men prosjektet vil gje oss eit *betre* høve til å ta vare på villreinen. Poenget er å skaffe ein ny type "nøytral" informasjon om måtar ville dyr brukar land-

skapet på og måtar menneska verkar inn på vala dyra tek. Karta er eit massivt empirisk grunnlag til hjelp for å vurdere alternative måtar å dekke våre egne behov for å bruke naturen utan å øydelegge, eller øydelegge minst mogleg for ein dyreart som held til i det same området, seier Strand.

JAKT OG FREDING har vore dei einaste tradisjonelle formene for forvaltning av ville dyreartar i Noreg. Strand meiner *Landskap i endring*-prosjektet vil vise at biletet er meir komplekst, og at meir fleksible forvaltingsløyningar er naudsynte.

- Den tradisjonelle måten å ta vare på ville dyr som har vortne truga, er vedtak og freding. Så har bestanden teke seg opp att. Fjellreven er eit døme på at det ikkje alltid er slik. Samfunnet endrar seg, og lagnaden til fjellreven fortel oss at tradisjonelle forvaltingsformer bør reviderast. Me må finne andre og betre modellar som tek omsyn til fleire trugsmål enn jaktvåpen. Me håpar å kunne syne at me er mange som forvaltar villreinen - grunneigarar, hytteeigarar, sauebønder, turgåarar, vegdirektorat, jegerar og forskarar. Det er ein uttala målsetnad å finne ut kva rolle alle i samfunnet spelar i ei slik sak. Då gjeld det at datagrunnlaget og den vitenskaplege dokumentasjonen som skal ligge i botnen er til å lite på - og at han er tilgjengeleg, seier Strand og legg til at politikken tek over for forskarane når denne målsetnaden er nådd.

- Kva politiske forvaltingsløyningar som

måtte kome i kjølvatnet er me som forskarar likesæle til, men forvaltninga vil stå betre rusta til å gjere ein betre jobb for å ta vare på villreinen, seier Strand.

Resultata frå forskingsarbeidet til NINA vil vere klare for publisering i 2006.

DET ER URÅD Å SKRIVE denne artikkelen utan å samstundes verte nyfiken på om Strand har funne data av meir kuriøs karakter. Han har notert seg kvar dyra har vandra, men er det noko han stussar over? Var det nokre rare vandringar?

- Det har i grunnen vore lite av det slaget. Ei simle som imponerte oss var ei som stod ved Songa-dammen lengst sør i nasjonalparken etter jakta i 2002. Fyrst drog ho tvers over fjellet, over riksveg 7 og heldt seg nokre dagar i nord. Så drog ho attende til sentralvidda, før ho dreiv så langt aust som du kjem, ved Gavlen, før ho dukka opp like over Kinsarvik i vest i mars. Dette er store avstandar, sjølv for ei simle.

- *Var det dyr med sendarar som vart borte?*

- Det har stort sett gått bra. Når du legg høgteknologiske duppedittar kring halsen på ville dyr og sender dei ut i fjellet, så røyner det på utstyret. Me leita lenge etter ei simle i 2002. Her spela dyra oss eit puss, for me fann henne i Setesdal. Truleg dreia det seg om dyr frå Setesdal-stamma som var på tur og som me tok for å vere Hardangervidde-rein. Det er ikkje uvanleg at stammene blandar seg når landskapet opnar for det. Dei ser gjerne mindre på seg sjølve som egne stammer enn det menneska gjer. Det understrekar også poenget om at bestandestimering er ein krevjande disiplin.

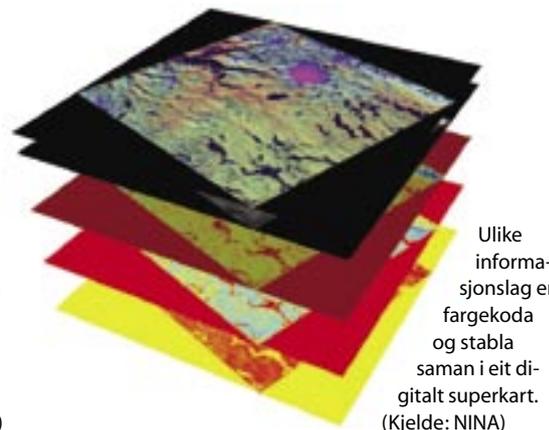
BRUTALT FOR DEI aller minste er kanskje også dokumentasjonen som diverre seier at det ikkje var reinsdyr i luftrommet jolekvelden dei fem omtala åra. Jegeren Strand har også revurdert sjølvbiletet etter at det ikkje lenger er tvil om kvar dyra var i jakta.

- Dyra gøymer seg godt. 40.000 år har lært dei å vere livande redde menneske. Eg må innrømme at det var morosamt å sjå at det området der eg jakta i 2002, og som eg fann ut var tomt for dyr, eigentleg hadde rein både her og der, seier villreinforiskaren.

Av Karl H. Ystanes

Satellittbilete som viser Hardangervidda sett frå vest. Hardangerfjorden og Sørfjorden i framkant av biletet. Deretter er det lagt inn vegar som E134 og Rv 7 som er farga strekar. Dei oransje prikkane er GPS-merkte rein som ruslar rundt i fjellet. (Kjelde: NINA)

Ulike informasjonslag er fargekoda og stabla saman i eit digitalt superkart. (Kjelde: NINA)

NINA – kunnskapsleverandør i natursaker
Norsk institutt for naturforskning, NINA, er eit nasjonalt og internasjonalt kompetansesenter for naturforskning. Kjerneaktivitetar for instituttet er forskning, overvaking og ulike typar utgreiingsarbeid.

NINA har hovudkontor i Trondheim og verksemdar i Tromsø, på Lillehammer, i Oslo og på lms i Rogaland. NINA sin visjon for eiga verksemd er å vere den viktigaste kunnskapsleverandøren for breie samfunnsinteresser i avgjerder om bruk og forvaltning av mangfaldet i naturen.

Fagområda ved NINA er mangfald i naturen, areal og landskap, kyst, havbruk, laks, ferskvassøkologi, regulerte vassdrag, vindkraft, hjortevilt, rovdyr, arktisk økologi, naturbruk, friluftsliv, naturovervaking, klimaendringar, U-land, EU og konsekvensutgreiingar.

Les meir om NINA-forskarane sine aktivitetar og publikasjonar på www.nina.no.

40.000 år gammal kulturberar

Rapporten *Villrein og Samfunn* (ViSa) går inn som ein del av Norges Forskningsråd sitt program *Landskap i endring*, og er meint som eit sett forvaltingsråd til regjeringa frå ei gruppe av forskarar, miljøorganisasjonar og brukarar der emnet er villrein i Noreg. Rapporten vart overlevert miljøvernminister Knut Arild Hareide den 8. februar.

På nettsidene til Forskningsrådet kan vi lese at rapporten rår til at det vert oppretta eigne nasjonale villreinområde med eigne forvaltingsregime og auka merksemd kring fysiske inngrep og ferdsle.

Rapporten kan føre til fleire omfattande endringar i forvaltninga av villreinområda, men også endringar i haldningar, då han peikar på at det ikkje berre er jegerar som påverkar villreinen.

NINA-professor Reidar Andersen meiner at heile samfunnet har ansvar for å ta vare på eit dyr vi har hatt eit kulturelt forhold til i 40.000 år. Andersen vert sitert på forskning.no, der han seier at "vi må løfte forvaltninga av villreinen vekk fra denne "vesle menighetens" (jegerane, red.merk.) interesser, og gjøre dyret som er Europas eldste kulturbærer til et felles samfunnsansvar".

– Det er ein sterk vilje til å ta vare på villreinen i Noreg, seier Andersen til Forskerforum.

– Fokuset på villreinen vil ikkje automatisk implisere meir forskning på rein i framtida. ViSa-prosjektet og *Landskap i endring* er jo allereie gode bidrag. Men det finst ein sterk vilje på tvers av faglege og geografiske grenser til å ta vare på villreinen. Suksessen vil då ligge i at vi får til ei god arealforvaltning. Til det treng vi gode datagrunnlag og forvaltingsverktøy, noko til dømes forskinga til Olav Strand bidreg sterkt til, seier Andersen.

Avdelingsdirektør i NFR, Kirsten Broch Mathisen, sa under overleveringa at ViSa-prosjektet, på same måte som RoSa (*Rovvilt og Samfunn*), syner kor viktig det er at forskning følgjer forvaltning. Det er usikkert om dette er eit signal om fleire forskingsmidlar i framtida.

Villreinmeny

Villrein på Hardangervidda et stort sett lav om vinteren. Lav er rikt på karbohydrat og lett fordøyelig. Men i sommarhalvåret treng reinen å bygge opp feitt til vinteren. Då et han proteinrike planter som urter, bladvekstar, sopp og gras.

samtiden

TIDSSKRIFT FOR POLITIKK, LITTERATUR OG SAMFUNNSPØRSMÅL

Anmelderne sier:

«Velskrevne, engasjerte, ofte personlige tekster.»

MORGENBLADET, NORGE

«Tidsskriftet kan utvetydige anbefales.»

POLITIKEN, DANMARK

Vår tids fortellinger

Samtiden er tidsskriftet der landets skarpeste skribenter spissformulerer trender og tendenser i kultur og samfunn.

Samtiden 1/2005 er ute nå. Les bl.a.:

- Stig Sæterbakken: *Døden er en utopi*
- Hanne A. Kraugerud: *Å gi trash-TV et ansikt*
- Nina Ø. Sæther: *Selvrealisering og psykopati*
- Solveig Østrem: *Helvetes tekopp! Om liv og litteratur*
- Kyrre Tromm Lindvig: *Jødisk identitet i dag*
- Johan F. Rye og Anne Iversen: *Det «norske» i USA*
- Tor Obrestad: *Ei nylesing av Garborgs «Knudabeibrev»*
- Willy Pedersen: *Alltid online*

Korrespondansen mellom Hannah Arendt og Alfred Kazin publiseres for aller første gang, redigert av Helgard Mahrdt

Artikler og debatter på www.samtiden.no

Redaktør:
Knut Olav Åmås

Gi et abonnement i gave – 624 sider pr. år
abonnement@samtiden.no eller 22 400 400
Student 298,- Privat 348,- Institusjon 388,-
Fås i Narvesen og bokhandel, kr. 98,-

Språkets mysterier

– Før var vi noen flinke individ. Nå er vi et helt miljø som begynner å bli internasjonalt kjent, sier Curt Rice, leder for Tromsøs senter for fremragende forskning innenfor språk.

Siden opprettelsen av senteret i 2003 har fagmiljøet vokst kraftig, og huser i dag rundt 30 medarbeidere fra 10 land.

FORSKERKOLLEGER FRA andre læresteder gir uttrykk for at de ønsker å komme hit og være en stund. Slikt er jo bare til å bli glad av, sier Curt Rice, professor og leder for Center for Advanced Study in Theoretical Linguistics (CASTL).

– Spesielt morsomt nå i høst har det vært at også doktorgradsstudenter skriver og ber om å få komme hit som gjester. I høst kom de fra Princeton og Madrid og til høsten fra Nederland.

– Det er fint for oss, for de som kommer er ivrige og deltar med stor glød på seminarer og i diskusjonene.

Hvor mange språk medarbeiderne ved senteret snakker, har de ikke telt opp, men når nye skal inkluderes vurderes det hvilke språk folk behersker og hva senteret kan ha fordel av å ha i sin midte. Stipendiatuttak har resultert i nye medarbeidere fra Japan, Kenya, Sverige, Ungarn, Norge og Russland.

Andre ringvirkninger av senteropprettelsen er at folk fra beslektede miljøer ved Universitetet i Tromsø søker seg mot CASTL, og går inn i et av de mange forskningsteamene.

– Så det har ikke bare kommet nye folk – mange som allerede var her har fått en ny hverdag, sier Rice.

I løpet av få år tar senteret mål av seg til å være en anerkjent forskningsgruppe og viktig premissleverandør innen språkvitenskapen. Forskningsrådets utnevning og bevilgninger gjør at det allerede har kunnet være tydelig til stede i internasjonale fora med foredrag og publisering. Medarbeiderne erfarer også at det er blitt lettere å få tilgang til eksterne

finansiering gjennom større nettverk som EU og de nordiske miljøene.

I sin tid var det hard konkurranse om å få komme med i Forskningsrådets program for fremragende forskning. På landsbasis var det 129 miljøer som konkurrerte. I Tromsø var det fire som søkte, to kom til siste runde, og ett miljø, CASTL, kom med blant de 13 utvalgte.

– DET ER GANSKE fantastisk hvordan barn lærer seg språk, sier Marit Westergaard. I ettårsalderen kommer de første ordene, og ved ca 18 måneder begynner barn å sette sammen ord. Og så bare eksploderer grammatikken ved to til to og et halvt års alder. Dette skjer over hele verden, uansett hvilket språk barna lærer eller hvilken kultur de vokser opp i.

Marit Westergaard er førsteamanuensis i engelsk språkvitenskap, men har nettopp skrevet et større arbeid om hvordan barn lærer ordstilling i norsk, nærmere bestemt Tromsø-dialekten.

– På enkelte områder kunne man tenke seg at dette ville være vanskelig for barn, sier hun. Tromsø-dialekten – i likhet med enkelte andre norske dialekter – tillater to ulike ordstillinger i spørsmål som "Kor bor guttan?" og "Kor guttan bor?". I den første setningen kommer verbet som ledd nummer to, kalt V2, og i det andre eksempelet kommer verbet på tredje plass, kalt V3. Dette fenomenet er ikke helt valgfritt. Forklaringen på forskjellen mellom V2 og V3 har med setningens informasjonstruktur å gjøre. V2 brukes hovedsakelig når subjektet ("guttan" i setningen ovenfor) refererer til noe som ikke har vært nevnt så langt i samtalen, det vil si ny informasjon. V3 derimot brukes når subjektet allerede er et emne i samtalsituasjonen. Dette må da sies å være nokså komplisert å lære!

V2 er den generelle ordstillingen i germaniske språk, bortsett fra i engelsk. Derfor ser vi at voksne innvandrere som kjenner engelsk, kan ha problemer med dette, slik at de vil kunne si "I går vi drakk mye kaffe".

Barn som lærer germaniske språk har derimot ikke noe problem med V2. Tromsø-barna har heller ikke problemer med den subtile forskjellen mellom V2 og V3, som altså ser ut til å være på plass allerede ved to til to og et halvt års alder.

– Det er i grunnen ganske fantastisk, sier Westergaard, at barn behersker dette på et tidspunkt da de verken kan knytte skolissene sine selv eller telle til ti.

– Barn er flinke til å lære strukturer bare de blir utsatt for språket. Dette gjelder også for barn som lærer flere språk samtidig. Barn, som

voksne, er stort sett flinke til å lære nye ord.

Når det gjelder grammatiske strukturer er det imidlertid stor forskjell mellom voksne og barn. Mens barna ser ut til å absorbere strukturer helt automatisk og uten anstrengelse, vil voksne som lærer det aktuelle språket streve med den samme grammatikken og kanskje aldri mestre den.

Denne kunnskapen mener hun burde få konsekvenser for hvordan vi ser på tospråklighet og hvordan vi i Norge legger opp undervisningen av fremmedspråk.

DEN AMERIKANSKE språkforskeren Noam Chomsky revolusjonerte lingvistikken på 1950-tallet. Mange ser på språk som et sosialt og kulturelt fenomen. Chomskys viktige bidrag er å si at språk er mer enn det. Språk er også et biologisk fenomen, forankret i de menneskelige gener, hevder han, og Tromsømiljøet følger i hans fotspor.

– Ser vi på de ulike kulturene, sier Marit Westergaard, ser vi overalt at barn lærer språk på nøyaktig samme tid. Hvis språket kun var et kulturelt fenomen kunne man tenke seg at det var større ulikheter språkene imellom, f.eks. mellom språk som mangler en skriftkultur og språk som har en lang skrifthistorie. Det finner vi ikke, sier hun, for alle språk har ekstremt kompliserte strukturer.

SPRÅK ER I KONSTANT endring. Bare i løpet av en generasjon har det østnorske lavtonefallet fått en dominerende posisjon over et stadig større geografisk område. Det sprer seg som ringer i vannet, og er ikke bare et norsk fenomen. Det skjer også i nabodialektene i Vest-Sverige, forteller Ove Lorentz, og det sprer seg ut fra aksent Oslo-Gøteborg, med det sterkeste tyngdepunkt i Gøteborgsregionen.

Lorentz er språkforsker ved CASTL, og er ganske forundret over den markante endringen i tonefall vi nå kan se over store regioner. Det høye tonefallet mister terreng, men dominerer fortsatt i Nord-Norge, Sørlandet, Vestlandet, Skåne og Gotland, mens lavtonefallet sprer seg.

I norsk som i mange språk snakker vi om både høytonefall og lavtonefall. Det kan eksemplifiseres med at en fra Bergen vil si *London* eller *Roma* med et tonefall fra høy til lav, mens en fra Oslo vil si *London* eller *Roma* med fra lavt til høyt tonefall.

En språkforsker som har arbeidet mye med dette er Jan Hognestad i Egersund, og han ser nå at den lave tonen brer seg sørover i Rogaland.

– Det som forøvrig er interessant, bemerker

Språkforskning kan gi viten om menneskets hjerne, mener Gillian Ramchand. (Foto: Anne Hjort-Larsen)

Barn i Tromsø (bildet) og resten av verden begynner å lære grammatikk i toårsalderen. (Foto: Ola Røe/SiTø)

Lorentz, er at en med bergensk (høy)tonefall kan høres ut som han er fra Malmø eller Gotland, mens en inder som snakker engelsk, ofte bruker sitt lavtonespråk. Dermed skapes et lydbylde som markant skiller seg ut fra en engelskmann.

Ove Lorentz jobber også med fenomenet tonelag. Innvandrere som skal lære seg norsk, kan fortvile over dette og hvordan de skal kunne skille mellom *bønder* og *bønner*. Dette finnes ikke på engelsk og fransk, men er vanlig i kinesisk, vietnamesisk og i mange afrikanske språk. Større innsikt i disse fenomenene kan utnyttes i språkundervisning og språkteknologi.

– I TROMSØ FINNER JEG folk som er opptatt av de samme problemstillingene som meg selv. Bare ved å stikke hodet innom et kontor nede i gangen kan jeg få hjelp til analyser og diskutert faglige spørsmål. Naturligvis argumenterer vi – og av og til ganske heftig, sier Gillian Ramchand, men slik skal det være.

Hun er en av de internasjonale forskerne som har søkt seg fra fast stilling i Oxford til midlertidig ansettelse i Tromsø, og som arbeider innenfor sammenlignende lingvistikk.

Hun har engelsk som morsmål, men behersker i dag også det indiske språket bengali og det keltiske språket skotsk gælisk. Disse språkene som ble skilt for 20.000 år siden,

tilhører alle den indoeuropeiske språkfamilien, med det ene helt i ytterkanten i øst og det andre i vest.

Til tross for gode betingelser i Oxford fant Ramchand ut at hun var den eneste som arbeidet innenfor sitt område. Oppdatering og fagfellesskap måtte hun derfor finne på konferanser og i andre land.

– Det finnes nok forskningsmiljø i USA, sier hun, hvor man er opptatt av de samme problemstillingene som i Tromsø, men mange miljøer er tunge og konservative og har gått seg inn i låste spor. Det har man enda ikke ved et nytt senter som her, sier Gillian Ramchand, som stortrives med senteret, universitetet, Tromsø og vinteren – men som kunne forkorte mørketida ved å besøke foreldre på Trinidad i jula.

– Nyttan av forskningen vår? Det er mye grunnforskning vi bedriver. Vi søker etter kunnskap. Ny kunnskap. Ny forståelse. Kostnytte er ikke alltid så lett å se, men jeg tenker at språket er det viktigste menneskene har. Det forskes mye på det visuelle og omkring hørsel, men språket: Hvorfor er det som det er? Å bidra til kunnskap om dette – det er et viktig vindu inn til å forstå den menneskelige hjerne. Å få arbeide med dette gjør meg produktiv og glad, sier Gillian Ramchand.

Av Anne Hjort-Larsen

Modeller for å sammenligne språk

Alle har evne til å lære seg språk, og alle barn, uansett hvor de blir født, lærer seg stedets språk. Språkforskerne i Tromsø sier at det må bety at alle mennesker har noe til felles, at det finnes en universell grammatikk. Samtidig finnes det over 6.000 språk i verden. Sentermedarbeiderne er ute etter å se hva som er felles, hva som gjør språkene ulike og finne modeller som kan gjøre det lettere å sammenligne.

– Mye arbeid er nå i gang internasjonalt med å dokumentere truede språk, og mange steder gjøres dette svært skikkelig. Vårt bidrag er å komme opp med modeller som vil kunne gi et godt grunnlag for å dokumentere og sammenligne språk bedre og mer rasjonelt enn tidligere. Nyttan av det vi gjør? Mye er grunnforskning, men kunnskapen kan komme til nytte når man skal velge stemmer og toneleie til å betjene banktelefonen eller andre automatiserte tjenester som oversetting, og i utarbeidningen av opplegg for læring av fremmede språk, sier Curt Rice.

Nytteverdi? Professor Curt Rice nevner toneleiet for å betjene automatiske telefontjenester som et eksempel. (Foto: Anne Hjort-Larsen)

Individ og eksempel

Mitt fornavn er Ronny er en uhyre subjektiv bok som tar for seg en personlig klassereise og strukturelle samfunnstrekk. I den rekkefølgen.

RONNY AMBJÖRNSSONS bok er en hybrid av essay og beretning, individ og samfunn. Familiens overgang fra arbeiderklasse til forbrukerliv og hans egen vei til å bli forsker i idéhistorie ved Umeå Universitet fortelles med en mild og ambivalent, men likevel forknytt tone. For Ambjörnsson knytter klassereisen til hjemløshet og ufrihet: Å forstå seg, ikke kunne middelklassespråket, ikke lenger føle tilhørighet. Det er *erindringen* om tilhørighet han tar for seg, med gjennomgående ambivalens.

AMBJÖRNSSON ER overraskende litterær – som når han knytter seg til passasjer fra Vladimir Nabokovs selvbiografi *Min europeiske ungdom* ("Det er slik en fin beskrivelse, jeg rapper den") eller beskriver farens glede over ord: "Fra pappas side er det en slags munter nysgjerrighet (sic): det er helt sprøtt hva de kan finne på, relevant låter som elefant, det må jeg si, det er helt sprøtt." De ofte overveldende sjarmerende setningene skaper likevel en viss irritasjon: Ronny Ambjörnsson har valgt seg hybridsjangeren mellom personlig essay og beretning, og får slik et overtak på leseren. Ikke er det en samfunnsanalyse, ikke er det en roman hvis tankegods man kan rispe i og kritisere. Dette er hans liv, hans fornavn, hans *identitet* – og det demper leserens lyst til å ta et skritt tilbake for å se helheten i hans argumentasjon. Rundt visse uttalelser som "Sverige er det vesteuropeiske landet som kanskje huser flest klassereisende", savner man empiri. I de essayistiske delene viser han seg fra en mer kunnskapsorientert side, og polemiserer mot blant annet sosiologen Jeremy Seabrooks' analyser av arbeiderklassens overgang fra fattigkultur til konsumkultur. Samtidig: Foreldrenes driv mot sosial mobilitet knyttes også til en uthuling av dannelsesstanken, der dannelse blir redusert til utelukkende utdanning, og middel. Men også i behandlingen av dette er Ambjörnsson tvisynt: "Det var også en politisk vilje tilstede i dette. Klasesamfunnet skulle raseres via utdanningssystemet." (s. 46)

AMBJÖRNSSON KRETSER rundt det kulturelle som det sentrale elementet i familiens generasjonssprang: "Det var ikke noe sosialt løft, farfar var trikkfører, pappa jerndreier" (s. 6). Det er da også *pater familias* som dominerer beretningen. Ambjörnsson noterer seg kjønnsproblematikken i kortere drag, i det han beskriver farens identitet som den driftige: Som bygger på hytta, skaper ting i store lineære prosjekter, mens moren setter plaster på sår og hennes hverdagsoppgaver snarere kommer til uttrykk i små, ikke særlig oppsiktsvekkende sirkler. Men familien får ringvirkninger i Ambjörnssons liv: Farens foretrukne strategi i livet er å sverge til det naturlige, selv om det

gir seg uttrykk i en nøye utvalgt naturlighet, som senere skulle gjøre Ambjörnsson forknytt, engstelig, lite kroppslig: "Mamma gråt aldri, hun ble sinna. Pappa kunne gråte, men mest av programmatisk grunner, som ledd i naturlighetens bud, i stil med kruska og hvetekim" (s. 45). Denne hangen til å betrakte følelser som rusk i maskineriet preger verket omvendt: I Ambjörnssons personlige beretning er følelsene ikke lenger i en birolle, men avgjørende for sentrale veivalg. Valg av studier, jobb og karriere knyttes uten omsvøp direkte til foreldrenes varierende bifall, eller til Ambjörnssons egen skepsis ovenfor egen motivasjon – den klassereisendes evige selvrefleksjon.

"JEG ER BÅDE INDIVID og eksempel" sier Ambjörnsson, og synes å slå seg til ro med det. Likevel understrekes det ufravikelige i klassereisen, hvordan den kulturelle klatringstanken synes uunngåelig i hans foreldregenerasjons aspirasjoner for sine

Ronny Ambjörnsson

Fornavnet mitt er Ronny

Oversatt av Arne Ruste
Pax, 2005
108 sider

barn og i omfavnelsen av det nye. For det er i populærkulturen Ambjörnsson finner sin skaper. Den nye kulturen, det moderne – filmen, skuespillerne og forbrukersamfunnet – det nye kirkesamfunnet i Ambjörnssons sekulariserte foreldregenerasjon. "Klassereisen framstod som et ledd i moderniseringen, derfor fikk den karakter av ubunnhørighet" (s. 23). Er Ambjörnsson med dette determinist? I de mange diskusjonene rundt vilje, individ og samfunn kan han vanskelig karakteriseres slik. Hans individuelle trang til frihet gikk sammen med familiens og tidsåndens trang til kulturell klatring.

OM AMBJÖRNSSON OPPFATTER sin klassereise som program-

mer, er det ingen grunn til å tro at boken er det. Han er klar over klisjeene, og understreker møysommelig at hans klassereise og begynnende dannelse ikke kom fra å åpne bokpermer og vie seg til skjønnlitteratur, men ved en vagere frihet, som kom fra hans egen bruk av naturen. Likevel er det i utdanningssystemet han blir bevisst

Mange ord om enkelt budskap

A FÅ FOLK TIL VIRKELIG å forstå ting de "allerede vet" er noe av det vanskeligste som er. Å få de riktige menneskene til å skjønne det, er enda vanskeligere. Bokens tema er i vinden, heldigvis får en si, for 400 sider, uinteressant layout, elendig billedkvalitet og fotnoter i annenhver setning er et sukk. Budskapet er imidlertid enkelt; sukker er tomme kalorier som tømmer kroppen for vitaminer og dermed gjør oss syke. Dessuten har raffinert sukker vært i verden bare noen hundre år og vi er ikke evolusjonsmessig tilpasset å spise det. De formidler dette i fagbokform, med en del folkelige slengbemerkinger. Bokens 18 kapitler oppsummeres i starten. Dette skaper den nødvendige lysten til å lese videre. Man kan bruke boken som et oppslagsverk, da kapitlene står støtt alene. I tillegg er det seks vedlegg med blant annet en oversikt over Glykemisk Index for en rekke matvarer. Sjokoladeoversikten er kanskje en bevisst appell til kvinnen?

SUKKERHISTORIEN PRESENTERES med sukkernarkomane Napoleon i spissen. Suk-

keret kom til Europa på 1500-tallet som et produkt av kolonitidens trekanthandel med slaveri og luksuriøse utfoldelser. "Hvitt sukker kan lagres i nærmest evig tid, for ingen skadedyr er så dumme at de spiser et produkt

som bare inneholder energi og ikke noen av de mange hjelpestoffene som kreves i energistoffskiftet". Forfatterne har et poeng. Vi er ikke skadedyr, men intelligente mennesker som har muligheten til å tenke oss om før vi tyller i oss slikkerier. I steinaldertiden trengte vi vår teft for sukker til å få i oss næringsrik frukt, men i moderne tid har vi ikke lenger valget mellom moden og umoden frukt, men mellom moden frukt og et uendelig antall hyllemeter med godteri. De sammenlikner eplekake og eple; eplekaken har vi bare hatt noen hundre år og er ikke tilpasset til å spise. Eplet har vært i all tid. Hvorfor i all verden skal vi spise eplekake når vi kan spise epler?

FORFATTERNE HAR EN imponerende bevisføring. En litteraturliste med intet mindre enn 617 henvisninger, hvorav 17 er egne produksjoner, viser at de har gjort grundig forarbeid.

Dag Viljen og Ivar Mysterud

Sukker – en snikende fare

Gyldendal Akademisk
2004
399 sider

sin klasse, og universitetet blir hans største prøvelse: "Å lese romaner i arbeidstiden stod for meg som et utvilsomt brudd på arbeidssomhetens kodeks, nesten likeverdig med å gå på shopping midt på dagen, eller å drikke seg full." De klassereisende begrenses, hamrer Ambjörnsson inn, og han mener å se et generelt trekk ved å kunne trives i underordnede stillinger, mens "på maktens tinde har den skarpe vinden fått dem til å huke seg ned og hutrende lete etter nedstigningsmuligheter. Man kan ironisere over denne situasjonen (...) men lidelsen blir ikke mindre ved at den er latterlig" (s. 102).

I AMBJÖRNSSONS UTLEGNING har nemlig lidelsen, eller ubehaget, en sentral plass i klassereisen. Redselen og den evige, gnagende og styrende selvrefleksjonen, mangelen på ubesvær. Til sist forløses ubehaget når beretningen kulminerer i to episoder som nesten ligner hysteri i sin pinlighet. Ambjörnssons evige tvisyn lar det likevel kunne ut i et positivt blikk på *sine* barn, som har mindre bagasje på klassereisen. Og han etterlater leseren i ambivalens: Sulen på mer analyse og politikk, men var over verket og individet.

Av Karin Haugen

Ifølge boken gir sukker dårlig immunforsvar, magesår, benskjørhet, aldring og strekkmerker, reaktiv hypoglykemi, insulinresistens og diabetes-2, fedme, hjerte-karsykdom, kreft i bryst, prostata og tykktarm, nærsynthet, kviser, høyt kolesterol og triglycider, høyt blodtrykk. 120 skadevirkninger presenteres, med Coca cola som den store syndebukken.

Presentasjon av forskning på psykiske skadevirkninger av sukker vies tre gode kapitler.

Underskudd på blant annet B-vitaminer og ubalansen i serotonin-dopamin likevekten som oppstår som følge av sukkerinntak, kan gi depresjon hos disponerte individer, forstyrre "primitive reaksjoner og følelser som søvn, appetitt, opphisselse, smerte, aggresjon og til og med gi selvmordstendenser". Jeg synes det er tankevekkende at Qollaindianerne, som lever av høyglykemisk mat, er det mest brutale og usympatiske folkeslaget i verden.

Sammenheng med ADHD lanseres. Forfatterne viser til spesialskolelæreren Frede Braüner ved midtbyen ungdomsskole i Århus. Han har gjort studier på elever med ADHD og har sett at alle barna har fått det bedre med et lavglykemisk kosthold. Han har også sett paralleller mellom sukkeravhengighet og annen rusavhengighet.

DE FLESTE AV VÅRE kjære nasjonale helter anbefaler karbohydratholdig kost. Deres ord veier tungt. Forfatterne sier tvert imot at karbohydrater ikke er noe å løpe på, og siterer Grete Waitz; "Jeg kommer alltid til å huske måltidet jeg spiste kvelden før jeg satte verdensrekord i New York i 1979; Rekecocktail, biff, bakt potet, salat, et glass vin og iskrem. "Jeg hører Fedon Lindberg applaudere i bakgrunnen for denne balanserte middagen. Joe Friel (en for mange ukjent triatlonutøver) beskriver sin opplevelse av å legge om til steinalderkosthold. Dette er bokens mest påvirkningsdyktige bit for dem som er fysisk aktive. Man får virkelig lyst til å gjøre eksperimenter med seg selv. Bokens engasjement er sterkt og har gode forslag til tiltak mot sukker på individuelt og samfunnsmessig plan. Forfatterne foreslår blant annet en differensiert avgift på sukker. Desto mer sukker det er i en matvare, desto større prosent av prisen skal gå til staten. Dette høres absolutt fornuftig ut!

ARTHUR SCHOPENHAUER siteres: Nye tanker og nye sannheter går gjerne gjennom tre stadier: først blir de latterliggjort. Deretter møter de voldsom motstand. Til slutt blir de akseptert som selvfølgeligheter. Det er naturlig å tenke seg at forfatterne vil oppnå denne siste aksepten. De vil så gjerne få folk til å forstå, og virkemidlet de bruker er side opp og side ned med dokumentasjon i populærvitenskapelig sjargong. Dette fungerer under den forutsetning at folk leser boken. Dette er en fin oversikt, men den går neppe hjem hos brusdrikkende ungdom og kakespisende eldre.

Rent sukker har aldri vært sunt. Det er få, om noen, som har trodd at det er farin som gjør en stor og sterk. I oppveksten så vi Skipper'n biceps bule ut etter et stort måltid spinat. Barnelærdommen er klar: Grønnsaker er så viktig at de må tvinges ned selv om det smaker pyton. Fisk likeså. Jeg holder meg fortsatt til barnelærdommen, men sørger nå i tillegg for ikke å ha sukker i huset.

Av Mari Seim, stud.med.

NASJONALT SENTER FOR
NYNORSK I OPPLÆRINGA
www.nynorsksenteret.no | Høgskulen i Volda

Konferanse på Høgskulen i Volda 31. mars kl. 09.00 – 15.00

Nynorsk i opplæringa
Konferansen set søkjelys på nynorskopplæringa på alle steg i grunnopplæringa, frå barnehage til og med vidaregåande skule. Den faglege og tverrfaglege nynorskopplæringa i den 13-årige grunnopplæringa og lærarutdanninga, er tema for innlegga på konferansen.

Innleiingar:
Bjørn Kvalsvik Nicolaysen - UiS, Kjell Lars Berge - UiO, Synnøve Matre - HiT, Benthe Kolberg Jansson - HiØ, Roger Lockertsen - UiS, Knut Åge Teigen - Bærum, Torill Tørjesen - Holmlia skole i Oslo.

Konferansen er gratis, og deltakarane får lunsj.
Deltakarane får reisestønad etter søknad.

Sjå meir informasjon: www.hivolda.no

Påmelding seinast 16.mars:
Høgskulen i Volda v/ Eirik Bech
Postboks 500, 6101 Volda
T: 70 07 53 15 • F: 70 07 50 51
EirikB@hivolda.no

KRONIKK

Send kronikkforslag til

k.brottveit@forskerforbundet.no

Kronikkens lengde må ikke overstige 10 000 tegn, inkludert mellomrom. Bidrag som trykkes honorerer med kr. 2.000,-

Utdannings- og forskningsdepartementet har som ein av sine ikkje utalte maksimar at Noreg ikkje må framstå som eit pottitland. Me må visa alle kor internasjonale og globale me er. Her slår **Jan Olav Fretland** eit slag for at me også treng eit velutvikla norsk fagspråk for å bli gode internasjonalt.

Norsk språk: privat kosedyr eller effektivt verktøy?

EG SET FRAM følgjande påstand: I redsla for å framstå som pottitland er UFD i ferd med å innføra Noreg som a "potato country". Og sidan potato country er eit uttrykk engelskmenn ikkje på nokon måte vil forstå som vårt uttrykk pottitland, har me laga ein bruk av omgrep som liknar mykje på dei kvasiengelske vitenskapsomgrepa det er altfor mykje av i engelsken som norske fagfolk presterer. Men UFD talar ustøppeleg og nådeløst: Engelsk skal det vera. Lat meg gje nokre døme på UFD sitt ustøppelege og energiske strev med å innføra Norway, the Potato Country:

For nokre månader sidan la Mexicos regjering ved presidenten fram ein plan for forståeleg og klart språk på morsmålet. Planen skal styrkja demokratiet, hindra korrupsjon og snusk og såleis vera eit viktig politisk verktøy. Her i landet legg regjeringa bort arbeidet med å få bort byråkratispråk. "Språksjekken" i Bondevik den førstes regjering har ikkje vorte vidareført, korkje i Jens den førstes eller Bondevik den andres regjering.

I 2004 fekk professor Karin Carlson, framstående svensk forskar, ein eigen språkpris frå svensk regjeringshald. Ho fekk prisen for å ha gjort ein stor innsats med å vidareutvikla svensk terminologi på sitt fagområde, og for at ho stiller stenge språkkrav til studentane og gjev mykje rettleiing i godt svensk fagspråk. Faget hennar er ikkje svensk grammatikk eller akkusativ i vermlandske dialektar. Det er mikrobiologi, ei tungt internasjonal vitenskapsgrein. I Potato Country ville ho kanskje fått eit fagleg slag på munnen, eller enno verre: vorte fagleg ignorert.

I FINLAND ER DET EI eiga språkløp som sikrar dei innanlandske språka, finsk og svensk, særskilde rettar i høve til framandspråk. I *Mål i mun*, som er den store svenske parlamentarikarutgreiinga om språk, blir det foreslått eit eige lovvernet for svensk språk. Tilsvarende er diskutert i Danmark, og ein

kan visa til omfattande arbeid med språkvern i land som Italia og Frankrike. I Noreg avskaffa Stortinget den einaste lovparagrafen som innebar eit visst vern for norsk i høgere utdanning då dei reviderte universitets- og høgskulelova: Dei strauk formuleringa om at undervisninga til vanleg skal føregå på norsk. Framlegget kom frå UFD. Rett skal vera rett: Dette var omstridd i Stortinget, og framlegget vart vedteke berre med hjelp av Frp. Dei andre opposisjonspartia stemde for å halda på lovføresegna.

Det finst fleire døme. Mange land i Europa har eigne nasjonale nemningar, attåt dei internasjonale bachelor og master. Det skulle berre mangla: Dei høgaste utdanningane treng sjølv sagt namn som innbyggjarane kan kjenna og uttala. Ikkje så i Noreg. Sjølv om mange i universitetsverda protesterte, var det makta som rådde: Engelsk unngar skulle dei bli, både kvinnfolk og kar som vil skaffa seg ein lågare grad i høgere utdanning.

I dette språkklimaet er det ikkje så rart at norsk språk omtrent ikkje er nemnt i stortingsmeldinga *Kultur for læring*. Etter mitt syn burde meldinga ha teke opp tema som samanhengen mellom fagleg kvalitet og god uttrykksevne på eige morsmål og sett på følgjene for fagleg kvalitet når all fagleg omgrepsdanning og -forståing går gjennom eit anna språk enn eige morsmål. Meldinga kunne vidare ha sett mål for opplæring i fagspråk og fagterminologi, både på morsmål og framandspråk og drøfta korleis ein løyser formidlingsoppgåvene i høgere utdanning dersom eit heilt fagområde er på engelsk. Resultata frå fleire rapportar, som mellom anna dokumenterer at meir enn halvparten av pensum på dei vanlegaste grunnfaga ved universiteta no er på engelsk, kunne og ha vore interessante. Sjølv sagt burde meldinga også ha drøfta meir generelt verdien av å ha sitt eige nasjonalspråk som eit komplett, samfunnsberande språk, i staden for som eit, ja, privat kosedyr.

Lat meg utdjupa saka vidare gjennom eit blick på formidlingsansvaret, som er ekstra understreka i den nye lova om universitet og høgskular, der elles samanhengen mellom undervisning, forskning og formidling blir vektlagt på ein forbiletleg måte. I ein artikkel i boka *Språk i kunnskapssamfunnet, Engelsk - elitenes nye latin?* peikar Ragnvald Kalleberg, som leier den forskningsetiske komiteen for samfunnsvitenskap og humaniora, på dei ulike sidene av formidlingsansvaret. Han nemner formidlinga til fagkollegaer gjennom fagtidsskrift, formidling til studentar gjennom undervisning, formidling i samband med ekspertverksemd og kommersialisering, formidling til media og formidling i den løpande institusjonsforvaltninga.

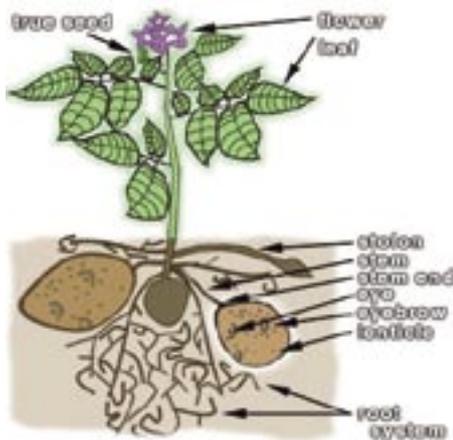
"SOM FORSKER", SEIER Kalleberg, "samtaler fagpersonen (i alle fall) med andre forskere på sitt spesialområde, som *underviser* med studenter, som *formidler* og *samfunnsdebattant* med interesserte lekfolk, som *ekspert* med klienter og andre brukere og som *institusjonsmedlem* med andre institusjonsmedlemmer (eller relevante personer utenfor institusjonen)". (Simonsen, red.: *Språk i kunnskapssamfunnet*, s. 89).

Ei slik påminning om fagfolks ulike formidlingshattar understrekar etter mitt syn behovet for å ta opp forholdet mellom morsmål og framandspråk når auka kvalitet i høgere utdanning og forskning står på saklista. Eg er freista til å seia at ei slik manglande drøfting av norsk fagspråk i utdannings- og forskingspolitikken nettopp er pottitlandet Noreg på sitt verste. Ein kan undrast om styresmakterne er redde for at det kan bli oppfatta som målsak å snakka om norsk som vitenskapsspråk og samfunnsberande språk? Det er det sjølv sagt ikkje. Eg må iallfall slå fast at bevisstløysa når det gjeld språk i utdannings- og forskingspolitikk er så tydeleg og så spesiell i Noreg, at ein kjenner gufsen av husmannsånda lang veg. Derfor tek eg og i litt nær eg karakteriserer situasjonen.

Det er og rett å seia at både Universitets- og høgskolerådet og Forskningsrådet har vore i beste fall passive når det gjeld holdninga til utvikling av norsk fagspråk. Det kan sjå ut til at det er vanskeleg å halda to tankar i hovudet samstundes: Både at me treng betre framandspråkkunnskapar og at me treng eit solid språkfundament i eige morsmål.

Somme gjev Bologna-erklæringa skulda for alt som er gale. Det er ikkje rett at dette dokumentet krev at universitetsspråket skal bli engelsk. Erklæringa inneheld tvert om ei oppmoding til språkleg mangfald. Bologna-prosessen er i utgangspunktet meint som ei styrking av Europa og er og meint å skulle verka positivt for små språk. Bologna-erklæringa er altså ikkje eit problem i seg sjølv, men kanskje Potato-versjonen av Bologna kan vera det! Ei anna sak er at praksis viser at resultatet av Bologna-oppfølginga ofte blir styrking av engelsk, for eksempel ved at opplæringstilbod som skal rekruttere studentar frå andre land, blir laga på engelsk.

SPRÅKRÅDET HAR PÅ TO større konferansar i 2003 og 2004 teke opp tema omkring norsk og engelsk som undervisnings- og forskingsspråk. Særleg frå internasjonalt hald har det vorte lagt vekt på å ikkje setja morsmål og engelsk opp mot kvarandre, men å ha ein parallell strategi. Det er og stor semje om at det trengst spesifikke tiltak for å sikra dei ulike nasjonalspråka i Europa. Alternativet er at det Gudmund Hernes har kalla "Matteus-effekten" (den som har, han skal få), rår. Når franske forskarar som

publiserer på engelsk, blir siterte tre gonger så ofte som franske forskarar som publiserer på fransk, viser det ei utvikling som kan gje dødsstøyten til nasjonalspråkleg vitskap. Mange innlegg på konferansane speglar av ei frykt for at mangfaldet forsvinn i forskingstradisjonane, og at dyrkinga av dualismen mellom eins eige nasjonale fagspråk og det tilsvarande engelske ikkje blir interessant.

EG SKAL TIL SLUTT PEIKA på nokre tiltak som eg trur blir viktige dersom Noreg skal unngå å bli anten pottitland eller Potato Country når det gjeld bruk av fagspråk. Eg stør meg her særleg på rådgjevar Dag Finn Simonsen i Språkrådet, som har vore ein pådrivar for denne diskusjonen i nordisk samanheng:

- I tillegg til at det bør utviklast nasjonale mål for bruk av norsk fagspråk, bør kvar enkelt institusjon også lage sin eigen språkpolitiske plan. På Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole (KVL) i København, som har 100 engelskspråklige kurs og det meste av forskinga på engelsk, er det laga ein plan for parallellspråklegheit, som mellom anna krev eit samandrag på dansk av doktorgradsavhandlingar på andre språk. Slike reglar gjeld og i Finland.

- Rapporteringssystem (monitorordningar) som kan gje data om faktisk språkbruk i undervisning, forskning osv.

- Språksenter ved dei enkelte lærestadene som tilbyr kurs, omsetjing, språkvask, terminologihjelp og anna hjelp i både norsk, engelsk og andre språk. Sjå til dømes Åbo Akademi si språkteneste: <http://www.abo.fi/sptj/askrivande/index.htm>.

- Planar for og øyremerkte midlar til seriøs og god opplæring i både "vitskapleg skriving" og "scientific writing", ved den enkelte institusjonen og på departements- og forskingsrådshald. Det er og svært viktig at tilskota til å laga læremiddel på norsk blir auka. UFD ønskte som kjent å ta bort desse midlane i siste statsbudsjettet.

- Forpliktande satsing på formidling av forskning - som eit nødvendig supplement til forskingssatsinga. Og då tenkjer eg på alle fem sidene av formidling som er nemnde før.

- Kanskje bør ein og vurdere å integrere midlar til formidling i dei allmenne finansieringsordningane (på linje med forskning og undervisning).

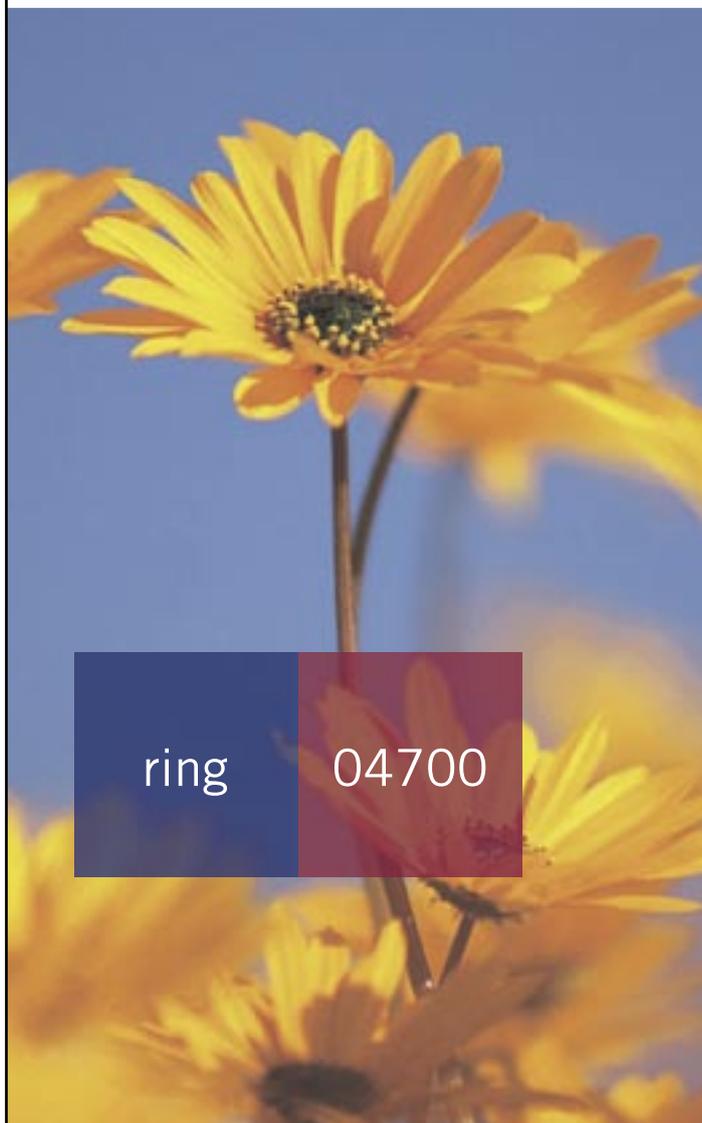
LAT MEG AVSLUTTA med eit lite lysglimt over språkpotetene: Både styret i Universitets- og høyskolerådet og departementet har nyleg vedteke å støtta eit prosjekt som skal gje nærare kunnskap om undervisningsspråket i høgre utdanning. Styret i UH-rådet har òg starta ein diskusjon om språk som tema i høgre utdanning og forskning.

Så får me sjå om framtidspoteta skal omtalast på norsk eller engelsk ...

Av førsteamanuensis Jan Olav Fretland,
Høgskulen i Sogn og Fjordane

Medlems
Rådgiveren

ring

04700

Benytt deg av medlemsfordelene dine

Foreningen har gjort jobben for deg og forhandlet frem de beste banktilbudene i DnB NOR-konsernet.

Les mer på www.medlemsradgiveren.no, ring Medlemsrådgiveren 04700 eller kom innom et av våre kontorer.

DnB NOR

TO ÅRS ENGASJEMENT SOM FØRSTEAMANUENSIS VED MASTERSTUDIET I MUSIKKTERAPI

Ved Høgskulen i Sogn og Fjordane er det ledig eit to års engasjement som førsteamanuensis ved Musikk og helse / Masterstudiet i musikkterapi i 100 % stilling frå 1.8.05. Stillinga har arbeidsplass ved Studiesenter Sandane. Stillinga er for to år, med høve for forlenging.

Den som blir tilsett, må ha doktorgrad i musikkterapi eller annan relevant disiplin, som t.d. musikkvitenskap, pedagogikk/spesialpedagogikk, psykologi eller helsefag. Det blir stilt krav om relevant erfaring frå FOU, undervisning og rettleiing. Søkjarar med kompetanse i nevrorehabilitering, geriatri og/eller psykiatri blir særleg oppmoda om å søkje. Vi legg vekt på fleksibilitet og evne til samarbeid.

Til stillinga ligg undervisnings-, forskings-, utviklings- og administrasjonsoppgåver knytte til Musikk og helse og mastergradsstudiet i musikkterapi. Meir informasjon får du hos studieleiar Brynjulf Stige, tlf. 57 86 68 12, e-post: brynjulf.stige@hisf.no

Full utlysing finn du på www.hisf.no

Søknaden med CV og rettkjende kopiar av vitnemål og attestar, kopi av sentrale publikasjonar og ei liste over vedlagde element sender du til Høgskulen i Sogn og Fjordane, postboks 133, 6851 SOGNDAL.

S Ø K N A D S F R I S T E R 2 3 . M A R S

Postboks 133 - 6851 Sogndal
Telefon 57 67 60 00
Telefax 57 67 61 00

H Ø G S K U L E N I S O G N O G F J O R D A N E

Kunsthøgskolen i Oslo (KHiO) er landets største utdanningsinstitusjon for kunstnere og designere, og består av Fakultet for visuell kunst, Fakultet for design og Fakultet for scenekunst. KHiO tilbyr en rekke utdanninger på bachelor- og hovedfags-/mastergradsnivå innen disse hovedområdene, og driver også forskning, kunstnerisk utviklingsarbeid og formidling.

KHiO har følgende ledige stillinger

Professor i opera (50 %)
Professor i metall og smykkekunst (100 %)
Professor i visuell kommunikasjon (100 %)
Professor i interiørarkitektur (100 %)
Professor i klesdesign og kostymedesign (100 %)
Førsteamanuensis i kostymedesign (50 %)

Felles for stillingene:

Åremål seks år. Søknadsfrist 14. mars 2005.
Kontakt: Rektor Peter Butenschön (tlf. 22 99 55 11) eller studiesjef Britt Wold (tlf. 22 99 57 42).
Fullstendig kunngjøring: www.khio.no og Norsk Lysingsblad nr. 34.

Søknad med dokumentasjon, CV, vitnemål og attester sendes til Kunsthøgskolen i Oslo, postboks 6853 St. Olavs plass, 0130 Oslo.

5 ledige stillinger ved UNIS:

Søkere må ha kompetanse rettet mot områder beskrevet i betenkningene for stillingene.

Betenkning for stillingene, samt mer detaljert informasjon om UNIS finnes på <http://www.unis.no>.

Lønn etter offentlig regulativ.

PROFESSOR/FØRSTEAMANUENSIS I ARKTISK TERRESTRISK ZOOLOGI

Kontakt førsteamanuensis Jørgen Berge, tlf. 7902 3341
(e-post: jorgen.berge@unis.no), eller direktør Lasse Lønnum, tlf. 7902 3305 (e-post: lasse.lonnum@unis.no).
Søknadsfrist 01. april 2005

STIPENDIAT I MIDLERE ATMOSFÆRE

Kontakt førsteamanuensis Fred Sigernes, tlf. 7902 3335
(e-post: fred.sigernes@unis.no), eller direktør Lasse Lønnum, tlf. 7902 3305 (e-post: lasse.lonnum@unis.no).
Søknadsfrist 01. april 2005

FØRSTEKONSULENT (PERSONAL – LØNN)

Kontakt assisterende direktør Helen Flå, tlf. 7902 33 08
(e-post: helenf@unis.no), eller direktør Lasse Lønnum, tlf. 7902 3305 (e-post: lasse@unis.no).
Søknadsfrist 14. mars 2005

POST. DOC. I MARIN ØKOLOGI (3 ÅR)

Kontakt førsteamanuensis Ketil Eiane, tlf. 7902 3342
(e-post: ketil.eiane@unis.no), eller direktør Lasse Lønnum, tlf. 7902 3305 (e-post: lasse.lonnum@unis.no).
Søknadsfrist 01. april 2005

STIPENDIAT I MARIN ØKOLOGI

Kontakt førsteamanuensis Jørgen Berge, tlf. 7902 3341
(e-post: jorgen.berge@unis.no), eller direktør Lasse Lønnum, tlf. 7902 3305 (e-post: lasse.lonnum@unis.no).
Søknadsfrist 01. april 2005

Søknader sendes til:

Universitetssenteret på Svalbard
Postboks 156
9171 Longyearbyen.

Universitetssenteret på Svalbard AS (UNIS) er et statlig aksjeselskap. I selskapets styre sitter representanter fra universitetene i Oslo, Bergen, Tromsø og fra NTNU. UNIS har ca 300 studenter årlig og pr februar 2005 er det ansatt 31 personer i forsker- og undervisningsstillinger og 17 personer i tekniske og administrative stillinger. I tillegg har UNIS 16 professor II stillinger og ca. 130 gjesteforelesere pr. år. Formålet til UNIS er å gi studietilbud på universitetsnivå og drive forskning med utgangspunkt i Svalbards geografiske plassering i et høyarktisk område, med de spesielle fortrinn dette gir gjennom bruk av naturen som laboratorium og arena for observasjoner og innsamling av data. Det gis undervisning innenfor de fire studieretningene arktisk biologi, arktisk geofysikk, arktisk geologi og arktisk teknologi. Om lag halvparten av studentene er utenlandske, og all undervisning foregår på engelsk.

Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB) er et av Norges fremste fagmiljø innen biovitenskap, mat, miljø, natur- og ressursforvaltning og landbruksfag. UMB har stort nasjonalt og internasjonalt engasjement innen forskning, utdanning og forskningsformidling. UMB har 2600 studenter, 250 doktorgradstipendiater og 900 tilsatte.

Professor II - funksjonell genomanalyse

Molekylærgenetikk

søkes for 4 år til Institutt for husdyr- og akvakulturvitenskap på et brukerstyrt prosjekt. Sentrale oppgaver vil være innen funksjonell genomanalyse på husdyr og fisk. Oppl. ved prof. Sigbjørn Lien, 64 96 52 88, sigbjorn.lien@umb.no **Still.nr 08/05. Søknadsfrist: 16.03. 2005.**

Stipendiat

"Biochemical factors affecting rigor onset/resolution and functional properties in fish"

søkes for 3 år til Institutt for husdyr- og akvakulturvitenskap på SUP: Atlantic Salmon – our most important raw material for food production: Knowledge basis for increased pre-rigor processing in Norway". Oppl. ved prof. Anders Kiessling, 64 94 79 81, 703 919 399, anders.kiessling@umb.no **Still.nr 09/05. Søknadsfrist: 09.03. 2005.**

Felles:

Detaljert annonse i Norsk lysingsblad av 23.02.05. Beskrivelse av stillingene finnes på www.umb.no/stillinger Søknad skal merkes still.nr. og være vedlagt kopier av bekreftede vitnemål og attester.

Diakonhjemmet Høgskole

Diakonhjemmet er en selvstendig diakonal stiftelse innen Den norske kirke. Diakonhjemmet Høgskole er en virksomhet i Stiftelsen. Høgskolen utdanner sykepleiere og sosionomer på bachelornivå, tilbyr mastergradsprogrammer i diakoni, familierapi og verdibasert ledelse. I tillegg drives etter- og videreutdanning, forskning og internasjonalt arbeid innen helsefaglige, sosiale og kirkelige virksomhetsområder. Vi er opptatt av etikk, verdier og livssyn som viktige dimensjoner i profesjonsutøvelsen.

Ved høgskolen er det ledig stilling som

Dekan

Avdeling for Forskning og Høyere utdanning

For fullstendig stillingsannonse se: www.finn.no eller www.diaconhjemmet.no/dhs

Søknadsfrist 15.03.2005

Nærmere opplysninger fås ved henvendelse til: rektor Einar Vetvik, tlf. 22 45 19 00 e-post vetvik@diaconhjemmet.no

www.diaconhjemmet.no

Norges idrettshøgskole (NIH) har som vitenskaplig høgskole et nasjonalt hovedansvar for utdanning, forskning og formidling innen fagfeltet idrettvitenskap. NIH ble etablert i 1968 og har i dag ca. 200 ansatte og 1200 studenter. Høgskolen har omfattende nasjonale og internasjonale nettverk og framstår som en anerkjent partner i dette samarbeidet. For nærmere informasjon om NIH, se www.nih.no

Førsteamanuensis i idrettspsykologi

Det er ledig stilling som førsteamanuensis i idrettspsykologi ved Norges idrettshøgskole, Seksjon for trening og coaching.

Arbeidsområder og arbeidsoppgaver

a. Undervisning, studentoppfølging, veiledning og eksamensarbeid på feltet idrettspsykologi på høgskolens bachelor- og masterprogram. Den som tilsettes må kunne undervise på flere områder innen det idrettspsykologiske fagfeltet, herunder også psyko-fysiologiske temaer som overtrening og psykologisk utbrenthet.

b. Den som tilsettes skal drive egen forskning innen det idrettspsykologiske fagfeltet. Den nåværende idrettspsykologiske forskningskompetansen på seksjonen omfatter følgende: Sosial-kognitive perspektiver på motivasjon; sosialpsykologiske aspekter ved barns idrettsdeltagelse; angst, stress og mestring; motivasjon for mosjon og bevegelsesaktivitet; bevegelsesaktivitet og helse, samt anvendt idrettspsykologi. Den som tilsettes forventes å kunne bidra til forskningen innen ett eller flere av de nevnte tema.

Krav til kompetanse

Det kreves doktorgrad eller tilsvarende utdannings- og forskningsbakgrunn innen idrettspsykologi.

Søkeren må dokumentere forskningskompetanse innen ett eller flere sentrale områder av idrettspsykologien. Dokumentert kompetanse med hensyn på å kunne planlegge, gjennomføre og publisere internasjonalt fra tverrfaglig forskningsprosjekt innen psyko-fysiologiske tema vil bli tillagt vekt. I tillegg må søkeren ha tematisk bred erfaring fra undervisning innen idrettspsykologi på universitets- / høgskolenivå. Undervisningserfaring på engelsk vil bli vektlagt.

Søknadsfrist er **6. april 2005.**

Se fullstendig utlysningstekst på våre hjemmesider www.nih.no

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet i Trondheim har teknologi og naturvitenskap som hovedprofil og elles eit breitt fagtilbod i medisin, samfunnsvitenskap, humaniora og kunstfag. NTNU er landets nest største universitet med meir enn 20 000 studenter og kring 4 600 tilsette. Årsomsætningen er på om lag 5,2 milliardar kroner.

Fakultet for naturvitenskap og teknologi

Førsteamanuensis i fysikk (eksperimentell optikk)

Nærm. oppl. ved instituttleder, professor Anders Johnsson, tlf. 73 59 18 54, e-post: Anders.Johnsson@phys.ntnu.no
Nærmere opplysninger om instituttets virksomhet finner du på: <http://www.phys.ntnu.no> <http://www.phys.ntnu.no>
Søknaden sendes NTNU, Fakultet for naturvitenskap og teknologi, 7491 Trondheim. Merk søknaden med ref.nr. NT- 06/05.
Søknadsfrist: 10.03.05.

Se fullst. utlysningstekst i Norsk lysingsblad nr. 34, 10. februar 2005, og på NTNUs hjemmesider <http://nettopp.ntnu.no/>

NYE STILLINGER

Luftkrigsskolen er Luftforsvarets høyskole og utdanner Luftforsvarets ledere. Utdanningen gir unik kompetanse i å lede mennesker, organisasjoner og luftoperasjoner i komplekse og ekstreme situasjoner. Luftkrigsskolen er underlagt Lov om universitet og høyskoler, og utdanningen fører frem til graden Bachelor i militære studier. Vår visjon er: «Utdanning for Luftforsvarets fremtid»

Ledige stillinger ved Luftkrigsskolen i Trondheim:

FØRSTEAMANUENSIS/
FØRSTELEKTOR/
HØGSKOLELEKTOR I LEDELSEFAG

FØRSTEAMANUENSIS/
FØRSTELEKTOR/
HØGSKOLELEKTOR I ENGELSK

Nærmere opplysning om stillingenes innhold og arbeidsområde fås ved henvendelse til dekan, Øistein Espenes tlf 73995432, eller oblt Truls Røkke tlf 73995415. Se fullst. utlysningstekst på skolens hjemmeside: www.luftkrigsskolen.no.

Skolen gjør oppmerksom på at ny søknadsfrist er 12.03.05.

Søknad med rettkjente kopier av vitnemål, attester og eventuelle publikasjoner sendes i 3 eksemplarer til HVUV/RSF Værnes, innen 12.03.05. Opplysningsskjema for sikkerhetsklarering må fylles ut og vedlegges søknaden. Dette vil bli tilsendt ved henvendelse til personellmedarbeider telefon, 74836511.

FFI Forsvarets forskningsinstitutt

Forskere – Informasjonssikkerhet/nettverkskrigføring

Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) søker forskere innen sikkerhet i informasjons- og kommunikasjonssystemløsninger.

Arbeidsoppgavene vil være knyttet til sikkerhet og sårbarhet innen datanettverk og informasjonssystemer. Sentrale elementer i arbeidet vil være operativsystemer, maskinkode, TCP/IP, anvendelse av kryptografi, sikkerhetsarkitektur og ulike former for angrepstyper og motiltak. Arbeidet vil være en kombinasjon av praktisk arbeid og langsiktig forskning.

Nødvendige kvalifikasjoner er relevant faglig bakgrunn (siv ing, cand scient, dr ing, dr scient), eller tilsvarende innen informasjonssikkerhet med gode resultater, samt gode kommunikasjons- og samarbeidsegenskaper.

Vi oppfordrer spesielt kvinner og personer med innvandrerbakgrunn til å søke.

Nærmere opplysninger om stillingene fås ved henvendelse til Ronny Windvik, tlf 63 80 72 96.

Forsvarets forskningsinstitutt er en sivil forskningsinstitusjon tilknyttet Forsvarsdepartementet. Vi er i underkant av 600 ansatte, hvor flere enn 400 er forskere og ingeniører som utvikler teknologi og kunnskap for å gjøre Norge i stand til å ha et tidsriktig og effektivt forsvar. Instituttet er tverrfaglig og dekker fag som matematikk, fysikk, informasjonsteknologi, kjemi, biologi, medisin, psykologi, statsvitenskap, historie og økonomi. Instituttet ligger på Kjeller ved Lillestrøm, men har også en egen arbeidsenhet i Horten.

Knut Øvsthus, tlf 63 80 74 88, Janne Hagen, tlf 63 80 77 99 eller e-post til personalmedarbeider liljan.heimro@ffi.no.

Stillingene lønnes innen ltr 46-73 (kr 328 600 – 538 200) og innplasseres etter kvalifikasjoner. Det trekkes 2% pensjonsinnskudd.

Søknad merket ref nr 2005/00536, vedlagt attesterte kopier av vitnemål fra utdanning og praksis, **sendes innen 17 mars 2005** til

Forsvarets forskningsinstitutt
Postboks 25
2027 Kjeller

Utfyllende informasjon og kvalifikasjonskrav vedrørende stillingene finner du på internetsidene våre

www.ffi.no

Universitetet i Bergen

er eit byuniversitet der sentrale delar av campus ligg i Bergen sentrum. Vi har ca 17 000 studantar og omlag 3000 tilsette. UiB er kjend for forskning på høgt europeisk nivå og har med anna tre senter for framifrå forskning (SFF). Vi har ein sterk internasjonal profil som medfører tett samarbeid med universitet over heile verda.

Professor i medisin (klinisk ernæring) ved Det medisinske fakultet

Søknadsfrist: 22.03.2005.

Fullstendig utlysningstekst i Norsk lysingsblad nr 42 for 19.02.05 eller internett:

uib.no/stilling

Høgskolen i Vestfold er regionens kompetansesenter og tilbyr fremtidsrettede profesjons-, fag- og videreutdanninger. Høgskolen har en utstrakt oppdragsvirksomhet overfor næringslivet og offentlig forvaltning. Fire fagavdelinger og fellesadministrasjonen er lokalisert i Borre, mens avdeling for lærerutdanning er lokalisert i Tønsberg. Høgskolen i Vestfold har mer enn 50 studietilbud, 4000 studenter, 400 ansatte og et samlet budsjett på 300 millioner kroner.

Motiverende og handlekraftig Høgskoledirektør

Høgskolen i Vestfold søker høgskoledirektør for en åremålsperiode på fire år, med mulighet for forlengelse i ytterligere en periode.

Vi søker en motiverende og handlekraftig direktør som vil styrke høgskolens posisjon som sentral samfunnsaktør. Vi søker en person med gode kommunikative evner - som tør og vil være synlig. Vi forutsetter at vedkommende har erfaring med å lede store organisasjoner og gjennomføre endringsprosesser.

Høgskoledirektøren er øverste administrative leder ved skolen og sekretær for styret. Direktøren deler ansvaret for ledelse av institusjonen med rektor som er øverste faglige leder og høgskolestyrets leder. Dette forutsetter et tett samarbeid med faglig ledelse.

Relasjonsbygging

Høgskolen skal være en sentral aktør i regionalt samfunns- og næringsliv og en kunnskapsinstitusjon med nasjonal og internasjonal gjennomslagskraft innen sine satsningsområder. Høgskoledirektøren må derfor kunne motivere og inspirere internt i organisasjonen, etablere og opprettholde gode relasjoner til eksterne samarbeidspartnere og bidra til positiv synliggjøring av høgskolen.

Omstilling

Høgskolen opplever økende konkurranse om studenter og kompetanse, noe som setter krav til kvalitet, internasjonalisering og rask omstilling. Høgskoledirektørens evne til å videreutvikle en fleksibel organisasjon og en egnet styringsstruktur er derfor sentral.

Kvalifikasjonskrav

Stillingen krever utdanning på høyere grads nivå, administrativ erfaring og solid ledererfaring, gjerne fra utdannings-/forskningsinstitusjon. Søker bør ha meget god kunnskap om det norske utdanningssystemet og innsikt i aktuelle problemstillinger for høgskolesektoren.

Nærmere opplysninger

Ytterligere informasjon om stillingen fås ved henvendelse til rektor Halvor Austenå, tlf.: 33 03 10 10 eller personaldirektør Vidar Johansen, tlf.: 33 03 10 24.

Den statlige arbeidsstyrken skal i størst mulig grad gjenspeile mangfoldet i befolkningen. Det er derfor et personalpolitisk mål å oppnå en balansert alders- og kjønnssammensetning og rekruttere personer med innvandrerbakgrunn. Personer med innvandrerbakgrunn oppfordres til å søke stillingen. Høgskolen praktiserer moderat kjønnkvotering.

Stortinget skal vedta ny lov om universiteter og høgskoler i vårsesjonen 2005. Det tas derfor forbehold om at loven kan medføre endringer i stillingens ansvarsområder og oppgaver.

Stillingen er underlagt de lover, avtaler og reglementer som gjelder til enhver tid. Det er lovfestet innskudd i Statens Pensjonskasse.

Lønnsbetingelser: Lønn etter avtale.

Tiltredelse: Etter avtale.

Søknadsfrist: 16. mars 2005

Søknad med CV sendes elektronisk - www.hive.no

Bruk hodet: Følg hjertet

LESERBREVSend innlegg til k.brottveit@forskerforbundet.no

Innlegg må være maksimum 2000 tegn hvis de skal komme på trykk.

Høgskolen i Østfold som pedagogisk utviklingsaktør

KOMPETANSEKRAV: Forskerforum hadde i nummer 1/2005, et tosidens oppslag om Høgskolen i Østfold vedrørende ovennevnte sak knyttet til en blanding av prinsipielle problemstillinger og deler av en pågående personalsak, som også Sivilombudsmannen har hatt til behandling. Høgskolen i Østfold har vegret seg for å delta både i en offentlig diskusjon rundt dette, av hensyn til den ansatte det gjelder. For uansett hvem som har rett eller galt i de spørsmål saken dreier seg om, vil offentliggjøring åpenbart hefte også ved den ansatte. På bakgrunn av at Forskerforbundet har valgt å gå til offentliggjøring av saken i Forskerforum (noe som også har ført til medieoppslag både i lokalmedia og riksdekkende media) har Høgskolen i Østfold valgt å svare offentlig på de prinsipielle sidene ved saken, så langt som det er mulig uten å offentliggjøre mer av personalsaken.

De spørsmål som Forskerforum tar opp er knyttet til en større omlegging av undervisningsopplegget ved Avdeling for helse- og sosialfag. Som et resultat av dette er de tre studieårene på sykepleierutdanningen bygd opp etter samme mal med faginnholdet inndelt i temablokker. Arbeidsformer og metoder er også likt i alle tre årene. Studentene er inndelt i basisgrupper som samarbeider gjennom hele studieåret. Disse basisgruppene har krav på gruppeveiledning en time pr uke. Denne veiledningen fokuserer ikke på fag men på selve arbeidsprosessen basert på de ulike trinnene i en metodikk kalt "problembasert læring". Alle de faglærerne som underviser i de ulike temablokkene, blir brukt som basisgruppeveiledere. Undervisningen organiseres slik at hver teoriuke i gjennomsnitt inneholder 10 timer forelesning med faglærere, arbeid i seminargrupper i 3-5 timer med faglærere og så 1 time veiledning pr uke med basisgruppeveileder.

En hovedambisjon har vært å få alle faglærerne, knyttet til den enkelte basisgruppe, til å fungere teambasert, dvs. å få til et samspill og samarbeid mellom faglærerne på tvers av fag og på tvers av fag og metode. Dette undervisningsopplegget fungerer pr dags dato på en gjennomløpende god måte både sett fra ledelsens, faglærernes og studentenes side. Det var flere grunner til at dette opplegget ble innført, blant annet for å åpne opp for et bredere innslag av utdanningbakgrunner hos faglærerne.

Det første prinsipielle spørsmålet som har vært reist er hvorvidt ansatte i høgskolesektoren skal ha kompetanse på de områdene hvor de skal undervise og veilede. Det er helt selvfølgelig for en høgskole at de skal ha det. Dette er det derfor ingen uenighet om.

Det andre prinsipielle spørsmålet har vært knyttet til om basisgruppeveilederne for å kunne ivareta den metodiske veiledningen, i tillegg til sin metodiske kompetanse, også må ha "en viss kompetanse" innenfor de fagområdene det undervises i. Høgskolens svar på dette er nei. Høgskolens svar er at behovet for "en viss kompetanse" løses gjennom teambasert samarbeid. Å lage et system som systematisk skulle avklare en omfattende portefølje med krav til og dokumentasjon av "en viss kompetanse" vil for det første bli et meget ressurskrevende og uhandterlig system. For det andre ville det være helt feil i forhold til en generell utvikling i retning av stadig større innslag av tverrfaglige problemstillinger som krever tverrfaglig samarbeid.

Sivilombudsmannen har i sitt svarbrev lagt som premiss for sin vurdering av den aktuelle personalsaken at man for å drive basisgruppeveiledning, i tillegg til veiledningskompetansen, må ha "en viss kompetanse" i de fagområdene som det gies undervisning i. Sivilombudsmannen tar imidlertid et viktig forbehold ved å skrive: "Jeg har ikke tatt den konkrete basisgruppeundervisningen nærmere i øyesyn". Vi har på grunnlag av dette bedt Sivilombudsmannen om å se på saken på nytt fordi hovedgrunnlaget for å stille kompetansekrav til basisgruppeveilederne nettopp ligger i det helhetlige pedagogiske opplegget.

Sivilombudsmannens svar reiser imidlertid et tredje prinsipielt spørsmål: Hva er det Sivilombudsmannen har mandat og kompetanse til å uttale seg om? I den aktuelle saken har Sivilombudsmannen først vurdert hvilke kompetansekrav Høgskolen skal stille til sine ansatte og så på dette grunnlaget vurdert Høgskolens praksis i forhold til disse kravene. Vi kan vanskelig forstå det på noen annen måte enn at det ikke er Sivilombudsmannens mandat å vurdere hvilke kompetansekrav Høgskolen skal stille til sine ansatte. Derimot er det Sivilombudsmannens oppgave å vurdere hvordan disse kravene praktiseres i forhold til Høgskolens ansatte.

Høgskolen er for øvrig blitt beskyldt for ikke å forholde seg til forespørsler verken fra Forskerforbundet eller Sivilombudsmannen. Vi kjenner oss ikke igjen i disse beskyldningene. Skal vi imøtegå dette konkret er vi nødt til å gå nærmere inn i selve personalsaken og det ønsker vi ikke å gjøre for å unngå ytterligere offentliggjøring av denne. Forskerforbundet er imidlertid nå direkte informert om dette. Høgskolen har nå også orientert Sivilombudsmannen skriftlig og som tidligere nevnt bedt om en ny vurdering av saken.

**Knut Aarvak, rektor,
Høgskolen i Østfold**

Vitskapskritikk og argumentasjon

KRISTEVA-DEBATTEN: I Bergen har Kristeva-debatten roa seg. Derimot har bølgeskvalpa etterkvarv nådd Oslo-baserte redaksjonar. I siste nummer av Forskerforum (2/2005) får vi ein sitatspekka gjennomgang, der også emeritus Georg Johannesen ikkje uventa sit på taket av seg sjølv og hyller verdien av høg skjellsordfaktor i offentlege debattar. Meir oppsiktsvekkande er det når journalisten meiner å vite at det fagmiljøet professor Sjur Didrik Flåm i sitt famøse BT-innlegg 4.12.2004 hengjer ut som "fjerderangs miljø, frå tredje-rangs fakultet", skal vere "litteraturmiljøet ved Universitetet i Bergen".

Nå er det ikkje sikkert at journalisten har kvalitetssikra påstanden sin. Men ifall det skulle vere dette miljøet kollega Flåm har i tankane, undrar det meg at han ikkje kom på banen eitt år tidlegare, da ein representant for miljøet fekk Forskningsrådets pris for fremragende forskning. Det må jo ha vore like skandaløst som at professor Julia Kristeva, æresdoktor ved fleire førsterangs internasjonale universitet, i 2004 vart den første Holbergpris-vinnaren?

I motsetnad til Flåm og diverse andre, har fleire av oss i "litteraturmiljøet ved Universitetet i Bergen" lese store delar av det Julia Kristeva har skrive. Vi har til og med lært ein del av det vi har lese, utan å skamme oss over det. Det som derimot burde vere pinleg for heile det norske akademiske samfunnet og verkeleg til å skamme seg over, er at det er mogleg å gå ut med offentlege karakteristikkar av det kaliber som har prega denne debatten, utan å ha sett seg inn i det ein karakteriserer. Det undrar kanskje ikkje på tabloidpressa manglar blikk for slik pinlighet. Men det er trist at Forskerforum, tidsskriftet for Norsk Forskerforbund, heller ikkje ser det.

Sjur Didrik Flåm og hans meiningsfrendar byggjer sine utfall etter det eg kan sjå på éi einaste kjelde, nemleg Alan Sokals og Jean Bricmonts pamflett *Impostures intellectuelles* som kom ut i Frankrike i 1997. Boka vart tilgjengeleg på engelsk året etter, først under UK-tittelen *Intellectual Impostures* og deretter under den langt meir markskrikeriske USA-tittelen *Fashionable Nonsense*. Av ein eller annan grunn har debattantane vore svært tilbakeholdne med å vise til denne kjelda. Difor kan det vere på sin plass med litt informasjon om boka og forfattarane.

Både Sokal og Bricmont arbeider med teoretisk og statistisk fysikk, den første underviser i New York, den andre i Louvain, Belgia. Dei er sikkert habile fagfolk innanfor sitt felt. Men offentleg og akademisk kjende er dei på grunn av sine korstog mot fransk filosofi og vitskapsteori. Her har Julia Kristeva vore ei av fleire skyteskiver. Alan Sokal starta med å lage ståhei omkring seg sjølv da han gjorde eit

russerevy-aktig stunt og fekk plassert ein paradisk artikkel i det amerikanske tidsskriftet *Social Text* i 1996. Redaksjonen må ha blunda da teksten kom på trykk. Men stundet skapte ein mediestøy som nok var nyttig for dei to forfattarane da dei lanserte boka si året etter.

Sokal og Bricmont tar for seg ei rad med teoretikarar frå strukturalismens og post-strukturalismens epoke (1960-1980). Det generelle ankepunktet er at desse teoretikarane skriv utilgjengeleg (noko som beviser at dei ikkje har noko anna enn tøv å fare med: "keisarens nye klær"), og at dei forfeiktar ein livsfarleg "postmoderne" vitenskapsteoretisk relativisme. Det spesielle ankepunktet er at dei brukar teoriar og omgrep frå formal logikk og matematikk utan å vite kva dei driv på med. Dette ankepunktet blir utvida til ein allmenn kritikk av vitenskapsteoretikarar og vitenskapshistorikarar som skriv analysar av fag og fagtradisjonar dei ikkje har greie på. Ein slik kritikk har i prinsippet mykje for seg. Kvifor Sokal og Bricmont sjølve bidrar med fynd og klem til nett den same risikosporten, tilsynelatande utan å reflektere over at det er nettopp det dei gjer, treng vi nok meir enn matematisk kunnskap for å forklare.

Innanfor fransk semiotikk og vitenskapsteori fanst det i si tid ein ambisjon om å utvikle eit formallogisk og matematisk metaspråk for å beskrive strukturelle samanhengar i sosial organisering og i ulike typar symbolaktivitet. Samstundes kunne ein sjå at folk "frå den andre sida" prøvde å nærme seg ikkje berre biologiens, men også sosiologiens og semiotikkens felt med sine matematisk baserte teoriar. Den kjende matematikaren René Thom og hans mykje diskuterte "katastrofeteori" er eitt eksempel blant fleire. Dette er litt av konteksten for Julia Kristevas tidlege arbeid (særleg *Semiotikè* frå 1969, i langt mindre grad doktoravhandlinga *La révolution du langage poétique* frå 1974). Her finn vi nokre stader bruk av matematisk teori for å beskrive eller klargjere semiotiske samanhengar. Det er desse stadene Sokal og Bricmont har kasta seg over for å vise at Kristeva berre fer med tøv.

Mesteparten av eksempla hentar dei frå den første boka. At Kristeva misforstår dei omgrepa ho brukar, er ein påstand eg ikkje skal prøve å imøtegå. Det ligg utanfor det eg har greie på. Men eg noterer meg at hovudproblemet for Sokal og Bricmont ikkje gjeld Kristevas manglande matematikk-kunnskapar (dei innrømmer henne faktisk "i det minste ein vag idé om dei matematikkane som ho referer til"), derimot at ho ikkje rettferdiggjjer "at desse matematiske omgrepa er pertinente innanfor dei felte som ho påstår å studere - lingvistikk, litteraturanalyse, politisk filosofi, psykoanalyse - av den enkle grunnen at dei ikkje er pertinente" (s. 49). Ein forsiktig kommentar til ein slik skråsikker dom kunne kanskje vere at den faktisk føreset kunnskap også om desse felte, noko som Sokal og Bricmont aldri dokumenterer at dei har.

Sokal og Bricmont er anstendige nok til å nemne (om enn høgst i forbifarten) at Julia

Kristeva dei siste 30 åra ikkje har brukt matematikk i sine arbeid. I den norske debatten derimot har Sokal og Bricmont fungert som sanningsbevis for at alt Kristeva har offentliggjort i tidsrommet 1966-2004, ikkje er noko anna enn sjarlataneri og "keisarens nye klær". Det er ikkje nødvendig å lese eitt einaste ord av bøkene og artiklane hennar for å vite det. Det er tilstrekkeleg å kaste eit nedlatande blikk på dei utplukka sitata i *Impostures intellectuelles*. Eg reknar med at det er det Sjur Didrik Flåm har gjort.

I debatten som *Impostures intellectuelles* utløyste i Frankrike og USA, understreka Kristeva at det ho prøvde på i sine tidlegaste arbeid, var å bruke matematikk og logikk ikkje metodisk, men analogisk, for å anskueleggjere strukturelle forhold. Kanskje var ikkje forsøket vellykka. Men det er ikkje poenget. Poenget er at slik bruk av analogiar er heilt vanleg i vitenskapshistoria. På slutten av 1800-talet henta nevrologisk og nevropsykologisk forskning analogiar frå termo-dynamikken. I våre dagar skildrar gruppe hjerneforskninga ofte sine funn i eit vokabular henta frå datavitenskapane. Begge delar representerer analogiar som tener sitt formål ei viss tid, før dei må erstattast med andre. Så provisorisk, søkande og eksperimentell er all vitenskap, innbiller eg meg. Det ser ut som om Sokal og Bricmont i prinsippet er samde - med det høgst diskuterte atterhaldet at det som skjer innanfor dei forskningsområda dei franske "sjarlatanane" representerer, etter deira meining er så vagt og uvitenskapleg at all analogisering nødvendigvis berre kan tene som tildekking av den totale tomhet, meiningsløyse og nonsens (jfr. s. 19 og den amerikanske tittelen på boka deira).

Etter doktoravhandlinga frå 1974 har Julia Kristeva signert ein omfattande tverrfagleg forfatterskap som har vekt internasjonalt interesse innanfor fleire fagområde. Bibliografien hennar er offentleg tilgjengeleg, bøkene og artiklane også, saman med ei rad av introduksjonar og diskusjonar. Ein må gå ut frå at Holberg-prisen er tildelt henne for denne samla forfatterskapen, som sameinar semiotisk og psykoanalytisk teori med ei systematisk tilnærming til menneskeleg kreativitet og symbolaktivitet generelt, og til ulike typar grenseerfaringar spesielt. At ikkje alle som driv med vitenskap heime og ute er interesserte i dette, er ingenting å ta på veg for. At skriftene hennar krev ein del av lesarane, er eit faktum. Men desse to forholda rettferdiggjjer sjølv sagt ikkje den regulære hetsen som tildelinga av Holberg-prisen utløyste. Den har vore skammeleg. Det verste er likevel at akademiske personar, dyktige innanfor sine felt, ikkje ser det pinlege i å uttale seg nedlatande og skråsikkert om ting som dei ikkje har prøvt å setje seg inn i.

Har det noko å gjere med ei allmenn haldning innanfor visse vitenskapulurar til filosofisk, humanvitenskapleg og hermeneutisk forskning? Eg vonar i lengste laget at så ikkje er tilfellet.

Atle Kittang

Bred enighet om lov

UNIVERSITETS- OG HØGSKOLELOV: 28. februar behandlar Stortinget forslaget til en helt ny Universitets- og høyskolelov. Dermed settes det, på det politiske nivå, punktum for en omfattende reformprosess i norsk høyere utdanning. Den startet med Mjøs-utvalget og avsluttes med at vi får en ny og tidsmessig felles lov for private og offentlige universiteter og høyskoler. I praksis fortsetter reformprosessen ved institusjonene selv og i tilknytning til den såkalte Bologna-prosessen, som er et samarbeid mellom 40 land for å skape et europeisk rom for høyere utdanning. Men det formelle rammeverk er nå på plass.

Debatten som har gått forut for behandlingen av loven i Stortinget kan det sies mye om. Blant annet at den delvis har vært basert på feil premisser om hva som har ligget i regjeringens forslag til ny ledelsesmodell. Regjeringen har aldri foreslått å avskaffe ordningen med valgt rektor, slik som en rekke oppslag i universitetspressen har påstått. I lovforslaget er det gjort klart at det er institusjonene som bestemmer om de ønsker at rektor skal velges (§ 10-3) eller ansettes på åremål (§10-2). Derimot har regjeringen foreslått at rektor skal være øverste leder for institusjonen, som valgt eller tilsatt, og derfor også ha ansvar for det som i dag etter loven ligger under direktørens ansvarsområde. I dagens modell er rektor styreleder, mens administrativ leder for institusjonen er en universitets- eller høyskoleledende. Denne modellen kan sammenlignes med den vi har i kommuneloven, med rådmann og ordfører, eller med en modell som er kjent fra blant annet amerikansk næringsliv, med "arbeidende styreformann" (slik for eksempel professor Jan Fridtjof Bernt har gjort).

Den nye loven blir, slik innstillingen tyder på, i all hovedsak vedtatt av et bredt politisk flertall, og det er en styrke. På ett punkt blir loven substansielt annerledes enn regjeringen foreslo, idet en ny ledelsesmodell blir valgfri og ikke obligatorisk. Dette fremstilles av enkelte som et stort nederlag for regjeringen. Selv har jeg ingen problemer med den løsningen stortingskomiteen har falt ned på. Jeg mener ledelsesmodellen regjeringen la frem, er best egnet for å møte institusjonenes utfordringer, men ser samtidig at de har mestret omstilling også med den ledelsesmodellen vi har nå. De endringene som er gjort i regjeringens forslag har derfor regjeringspartienes støtte, og de er gjennomført i nært samarbeid og forståelse med meg.

Tiden vil nå vise hvor mange av våre høyere utdanningsinstitusjoner som selv vil velge en alternativ ledelsesmodell. De signaler jeg har fått, tyder på at relativt mange institusjoner nå vil vurdere å foreta endringer.

To andre punkter som har vært trukket frem, er gratisprinsippet og den akademiske frihet. På disse områdene er det ikke mulig å spore substansiell uenighet mellom Stortingets

LESERBREV

Send innlegg til i.myking@forskerforbundet.no
Innlegg må være maksimum 2000 tegn hvis de skal
komme på trykk.

► flertall og regjeringen. Det sto klart i forslaget om å lovfeste gratisprinsippet at hensikten var å sikre prinsippet slik det praktiseres i dag.

Også den akademiske frihet står klart omtalt i lovforslaget: "Universiteter eller høyskoler kan ikke gis pålegg eller instruksjoner om læreinholdet i undervisningen eller innholdet i forskningen eller i det kunstneriske og faglige utviklingsarbeid." Akademisk frihet er utvilsomt en individuell rettighet for den enkelte vitenskapelige ansatte, men vi tror ikke det er hensiktsmessig å lovfeste det uten at rekkevidden av dette eventuelt er klarlagt nærmere. Det er flere grunner til det, blant annet at det ikke finnes noen entydig og allmenngyldig definisjon for å beskrive innholdet i den enkelte akademiske frihet. Departementet har derfor satt i gang et utredningsarbeid for å se på behovet og mulighetene for å gi denne delen av den akademiske frihet en lovfestet beskyttelse.

Det viktigste nå er at vi med bred enighet kan avslutte en omfattende reformprosess i norsk høyere utdanning, og at vi har fått full oppslutning om det viktigste: En ny og tidsmessig felles lov for private og statlige universiteter og høyskoler.

**Kristin Clemet, utdannings-
og forskningsminister**

Et nytt nei

ANMELDERI: I Forskerforum 2/05 har Jon Hustad et inserat om vår bok *Et nytt nei*, en slags blanding av leserinnlegg og bokanmeldelse. NRKs store studio omtaler Hustad som "en mann som bruker ekstrem energi i sine ytringer, er gresselig sinna i alle utspill og ekstremt sår når han får tilsvaret." Vi våger oss likevel utpå.

I den første tredjedelen av innlegget avslører Hustad at idealister som ønsker å endre samfunnet, gjerne engasjerer seg i Arbeiderpartiet. Fra hans øvrige skribentvirksomhet vet vi at dette er noe han liker svært dårlig. For vår del vil vi varmt anbefale alle samfunnsengasjerte å ta del i praktisk politisk arbeid, både i partier og folkevalgte organer. Det har den ulempen at verden framstår som mer komplisert enn den ved første øyekast kan virke, men det er til gjengjeld svært givende å bidra til å gjøre hverdagen bedre for folk flest. Alternativet til aktivt politisk arbeid kan være å ende opp som sint kommentator på ytterste høyre(?) / venstre(?) fløy, fanget av sin egen ironiske flinkisme. Det er en skjebne vi ikke unner noen.

Så til de forsøksvis saklige innvendingene fra Hustad. Han har helt rett i at *Et nytt nei* ikke gir en grundig og saklig presentasjon av

argumentene for norsk medlemskap i EU. Det har da heller ikke vært meningen. Det framgår allerede i bokas forord. Hvis folk skal kunne vurdere fordeler og ulemper med et norsk EU-medlemskap, må velgerne få opplysninger som belyser alle de viktige perspektivene ved saken. De trenger allsidig opplysning, hvis folkestyret skal fungere. Det betyr ikke at alle deltakere i debatten skal legge fram alle synspunkter, eller ha alle meninger på én gang. Det er summen av den informasjon som kommer fram til folk som skal være allsidig, ikke hvert enkelt debattinnlegg. Samfunnsdebatten her i landet er tungt preget av mange sterke deltakere som ivrer for at Norge skal tre inn i EU. De store avisene og eliten presenterer virkeligheten sett fra sitt ståsted. Vår bok er ment å gi det andre perspektivet. Når "nei-mannen" Hustad framstiller det annerledes skyldes det kanskje aldri så lite vrangvilje?

I boka bruker vi ti sider på å argumentere for at EØS-avtalens ulemper er overdrevet. Vi går grundig gjennom hva avtalen faktisk inneholder, hvilke kanaler for innflytelse som ligger der og hva som ligger bak myten om "de 4000 lover" som vi til stadighet får høre om. Det er forståelig at Hustad ikke kan behandle spørsmålet med tilsvarende grundighet, det er tross alt begrenset hva man får plass til i et leserinnlegg. Særlig når man allerede har brukt mye plass på Kennedy, Trond Giske og Hallvard Bakke. Likevel blir det litt tynt når Jon Hustad betingelsesløst fastslår at motstanderne av EØS-avtalen har rett. Og at det er nærmest en karakterbrist når vi ikke er "ærlige nok" til å innrømme det. Det skyldes visstnok en tradisjon i Arbeiderpartiet! Her tar vi gjerne en debatt med Hustad, hvor og når han finner det for godt å følge opp sine konklusjoner med argumenter.

Det samme gjelder for så vidt hans omtale av sikkerhetspolitikken. Her har vi tillatt oss å trekke fram en liten del av det vi kaller skremsepropaganda fra EU-tilhengerne, med Unge Høyres løpeseddel "Vi er redde!" som et slags høydepunkt. Vi "nektar å innsjå at EU-medlemskap vil utgjøre ein tryggingspolitisk gevinst for Norge," skriver Hustad. Som tydeligvis mener at det finnes en slik gevinst. Igjen må vi innrømme at det hadde gjort debatten enklere om han hadde fulgt opp med noen vurderinger som grunnlag for ståstedet sitt. Men da hadde det kanskje ikke blitt plass til riktig så mange bitende bemerkninger om venstresida i Ap?

Hustad har sjekket, og funnet ut at Norge er med i Schengen-samarbeidet. Som om det ikke framgår av boka vår, halvannen linje over det sitatet han velger å ta med. Her må han riktignok berømmes for antydningen til argumentasjon, gjennom å retorisk spørre om alternativet til vestens kraftige innstramming i asyl- og innvandringspolitikken er "At Noreg skal ta imot alle Afrika sine svoltne?". "Det

svarer dei ikkje på.," påpeker Hustad, tydelig fornøyd med å ha stilt oss slik til veggs. Sukk. Kan hende er det nok en sosialdemokratisk karakterbrist som gjør at vi ser opp til flere posisjoner mellom fri innvandring og Dansk Folkeparti. En annen forskjell på å være innenfor og utenfor EU er at den ansvarlige for norsk asylpolitikk – Erna Solberg – kan byttes ut av befolkningen her i landet i valg. I EU er det Franco Frattini, fra Silvio Berlusconi parti "Heia Italia", som skal holde tømmene i asylpolitikken frem til 2009. Uansett hva befolkningen i det enkelte EU-land måtte mene.

EU-kritikere i Europa har forskjellig politisk ståsted, men er samtidig enige om noe. De vil ha forpliktende internasjonalt samarbeid i spørsmål det er fornuftig å samarbeide om. Men man vil at flest mulig avgjørelser skal tas nærmest mulig de som blir berørt av dem. Så får befolkningen i hvert enkelt land avgjøre om det for eksempel skal føres en sosialdemokratisk eller en Thatcheristisk økonomisk politikk. Det blir helt galt når EU-kommisjonens mørkeblå president Barosso skal overvåke politikken til den svenske sosialdemokratiske regjeringen, og et flertall av finansministrene kan pålegge et land å føre en annen politikk enn det folket i valg har ønsket.

EU-spørsmålet handler mest av alt om demokrati. Diskusjonen rundt EUs demokratiske underskudd er velkjent. Dessverre er fokus i debatten om EU og demokrati ofte begrenset til å diskutere kompliserte systemer for maktfordeling. Men om den nye europeiske superstaten overhodet vil fungere som et demokrati, avhenger av langt mer grunnleggende faktorer enn om EU-parlamentet har utsettende eller endelig vetorett, eller av stemmefordelingen i Ministerrådet mellom store og små land. Det store spørsmålet er om framtidens EU er i stand til å tilby sine innbyggere et demokrati slik vi har lært det å kjenne i enkeltlandene i Europa. Utviklingen i EU har systematisk løftet makt ut fra de nasjonale folkevalgte forsamlingene, og inn i EUs organer. Man har tatt områder som i dag avgjøres i organer der folkelige organisasjoner, lokaldemokrati, fagbevegelse med mer har tilgang og innflytelse, og løftet dem over i EU. Det er et gigantisk politisk eksperiment.

Vi håper at boka *Et nytt nei* kan bidra til mer debatt om disse viktige, prinsipielle spørsmålene. Av hensyn til handlefrihet, solidaritet og demokrati er det viktig at Norge ikke innlemmes i Den Europeiske Union. Hvordan vi bruker denne handlefriheten er imidlertid opp til oss selv.

**Wegard Harsvik, Jo Stein Moen
og Tore O. Sandvik, forfattere av
Et nytt nei (Spartacus forlag, 2004)**

INFORMASJON FRA FORBUNDETInformasjonsrådgiver **Unn Rognmo** kommer

hver måned med aktuell informasjon fra Forskerforbundet. For kontinuerlig oppdatering, besøk våre hjemmesider www.forskerforbundet.no

Seminar om forskningsmeldingen

Regjeringens nye forskningsmelding legges sannsynligvis fram før påske. Forskerforbundet arrangerer et frokostseminar om forskningsmeldingen onsdag 13. april 2005 kl 08.30-11.00 på Restaurant Holberg, Radisson SAS Scandinavia Hotel, Holbergsgt. 30, Oslo. Det blir innlegg fra Randi Søgner, NIFU STEP, Arvid Hallén, Norges forskningsråd, Jarle Aarbakke, Universitetet i Tromsø/ Forskningsutvalget i UHR, Magnus Rindal, NOVA og Kari Kjenndalen fra Forskerforbundet. Seminaret er åpent for alle interesserte. Send påmelding innen 15. mars til post@forskerforbundet.no dersom du ønsker å delta på seminaret.

«From Bologna to Bergen»

Den 11.-12. februar ble det arrangert en konferanse i Brussel i regi av Education International og ETUCE, der målet var å se på Bologna-prosessen fra de ansattes side. Konferansen hadde 60 deltagere fra mer enn 20 europeiske land, og innledere på høyt nivå. Konferansen hadde et sterkt norsk preg da Jan S. Levy representerte departementet og Kristin Clemet, Per Nyborg orienterte på vegne av Bologna-sekretariatet og Åse Gornitzka fra NIFU STEP presenterte en fersk undersøkelse gjort blant europeiske organisasjoner for ansatte i høyere utdanning om deres synspunkter og erfaringer. Konferansen var et ledd i EI's arbeid med å oppnå større innflytelse på den videre Bologna-prosessen. Kristin Clemets positive holdning til å inkludere de ansattes organisasjoner på linje med studenter og institusjoner ble satt stor pris på, og det er håp om at det vil bli gjennombrudd for en formell representasjon i løpet av våren.

Ny UH-lov: Seier for sektoren

KUF-komiteen har lyttet til sektorens ønske om å kunne beholde nåværende styringsordning for institusjonene. De går derfor mot regjeringens forslag om obligatorisk ordning med ekstern styreleder og såkalt enhetlig ledelse. - Dette er et gjennomslag for det syn som Forskerforbundet har hevdet siden forslaget kom, sier Forskerforbundets leder Kolbjørn Hagen. Forskerforbundet er også svært godt fornøyd med at komiteen gir en så klar støtte til prinsippet om forskningsbasert undervisning, og den individuelle retten for universitetsansatte til halvparten av tiden til forskning. - Vi er imidlertid skuffet over at komiteens flertall fortsatt gjør det mulig med inntil 12 års midlertidig åremålstilsetting. Komiteens merknader gir likevel håp om at det vil bli mulig å oppnå bedre løsninger når spørsmålet tas opp igjen i forbindelse med behandlingen av ny arbeidslivslov senere i år, sier Kolbjørn Hagen. Forskerforbundet er også fornøyd med at komiteen har kommet fram til bedre formuleringer når det gjelder det viktige gratisprinsippet, som sikrer studentenes rett til undervisning uten å måtte betale skolepenger, sier Hagen.

Kvinner og menn – like muligheter?

Skriftserie 25/2004 fra NIFU STEP handler om forskjeller mellom kvinner og menn i akademia. Den belyser bl.a. spørsmål om rekruttering: Hvorfor rekrutteres relativt færre kvinner enn menn inn i akademia? Hvorfor bruker de kvinner som er rekruttert, lenger tid enn menn på å avansere? Kvinneandelen i akademia har økt de siste 20 årene, men økningen har gått forholds-

vis langsomt. I 2003 var nærmere halvparten av alle stipendiater og postdoktorer kvinner og en tredjedel av førsteamanuensene, mens det var 17 prosent kvinner blant professorene. Rapporten tar for seg rekrutteringen til stipendiat-, postdoktor og faste stillinger i universitets- og høyskolesektoren og påviser forskjeller mellom fagområdene mht tilbøyeligheten til å rekruttere hhv kvinner og menn på de ulike stillingsnivåer.

Rapporten finner du på www.nifustep.no.

Utdanning må gi pensjonsrettigheter

- Utdanning må gi pensjonsrettigheter. I framtiden vil Norge i økende grad trenge kompetanse og nyskaping, sa Akademikerne leder Christl Kvam på høring om et nytt pensjonssystem i Stortingets finanskomité. Regjeringen foreslår blant annet at man skal opparbeide pensjonsrettigheter ved å ta ulønnet omsorg for barn. Akademikerne mener samfunnet i like stor grad bør gi pensjonspoeng for lang utdannelse. Stortingsmeldingen om pensjonsreformen er nå til behandling i Stortingets finanskomité, som skal avggi sin innstilling om meldingen 19. mai.

Rekruttering i instituttsektoren

Rekrutteringskampanjen for instituttsektoren er nå avgjort. Forskerforbundet ved Institutt for fredsforskning, PRIO hadde en medlemsvekst fra 18 til 23 medlemmer, noe som tilsvarer en økning på over 27% i den aktuelle perioden. De er dermed vinnere av kampanjen og premiepoten på 3000 kroner. Forskerforbundet gratulerer! ►►

INNSPILL**God lov for universiteter og høyskoler**

KUF-komiteen presenterte torsdag 10. februar sin innstilling vedrørende ny lov for universiteter og høyskoler. Når dette leses er Stortingets behandling av saken også ferdig.

Flere av endringene som komiteen foreslår er i samsvar med Forskerforbundets syn. Det er all grunn til å gi ros til politikerne for å ha lyttet til innspill fra sektoren. Viktigst er kanskje det som gjelder styringsordningen for institusjonene. Komiteen foreslår at institusjonene selv skal få bestemme om de ønsker å videreføre dagens ordning med valgt rektor som leder av styret, og såkalt "delt ledelse", eller om en ønsker åremålstilsett rektor og ekstern styreleder. Denne valgfriheten støttes nå av alle partiene. Jeg vil gi spesiell ros til saksordføreren, Vidar Bjørnstad, for godt politisk håndverk når det gjelder å oppnå så bred enighet i denne viktige saken.

Forskerforbundet synes også det forslaget KUF-komiteen har kommet fram til når det

gjelder "gratisprinsippet" og studentenes egenbetaling, er en bedre løsning enn regjeringens forslag. Det blir fortsatt mulig å ta egenbetaling for etter- og videreutdanning, og spørsmål knyttet til dette skal utredes nærmere.

Ansatte ved universiteter og høyskoler kan glede seg over komiteens uttalelser når det gjelder betydningen av fri forskning og hvor viktig tid til forskning er. Forskerforbundet er likevel skuffet over at vi ikke fikk lovfestet den enkelte ansattes akademiske frihet, men er glade over at stortingskomiteen ber departementet utrede dette spørsmålet nærmere.

Mest skuffet er vi nok over at lovens bestemmelse om inntil 12 års midlertidig åremålstilsetting ser ut til å bli videreført. Dette medfører at ansatte ved universiteter og høyskoler kan bli svært gamle før de får sin første faste stilling. Vi ser ingen begrunnelse for at ansatte i vår sektor skal behandles

Av Forskerforbundets leder

Kolbjørn Hagen

annerledes enn andre ansatte. Derfor er det, tross alt, positivt at flertallet i komiteen ber regjeringen ta opp denne saken igjen i forbindelse med behandlingen av ny arbeidsmiljølov og ny tjenestemannslov.

Forskerforbundet er fornøyd med at de ansatte er sikret plass i styret i NOKUT, men mener prinsippet om at dette styremedlemmet bare skal ha stemmerett i saker som angår de ansattes forhold er prinsipielt og praktisk uheldig. Skuffet er vi også over at KUF-komiteen ikke uttalte seg mer positivt når det gjelder bruk av skikkethetsvurdering i for eksempel helsefagutdanningene, slik Forskerforbundet har foreslått.

Disse få skuffelsene til tross: Den nye loven for universiteter og høyskoler blir god. Og langt bedre enn vi hadde grunn til å frykte.

– HF på pensum

FOKUS

på den gode forfatter

Høyskoleforlaget – forlaget som setter pris på gode forfattere.

Vi ønsker at du som har en bestselger til landets akademiske miljøer skal få igjen det du fortjener – rett og slett fordi kunnskap er gull verdt.

Høyskoleforlagets forretningsidé kommer fra forfatterne selv - som ønsker både et profesjonelt støtteapparat, fleksibilitet, kort leveringstid og sist men ikke minst en fornuftig avkastning for sitt arbeide.

Ta kontakt med en av våre redaktører, for en uforpliktende samtale.

HøyskoleForlaget
NORWEGIAN ACADEMIC PRESS

Postboks 39 • 4661 Kristiansand S • Telefon 38 10 50 00
post@hoyskoleforlaget.no

www.hoyskoleforlaget.no

Nye møtedatoer

Vårens møte i Landsrådet er flyttet til torsdag 31. mars og fredag 1. april (opprinnelig fastsatt til 19.-20. april). Hovedsaker på Landsrådet blir vårens tariffoppgjør og Forskningsmeldingen. I tillegg skal blant annet Pensjonsreformen og stillingsstrukturen ved universiteter og høyskoler behandles. Hovedstyrets møte 18. april er forskjøvet til onsdag 20. april, samme dag som Hovedstyrets årlige møte med Stortingets Kirke-, utdannings- og forskningskomité finner sted.

Brosjyrer, skriftserie

Forskerforbundets nye vervebrosjyrer for 2005 er nå sendt ut til lokallag og foreninger. Det er også i år laget en generell brosjyre og en egen brosjyre beregnet på stipendiater. Flere eksemplarer av brosjyrene kan bestilles fra sekretariatet: post@forskerforbundet.no. Vi minner om at vi også har egne brosjyrer for ABM-sektoren, instituttsektoren, private høyskoler, helsefagutdanningen, administrativt ansatte og studenter. Fullstendig oversikt finner du på www.forskerforbundet.no (Organisasjon – materiell). Det er utgitt to nye notater i Forskerforbundets skriftserie: et hefte med informasjon på engelsk om forbundet og om forskning og høyere utdanning i Norge, og Forskerforbundets prioriterte arbeidsoppgaver for 2005. Notatene blir sendt ut til lokallag og foreninger, og kan dessuten lastes ned fra forbundets nettsider.

INNSPILL

Kamp om frie midler

Alle vet at konkurransen om frie forskningsmidler er knallhard. I 2003 hadde såkalte frittstående prosjekter en ramme på 583 millioner av et totalt NFR-budsjett på 4,4 milliarder. Tallene for 2004 er tilsvarende. Søknadsmengden er enorm, noe som gjør innvilgelsesprosenten meget lav. Dette har mange uheldige konsekvenser.

Søkerne til frittstående prosjekter er ofte grunnforskere, og historisk fra litt mindre forskningsgrupper. I bakevjen etter etableringen av sentrene for fremragende forskning, hvor mange gode grupper enten ikke nådde opp, eller lot være å søke av rent administrative grunner, sliter mange mindre grupper med finansieringen. De årlige tildelingene fra institusjonene er blitt så små at det nesten er umulig å opprettholde en høy forskningsaktivitet uten eksterne midler. Når små og mellomstore forskergrupper blir kvalt ved fødselen, eller sulteføret i tenårene, forsvinner en stor grad av fleksibiliteten i norsk forskning. Det er viktig å huske at det er blant disse forskergruppene

man finner fremtidige søkere til SFF og andre store satsninger. Jeg er ikke uenig i at Norge må fokusere sin forskningsinnsats, men det er ikke synonymt med totalt 20 forskergrupper her i landet. Forskerinitiert grunnforskning er den største premissleverandøren for fremtidig forskningsinnsats i Norge. Alle er enige om at totalbevilgningene må økes, men jeg mener at det også må gjøres noe med dagens fordeling – og at kanskje så mye som halvparten av NFRs midler må gis til frittstående prosjekter. Dette vil sikre de litt mindre forskergruppene kontinuitet og gi større fleksibilitet i Norges forskningsinnsats.

Et annet problem ved lav tildelingsprosent og høy kvalitet på søknadene, er at tilfeldigheter i større grad avgjør hvem som får. Alle vet hva som skjer hvis man treffer en "vrang" referee når man submitter en artikkel. Bedømming av vitenskapelig kvalitet må selvfølgelig avgjøres ved et referee-system, men programstyrene må saksbehandle alle søknadene. Når kun 10 % av de som søker får, er sannsynlighe-

Av **Kåre-Olav Stensløyken**
styremedlem (vara) i Forskerforbundet

ten stor for at originale, og kanskje banebrytende prosjekter blir forkastet.

Slik systemet er i dag konkurrerer en "fersk" doktor i praksis mot veletablerte professorer om de samme pengene. En post-dok-søknad fra en seniorforsker med anonym kandidat virker kanskje som en sikrere investering enn tilsvarende fra en ung prosjektleder. Resultatet er at det er utrolig vanskelig å planlegge en egen forskerkarriere, og tilfeldigheter blir avgjørende for hva som blir det neste prosjektet. Denne uforutsigbarheten virker meget antirekrutterende.

Hva må gjøres? Grunnbevilgningen til hver enkelt forsker på universitetene må økes slik at de kan opprettholde en aktivitet uten å være avhengig av ekstern finansiering. Samtidig må andelen av NFRs budsjett som går til frittstående prosjekter økes på bekostning av programmene, og det må etableres egne tverrfaglige post-dok-programmer med kandidaten selv som prosjektleder.

Rabatt på advokattjenester

Vi minner om Forskerforbundets advokattjeneste, som gir medlemmer av Forskerforbundet inntil en halv time fri konsultasjon, og ca 30% rabatt på ordinær timepris for ytterligere juridisk bistand. Bistand kan gis innenfor de fleste juridiske saksområder, for eksempel kontrakter, skatt/avgift, saker tilknyttet fast eiendom, arv/generasjonsskifte og tvister. Forskerforbundet har foreløpig inngått samarbeidsavtale med to advokatfirmaer om rabatt på advokattjenester for medlemmene: Horwath Advokat DA i Oslo og Codex Advokat Tromsø AS. Avtalene med firmaene kan leses i sin helhet på nettsidene til Forskerforbundet. Gå til "Lønn og personal" og velg "Advokattjenester" i menyen til venstre. Det er viktig å være oppmerksom på at denne tjenesten kommer i tillegg til den juridiske bistand Forskerforbundet gir enkeltmedlemmer vedrørende lønns- og arbeidsvilkår i medlemmenes hovedstilling og bistillinger som har direkte relevans for hovedarbeidsforholdet. For retningslinjene for juridisk bistand vises det til Forskerforbundets nettsider.

Kontingent og selvangivelse

Medlemmer som har betalt kontingent til Forskerforbundet per giro har fått tilsendt bekreftelese på innbetalt beløp i 2004. Opplysninger om

innbetalt beløp er også sendt skattedirektoratet, og skal komme med på den ferdigutfylte selvangivelsen som den enkelte får tilsendt fra ligningsmyndighetene. Det er bare nødvendig å legge ved bekreftelsen fra Forskerforbundet dersom det er feil i det forhåndsutfylte beløpet. Medlemmer som betaler kontingent via lønnstrekk, får dette automatisk utfylt på lønns- og trekkoppgaven fra arbeidsgiver. Det er også arbeidsgiver som sender disse dataene til ligningsmyndighetene. Fradragsberettiget beløp for 2004 er kr 1 800.

Kurstilbud i april

Forskerforbundet arrangerer følgende sentrale kurs i april 2005. Invitasjon til kursene sendes til lokallagene, og påmelding skal skje gjennom ditt lokallag. Medlemmer som ikke har lokallag på sin arbeidsplass kan henvende seg til Gerd Sandvik i sekretariatet for mer informasjon om kursene. Påmeldingsfrist er ca tre uker før kursstart.

5.-6. april: Lov- og avtaleverk, omstilling, for erfarne tillitsvalgte

12.-14. april: Grunnopplæring, Trinn 1, for nye tillitsvalgte

25-26. april: Kommunikasjon, for tillitsvalgte og medlemmer med lederfunksjon

29. april: WinOrg Portal, for brukere av medlemsregisteret

Fordeling av arbeidstid

Forskerforbundet har bedt sine lokale tillitsvalgte ved universitetene og høyskolene om å ikke inngå lokale avtaler og ikke delta i drøftinger om retningslinjer som berører fordeling av arbeidstid mellom forskning og undervisning. I og med at Forskerforbundet og de øvrige tjenestemannsorganisasjonene i sektoren vil støtte staten for arbeidsretten, ber vi om at ingen av våre tillitsvalgte deltar i møter som berører prinsipper om fordeling av arbeidstiden mellom forskning og undervisning i virksomheten. De tillitsvalgte bør også være oppmerksomme ved inngåelse av nye individuelle arbeidsplaner slik at de ikke baseres på dårligere vilkår enn tidligere. Dersom arbeidsgiver tar initiativ til slike møter ber vi umiddelbart om å bli orientert om dette. Når det gjelder de statlige høyskolene sier retningslinjene fra 1992 at forskningsandelen er en institusjonell rett og plikt. Vi ønsker å bli kontaktet dersom høyskolene ønsker å endre prinsippene for fordeling av ressurser. Når det gjelder universitetene og de vitenskapelige høyskolene er forskningsandelen en individuell rett og plikt. Dersom man her blir innkalt til møter som vedrører den enkelte vitenskapelig ansattes fordeling av arbeidstid mellom forskning og undervisning ber vi om å bli kontaktet.

Frihet med ansvar?

Nylig fikk vi vite via avisene at det i fjor stod 108 ubesatte stipendiatstillinger ved Universitetet i Oslo. Ledelsen beklaget og lovet bot og bedring. Det fremgikk ganske klart at begrunnelsen var knyttet til den økonomiske situasjon. Her dreier det seg altså om øremerkede bevilgninger fra Stortingets side som universitetet likevel ikke klarer å bruke i tråd med forutsetningene. Det er alvorlig.

Regjeringen foreslo opprettet et skuffende lavt antall nye stipendiatstillinger på årets budsjett, 100 nye stillinger mot et behovs-anslag på 300 i regjeringens egen plan for noen få år tilbake. Når man så ikke en gang klarer å fylle de få stillingene som er, må det sis klart fra.

Heldigvis var statssekretær Haugstad også klar i sin melding til universitetet. Hvis ikke stillingene besettes, blir pengene inndradd. Det er et budskap som burde dokumentere hvor kortsiktig fagmiljøenes innsparingspolitikk på dette feltet er. At det er behov for rekrutteringsstillinger, er hevet over tvil. Gjennomsnittsalderen for fast tilsatte ved UiO er over 54 år.

Forskerforbundet har ved flere anledninger foreslått at det blir opprettet øremerkede post-

doktorstillinger over statsbudsjettet. Svaret fra blant andre departementets side har vært at dette må være opp til institusjonene selv. Vårt argument har vært at det er lite sannsynlig at lærestedene prioriterer slike stillinger i dagens pressede situasjon. Stipendiateksempelen viser at vi har rett. Det er faktisk nødvendig med helt klare pålegg til institusjonene dersom de skal ta sitt ansvar for fremtidig rekruttering av vitenskapelig personale. Eksempelen illustrerer selvfølgelig også at økonomien ved universiteter og høyskoler er langt mer anstrengt enn myndighetene vil innse.

Og et siste poeng: departementets politikk de siste årene har i stor grad vært preget av delegering, desentralisering og deregulering. Sist ble dette aktualisert ved opphevelsen av de sentrale retningslinjene om fordeling av arbeidstid mellom undervisning og forskning. I den forbindelse ble vi spurt om Forskerforbundet ikke stolte på institusjonene. Dessverre er det slik at vi i økende grad ser kortsiktige løsninger lokalt der forskningen blir svarteper. Kvalitetsreformen har aktualisert dette. Noen, les statsråden, må komme opp med forslag til hvordan dette kan unngås i fremtiden.

Kari Kjenndalen er generalsekretær i Forskerforbundet

NORSK FORSKERFORBUND

Telefon: 21 02 34 00

Leder: professor Kolbjørn Hagen, NTNU

SEKRETARIATET

Generalsekretær: Kari Kjenndalen

Sekretær: Gerd Sandvik

Organisasjonssekretær: Turid Cordtsen

Sekretær: Kristine Brox

Ass. generalsekretær: Sigrild Lem

Rådgiver: Bjørn T. Berg

Informasjonsrådgiver: Unn Rognmo

Forhandlingssjef: Frank Anthon

Advokat: Ann Turid Opstad

Spesialrådgiver: Randi Stensaker

Juridisk rådgiver: Lars Petter Eriksen

Jur. rådgiver: Mariann H. Olsen

Juridisk rådgiver: Brita Alsos (perm)

Juridisk rådgiver: Eirik Utstumo (vikar)

Rådgiver: Eirik Rikardsen

Org. sjef: Joar Flynn Jensen

Rådgiver: Elisabeth Tindeland

Kontorsjef: Aina Nilsen

Sekretær: Lisa Wilhelmsen

Sekretær: Lena Holum

Sekretær: Hans Askildsen

Kasserer: Marit Brendengen

Sekretær: Seija Hjelteig

Sekretær: Linda Pettersson

**FORSKER
FORBUND**

Toyota Prius - valgt til Årets Bil 2005

TIBE Drammen

Toyota Prius Årets Bil 2005

Med hele 139 poengs forsprang til nestemann ble Toyota Prius Hybrid kåret til Årets Bil 2005 - en overlegen seier i Europas mest prestisjetunge pris-utdeling for bil. Nylig gikk den også helt til topps i EuroNCAPs omfattende sikkerhetstest med hele 5 stjerner og høyeste score noensinne i test av sikkerhet for barn! Så, har du lyst på en annerledes men likevel meget funksjonell familiebil? Prøv nye Toyota Prius. Toyotas unike Hybrid Synergy Drive kombinerer en sprek VVT-i -motor med en elektrisk motor. Avhengig

av kjøreforholdene utnytter Prius egenskapene fra begge kraftkildene - uten at du merker det og uten at det går ut over ytelsen. Nye Prius er verdens mest miljøvennlige bil og utrolig stillegående. Topp-modellen, Prius Executive, kan blant annet leveres med Cruise Control, JBL Audio, Full Map Navigasjon og Bluetooth. Start reisen hos oss og gled deg til å oppleve en nyskapende og innovativ bil. Velkommen til prøvekjøring :-)

KVALITET HELE VEIEN **TOYOTA**

Prius veil. pris levert Oslo fra kr 290.700,-. Prisen inkl. frakt-, lev- og reg. omk. kr 6.600,-. Forbruk bl. kjøring: 0,43 l/mil. Utslipp CO2: 104 g/km. Importør: Toyota Norge AS. www.toyota.no

Kraft for veien videre